

KNO-4101-05-00/2012

KNO-4101-02-00/2013

Nr ewid. 185/2013/P/13/066/P/12/063/KNO

Informacja o wynikach kontroli

EFEKTY KSZTAŁCENIA W SZKOŁACH PUBLICZNYCH I NIEPUBLICZNYCH O UPRAWNIENIACH SZKÓŁ PUBLICZNYCH

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

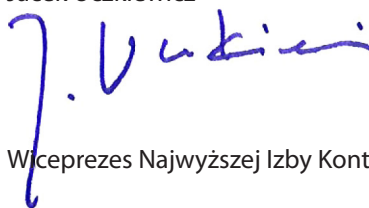
WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Dyrektor Departamentu Nauki,
Oświaty i Dziedzictwa Narodowego:
Piotr Prokopczyk

Akceptuję:
Jacek Uczkiewicz

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Zatwierdzam:
Krzysztof Kwiatkowski

Prezes Najwyższej Izby Kontroli
dnia 8.05. 2014

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

1. ZAŁOŻENIA KONTROLI	7
1.1. Tytuł kontroli.....	7
1.2. Cel i zakres kontroli	7
2. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI.....	9
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności	9
2.2. Metodyka badania efektów kształcenia	12
2.3. Uwagi i wnioski.....	13
3. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	16
3.1. Proces dydaktyczny.....	16
Kwalifikacje nauczycieli	17
Realizacja programów nauczania	18
Realizacja zajęć obowiązkowych.....	20
Warunki nauczania	22
Wspieranie zainteresowań uczniów.....	23
Wsparcie uczniów uzdolnionych.....	23
Udział uczniów w konkursach i olimpiadach przedmiotowych	24
Wspieranie uczniów z trudnościami w nauce	26
3.2. Efekty kształcenia w szkołach	27
Promocja do następnych klas.....	28
Sprawdzian na zakończenie szkoły podstawowej	29
Egzamin gimnazjalny	31
Egzamin maturalny	33
Egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe.....	34
Edukacyjna Wartość Dodana – EWD.....	35
3.3. Nadzór pedagogiczny sprawowany przez kuratorów oświaty.....	40
4. INFORMACJE DODATKOWE	44
4.1. Przygotowanie kontroli	44
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli.....	45
5. ZAŁĄCZNIKI	47

Wykaz stosowanych skrótów i pojęć

CKE Centralna Komisja Egzaminacyjna w Warszawie.

Efekty kształcenia¹ to, co osoba uczestnicząca w procesie kształcenia prowadzonym przez instytucję edukacyjną lub szkoleniową wie, rozumie i potrafi wykonać po jego zakończeniu, ujęte w kategoriach wiedzy, umiejętności oraz kompetencji personalnych i społecznych, gdzie:

- wiedza to efekt przyswajania informacji poprzez uczenie się; wiedza jest zbiorem faktów, zasad, teorii i praktyk powiązanych z dziedziną pracy lub nauki;
- umiejętności to zdolność do stosowania wiedzy w celu wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;
- kompetencje to udowodniona zdolność stosowania wiedzy, umiejętności i zdolności osobistych, społecznych lub metodologicznych okazywana w pracy lub nauce oraz w karierze zawodowej i osobistej.

Ewaluacja ewaluacja działalności edukacyjnej szkół jest praktycznym badaniem oceniającym, przeprowadzonym w szkole. Ewaluacja prowadzona przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny to ewaluacja zewnętrzna. Ewaluacja prowadzona przez dyrektora szkoły lub placówki to ewaluacja wewnętrzna.

EWD edukacyjna wartość dodana (wkład szkoły w końcowe wyniki sprawdzianów i egzaminów); Termin ten oznacza zarówno metodę, jak i wskaźnik liczbowy wyliczony tą metodą. Metody EWD to metody statystyczne pozwalające na podstawie zasobów na wejściu (np. wynik na egzaminie poprzedniego etapu kształcenia) oraz wyjściu (np. wynik na końcu etapu edukacji) oszacować efektywność nauczania, czyli wkład danej szkoły w końcowy poziom wiedzy uczniów na danym etapie kształcenia. EWD jest miarą efektywności nauczania w szkole.

KN *ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela*².

Nadzór pedagogiczny planowe lub doraźne działania prowadzone przez organy nadzoru pedagogicznego (minister właściwy ds. oświaty i wychowania, kurator oświaty, dyrektor szkoły) polegające na wykonywaniu czynności określonych w art. 33 ustawy o systemie oświaty oraz przez organy prowadzące w zakresie spraw finansowych i administracyjnych, zgodnie z art. 34a. 1. u.s.o. Nadzór pedagogiczny polega na: 1) ocenianiu stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkół, placówek i nauczycieli; 2) analizowaniu i ocenianiu efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół; 3) udzielaniu pomocy szkołom i nauczycielom w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych; 4) inspirowaniu nauczycieli do innowacji pedagogicznych, metodycznych i organizacyjnych. Formami nadzoru pedagogicznego są: ewaluacja, kontrola, wspomaganie.

¹ Definicje wg Zaleceń Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie ustanowienia europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET) 2009/C 155/02.

² Dz. U. z 2006 r., Nr 97 poz. 674 ze zm.

Oddział	podstawowa jednostka organizacyjna szkoły skupiająca uczniów pobierających naukę w tej samej klasie.
Podstawa programowa	to podstawowy dokument państwowy (ministerialny), obowiązujący prawnie, wyznaczający na danym etapie edukacyjnym cele kształcenia, zestaw treści nauczania i umiejętności, które muszą być ujęte w programach nauczania. Zawiera szczegółowy opis wymagań, określa czego uczeń o przeciętnych uzdolnieniach ma się nauczyć z różnych przedmiotów na każdym etapie edukacyjnym, jakie nabyć umiejętności oraz co będzie oceniane i jakie są wymagania egzaminacyjne.
Program nauczania	to dokument opisujący, w jaki sposób zostaną zrealizowane treści nauczania wskazane w podstawie programowej kształcenia ogólnego (kształcenia w zawodzie), dopuszczany do użytku w danej szkole przez jej dyrektora na wniosek nauczyciela, po uprzednim zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej. Program nauczania przedmiotu musi uwzględniać potrzeby i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony.
Skala staninowa (od ang. standard nine-standardowa dziewiątka)	w Polsce skala ta jest używana przez Centralną Komisję Egzaminacyjną i komisje okręgowe, przeprowadzające zewnętrzne egzaminy w oświacie. Dziewięciostopniowa skala staninowa została opracowana na podstawie rozkładu normalnego wyników poprzez uporządkowanie wyników surowych od wyniku najniższego do najwyższego. Wyróżniono 9 przedziałów wyników, które kolejno zawierają 4% wyników najniższych, 7% bardzo niskich, 12% niskich, 17% niżej średnich, 20% średnich oraz analogicznie w górę 17% wyników wyżej średnich, 12% wysokich, 7% bardzo wysokich i 4% najwyższych. Przedziały te ponumerowano od 1 do 9 i nazwano staninami (stopnie skali). Średnia dla tej skali wynosi 5, a odchylenie standardowe 2 (dokładnie 1,96). Stanin: 1. najniższy, 2. bardzo niski, 3. niski, 4. niżej średni, 5. średni, 6. wyżej średni, 7. wysoki, 8. bardzo wysoki, 9. najwyższy.
Szkoła niepubliczna	instytucja edukacyjna prowadzona przez osoby prawne lub osoby fizyczne na podstawie wpisu do ewidencji placówek i szkół niepublicznych, dokonywanego we właściwej jednostce samorządu terytorialnego, która może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej (co wyraża się m.in. prawem do nadawania państwowych świadectw i dyplomów), jeżeli realizuje wymagania określone w art. 7 ust. 3 ustawy o systemie oświaty.
Szkolny plan nauczania	ustalony w szkole wymiar godzin na danym etapie edukacyjnym przeznaczonych na realizację: poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych.
u.s.o.	ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty ³ .

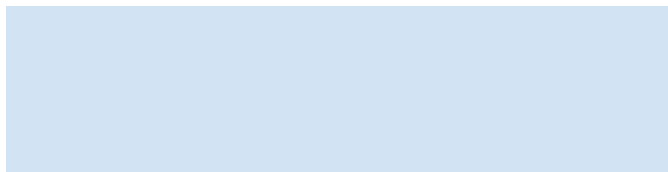
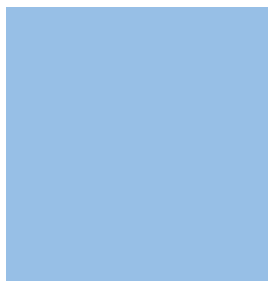
³ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.

**Wewnątrzszkolny
system oceniania
(WSO)**

należy przez to rozumieć przepisy prawa szkolnego stanowiące część statutu szkoły i określające zasady organizacji oceniania uczniów danej szkoły. Szkoła decyduje, jak ocenia osiągnięcia uczniów, co ocenia, kiedy i w jaki sposób rejestrowane będą te osiągnięcia. Do decyzji szkoły należy również sposób i częstotliwość informowania uczniów i rodziców o osiągnięciach, a także sposób poprawiania ocen.

Zajęcia pozalekcyjne

nieobowiązkowe zajęcia dydaktyczne, wychowawcze lub opiekuńcze organizowane dla uczniów przez szkołę, niebędące częścią obowiązkowego programu szkolnego i mające charakter fakultatywny; organizowane najczęściej celem wyrównania szans edukacyjnych, rozwijania zainteresowań i uzdolnień lub aktywnego i pożytecznego spędzenia w sposób zorganizowany czasu wolnego.

1.1 Tytuł kontroli

Najwyższa Izba Kontroli, z własnej inicjatywy, przeprowadziła w okresie od września 2012 r. do października 2013 r. dwie kontrole w obszarze efektów kształcenia. Pierwsza z nich, „Efekty kształcenia w szkołach podstawowych i średnich” (P/12/063), była realizowana od września 2012 r. do marca 2013 r. w szkołach publicznych, a druga – „Efekty kształcenia w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych” (P/13/066) została przeprowadzona od czerwca do października 2013 r. i objęła podmioty niepubliczne.

Obydwie wyżej wymienione kontrole zostały zrealizowane w ramach przyjętego przez Najwyższą Izbę Kontroli na lata 2012 i 2013 priorytetu – „Poprawa skuteczności systemu edukacyjnego”. Jakość kształcenia szkolnego uznawana jest przez Najwyższą Izbę Kontroli jako jeden z najważniejszych długoterminowych czynników wpływających na rozwój państwa i poziom życia obywateli.

1.2 Cel i zakres kontroli

Celem kontroli była ocena efektów kształcenia na poszczególnych etapach edukacji w szkołach publicznych oraz w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych dla dzieci i młodzieży.

Ocena dotyczyła w szczególności:

- 1) organizacji i realizacji procesu dydaktycznego, w tym stanu warunków nauczania;
- 2) wspierania kształcenia uczniów z trudnościami w nauce oraz zaburzeniami rozwojowymi;
- 3) wspierania kształcenia uczniów uzdolnionych;
- 4) efektów kształcenia w szkołach (w szczególności efektów dydaktycznych);
- 5) wykonywania przez kuratorów oświaty nadzoru pedagogicznego nad szkołami.

Kontrolami objęto działalność 48 szkół, w tym: 21 szkół publicznych (po pięć szkół podstawowych, gimnazjów i liceów ogólnokształcących oraz sześciu zespołów szkół zawodowych) w latach szkolnych 2009/2010 – 2011/2012 oraz 27 szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych (dziewięciu szkół podstawowych i gimnazjów, siedmiu liceów ogólnokształcących, jednego technikum i jednego zespołu szkół) w latach szkolnych od 2010/2011 – 2012/2013. W latach szkolnych 2009/2010 – 2011/2012 do 21 skontrolowanych szkół publicznych uczęszczało ogółem 29 752 uczniów, w tym: 4 404 do szkół podstawowych, 6 747 do gimnazjów oraz 18 601 do szkół ponadgimnazjalnych. Do 27 szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 uczęszczało ogółem 8 886 uczniów, w tym: 4 836 do szkół podstawowych, 1 819 do gimnazjów oraz 2 231 do szkół ponadgimnazjalnych. Badania kontrolne przeprowadzono również w dziewięciu kuratoriach oświaty (w trzech latach szkolnych od 2010/2011 do 2012/2013)⁴. Łącznie badaniami kontrolnymi objęto (odpowiednio) lata 2009–2013.

Kontrole w szkołach publicznych zostały przeprowadzone na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁵, z uwzględnieniem kryteriów: legalności, rzetelności i gospodarności. Kontrole w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych zostały przeprowadzone na podstawie art. 2 ust. 3 pkt 4 ustawy o NIK z uwzględnieniem kryteriów

⁴ Wykaz skontrolowanych jednostek zawiera załącznik nr 5.4. do niniejszej Informacji.

⁵ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.

legalności i gospodarności. Kontrole w kuratoriach oświaty zostały przeprowadzone na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy o NIK z uwzględnieniem kryteriów: legalności, gospodarności, celowości i rzetelności⁶.

⁶ W ramach kontroli szkół publicznych wytypowano losowo 21 publicznych szkół dla dzieci i młodzieży prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego na terenie 6 województw: lubelskiego, łódzkiego, mazowieckiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego. W ramach kontroli szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych wytypowano (dobór celowy) 27 szkół na terenie dziewięciu województw: mazowieckiego, podlaskiego, kujawsko-pomorskiego, śląskiego, świętokrzyskiego, lubelskiego, łódzkiego, warmińsko-mazurskiego i zachodnio-pomorskiego. W doborze uwzględniono lokalizację szkoły i jej typ. Kontrole działalności kuratoriów oświaty przeprowadzono w dziewięciu jednostkach mających swoją siedzibę w: Warszawie, Białymstoku, Bydgoszczy, Katowicach, Kielcach, Lublinie, Łodzi, Olsztynie i Szczecinie.

2.1 Ogólna ocena kontrolowanej działalności

W latach szkolnych 2009/2010 – 2012/2013 efektywność kształcenia była zróżnicowana w zależności od etapu edukacji i typu szkoły. Organizacja i przebieg procesów dydaktycznych, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, pozytywnie wpłynęły na uzyskane efekty kształcenia w skontrolowanych szkołach. W gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych niska motywacja uczniów do uczestnictwa w zajęciach szkolnych oraz problemy wychowawcze pogarszały wyniki uczniów. Ankietowani przez NIK uczniowie wskazali, że mogliby osiągać lepsze wyniki w nauce, gdyby nauczyciele potrafili zaciekać ich swoim przedmiotem.

Bardzo dobre efekty kształcenia uzyskano zarówno w publicznych, jak i niepublicznych szkołach podstawowych. Uczniowie tych szkół na sprawdzianie szóstoklasisty osiągnęli wyniki plasujące ich na wysokim, a nawet najwyższym poziomie (szkoły niepubliczne) w dziewięciostopniowej skali⁷. Dobre efekty osiągnięto również w gimnazjach, gdzie wyniki z egzaminów gimnazjalnych były na poziomie 7. – wysoki (szkoły publiczne) lub 6. – wyżej średni (szkoły niepubliczne). W szkołach ponadgimnazjalnych dobre efekty uzyskano w publicznych liceach ogólnokształcących – średnio 99% absolwentów uzyskało maturę, natomiast w skontrolowanych liceach niepublicznych poziom ten był niższy i wyniósł 70%. Słabsze wyniki osiągnięto w technikach, gdzie połowa absolwentów nie uzyskała dyplomu potwierdzającego posiadanie teoretycznych i praktycznych umiejętności do wykonywania zawodu. Egzamin maturalny w technikach publicznych zdawano na poziomie 65%, a w niepublicznych – 42%⁸.

Wyniki egzaminów w skali kraju potwierdzają zaobserwowane tendencje w skontrolowanych szkołach podstawowych i ponadgimnazjalnych. Natomiast w przypadku skontrolowanych gimnazjów, ich wyniki nieznacznie odbiegały od wyników ogólnopolskich, gdzie lepsze efekty uzyskali uczniowie z gimnazjów niepublicznych.

W ramach pomiaru efektów kształcenia, realizowanego na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej za pomocą EWD (edukacyjnej wartości dodanej)⁹ stwierdzono, że w połowie skontrolowanych gimnazjów oraz w trzech czwartych szkół ponadgimnazjalnych, uczniowie nie uzyskali oczekiwanego przyrostu wiedzy i umiejętności po zakończeniu kolejnego etapu kształcenia. W latach 2010–2012 wskaźniki EWD w tych szkołach były ujemne. Należy zaznaczyć, że podczas egzaminu gimnazjalnego uczniowie szkół niepublicznych osiągnęli niższe wyniki niż ich rówieśnicy ze szkół publicznych, pomimo lepszych warunków organizacyjnych w niepublicznych gimnazjach [str. 35-40].

Nadzór pedagogiczny prowadzony w szkołach przez kuratorów oświaty w niewielkim stopniu oceniał efekty kształcenia koncentrując się na kontroli przestrzegania przepisów

⁷ Mowa jest tutaj o skali staninowej stosowanej przez Centralną Komisję Egzaminacyjną i komisje okręgowe, przeprowadzające zewnętrzne egzaminy w oświacie. Por. *Wykaz stosowanych skrótów i pojęć*.

⁸ Wyniki sprawdzianu oraz egzaminów wskazują na poziom opanowania przez uczniów wiedzy i umiejętności określonych w obowiązującej podstawie programowej oraz w programach nauczania.

⁹ EWD jest miarą przyrostu wiedzy i umiejętności ucznia w wyniku procesu dydaktycznego. Miara ta jest używana jako prognostyka wyniku egzaminu na wyższym etapie edukacji. Wartość dodana dla ucznia jest różnicą pomiędzy oczekiwanym, a rzeczywistym wynikiem uzyskanym na egzaminie (gimnazjalnym lub maturalnym). Wartość dodana szkoły jest średnią wartością uczniów tej szkoły. Jeżeli uczeń uzyskał wynik powyżej określonego na poziomie wejściowym (czyli przed rozpoczęciem edukacji), uznaje się, że szkoła rozwinęła jego potencjał, wówczas EWD ma wartość dodatnią. Jeżeli wynik egzaminu jest niższy, to przyjmuje się, że szkoła nie wykorzystała potencjału ucznia, a wartość EWD jest wtedy ujemna.

prawa. Ponadto przy ocenie jakości pracy szkoły wskaźniki EWD były wykorzystywane w ograniczonym zakresie. W przypadku szkół niepublicznych, nadzorem tym obejmowano nieznaczłą liczbę szkół. Sytuacja ta może w przyszłości doprowadzić do pogorszenia jakości edukacji, zarówno oferowanej przez placówki publiczne, jak i podmioty sektora prywatnego.

We wszystkich szkołach zapewniono warunki niezbędne (kadra pedagogiczna, warunki lokalowe, pomoce dydaktyczne) do właściwej realizacji procesów nauczania, a ich przebieg był poprawny i właściwie zorganizowany. W badanych szkołach zorganizowano zajęcia wspierające kształcenie i rozwój uczniów zarówno uzdolnionych jak i mających trudności w nauce. [str. 17-27]

Uczniowie wszystkich skontrolowanych szkół podstawowych, publicznych i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych, osiągnęli na sprawdzianie szóstoklasisty bardzo dobre wyniki¹⁰. Osiągnięcia uczniów szkół publicznych uzyskane w latach 2010–2012 r. plasują ich na poziomie 7. (wysoki) w dziewięciostopniowej skali, natomiast wyniki uczniów siedmiu szkół niepublicznych (spośród dziewięciu objętych kontrolą) uzyskane na sprawdzianach w latach 2011–2013 sytuują ich na poziomie 9. (najwyższy). W gimnazjach publicznych średnie wyniki z egzaminów w latach 2010–2011 utrzymywały się na poziomie 7. (wysoki), a w gimnazjach niepublicznych średnie wyniki z 2013 r. zarówno z części humanistycznej i matematyczno-przyrodniczej uległy poprawie w stosunku do wyników z 2012 r. (z poziomu 3. – niski i 4. – niżej średni do 6 – wyżej średni). [str. 27-33]

Należy podkreślić, że w skali całego kraju, uczniowie gimnazjów niepublicznych uzyskali z egzaminów gimnazjalnych przeprowadzonych w latach 2010–2013 wyniki wyższe niż uczniowie z gimnazjów publicznych¹¹.

Co dziesiąty uczeń publicznej szkoły ponadgimnazjalnej (11%) oraz co trzeci uczeń (36%) niepublicznej szkoły tego typu nie uzyskał matury uprawniającej go do kontynuowania nauki w szkole wyższej. W skontrolowanych publicznych liceach ogólnokształcących maturę uzyskali niemal wszyscy (99%) absolwenci, podczas gdy w liceach niepublicznych odsetek ten wahał się od 32% do 96% (średnio 70%). Odsetek absolwentów technik publicznych z maturą kształtował się na poziomie 65%, a w technikach niepublicznych – 42%. Egzamin maturalny uznaje się za zdany w przypadku uzyskania co najmniej 30% maksymalnej liczby punktów. [str. 33-35]

W latach 2010–2013 zdawalność egzaminu maturalnego w Polsce, w ponadgimnazjalnych szkołach publicznych i niepublicznych o uprawnieniach publicznych (liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych, technikach, liceach uzupełniających, technikach uzupełniających), wynosiła odpowiednio: 81%, 75%, 80% i 81%. W każdym roku, zdawalność tego egzaminu w szkołach publicznych była wyższa niż w szkołach niepublicznych i kształtowała się na poziomie 78%-83%. W szkołach niepublicznych zdawalność ta kształtowała się od 44% do 56%¹².

Zdawalność egzaminu potwierdzającego uzyskanie kwalifikacji zawodowych (w: 2-letnich zasadniczych szkołach zawodowych, 3-letnich zasadniczych szkołach zawodowych, technikach i policealnych szkołach zawodowych) zarówno w szkołach publicznych jak i niepublicznych kształtowała się w latach 2010–2013 na poziomie 66%-68%¹³.

¹⁰ Badaniem objęto 1401 uczniów szkół podstawowych uczestniczących w sprawdzianach szóstoklasisty w latach 2010–2013, w tym 665 uczniów szkół publicznych oraz 736 uczniów szkół niepublicznych tego typu.

¹¹ Sprawozdania Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie z egzaminu gimnazjalnego z lat 2010–2013.

¹² Sprawozdania Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie z egzaminu maturalnego z lat 2010–2013.

¹³ Sprawozdania Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie z egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe z lat 2010–2013.

Przyczynami niskich wyników nauczania zarówno w szkołach publicznych jak i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych były m.in.: niska motywacja uczniów do uczestnictwa w zajęciach obowiązkowych i dodatkowych, niski poziom wiedzy ucznia z poprzedniego etapu edukacji, niedostosowanie społeczne uczniów oraz problemy rodzinne. Wyniki wcześniejszych kontroli NIK (np. „Przeciwdziałanie zjawiskom patologii w szkołach i placówkach oświatowych”)¹⁴ wskazują, że nadal dominującym problemem wychowawczym w szkołach jest opuszczanie przez uczniów zajęć szkolnych bez usprawiedliwienia. [str. 28]

Ankietowani uczniowie wszystkich skontrolowanych szkół publicznych (84%) i niepublicznych (82%) przyznają, że mogliby osiągać lepsze wyniki w nauce. Jednak w opinii większości z nich nauczyciele nie potrafili zaciekać ich swoim przedmiotem. Zaledwie 14,2% uczniów skontrolowanych szkół publicznych wskazało, że nauczyciele prowadzą zajęcia w sposób interesujący, a 84% z nich stwierdziło, że tylko „czasami” zajęcia są ciekawe. W objętych kontrolą szkołach niepublicznych niemal 2/3 uczniów (68,3%) uważa, że mogłoby mieć lepsze wyniki w nauce, gdyby nauczyciele potrafili zaciekać ich swoim przedmiotem.

W 19 skontrolowanych szkołach publicznych oraz w 13 szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych wystąpiły nieprawidłowości w obszarze organizacji i realizacji procesu dydaktycznego, które mogą również mieć wpływ na jego skuteczność. [str. 17-27]

Nieprawidłowości stwierdzone w szkołach publicznych polegały w szczególności na:

- niezrealizowaniu w trzech gimnazjach minimalnego wymiaru obowiązkowych zajęć edukacyjnych dla danego cyklu kształcenia;
- przekroczeniu w dziesięciu szkołach (czterech podstawowych, dwóch gimnazjach i czterech ponadgimnazjalnych) dopuszczalnego tygodniowego wymiaru zajęć dla ucznia;
- realizacji w siedmiu szkołach (trzech podstawowych, jednym gimnazjum i trzech ponadgimnazjalnych) zajęć lekcyjnych bez podziału uczniów na grupy zajęciowe;
- naruszeniu w 13 szkołach (trzech podstawowych, jednym gimnazjum i dziewięciu ponadgimnazjalnych) przepisów regulujących dopuszczanie do użytku szkolnego programów nauczania, przyjęcie szkolnego zestawu podręczników szkolnych oraz zaopatrzenia uczniów w podręczniki.

W szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych wystąpiły nieprawidłowości dotyczące m.in:

- niezrealizowania w jednym gimnazjum minimalnego wymiaru zajęć obowiązkowych;
- niedostosowania w trzech szkołach (dwóch liceach ogólnokształcących i gimnazjum) statutowo do obowiązujących zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów;
- nie zaopiniowania przez radę pedagogiczną trzech szkół (dwóch liceów ogólnokształcących i gimnazjum) szkolnych zestawów programów nauczania;
- niezapewnienia w dwóch gimnazjach prowadzenia zajęć wychowania fizycznego w sali gimnastycznej.

W okresie czterech lat szkolnych (2009/2010 – 2012/2013) 16 kuratoriów oświaty w ramach nadzoru pedagogicznego podejmowało następujące działania: ewaluacje, kontrole i monitorowanie. Ewaluacjami dotyczącymi różnych obszarów działalności szkół objęto: 7 256 (27,7%) szkół

¹⁴ Informacja o wynikach kontroli „Przeciwdziałanie zjawiskom patologii w szkołach i placówkach oświatowych” (128/2008/P/07/081/KNO).

publicznych i 204 (9,8%) szkół niepublicznych dla dzieci i młodzieży. Natomiast kontrole przeprowadzono w 56 311 (215%) szkołach publicznych i w 1 539 (73,8%) szkołach niepublicznych. [str. 40-43]

Nadzór pedagogiczny nad szkołami niepublicznymi o uprawnieniach szkół publicznych, wykonywany przez skontrolowanych kuratorów oświaty, nie umożliwiał dokonania pełnej oceny efektów ich działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej tychże szkół. W okresie objętym kontrolą ewaluacją objęto znikomy odsetek (2,3%) szkół prowadzonych przez podmioty niepubliczne.

Ponadto, w czterech kuratoriach oświaty (44%) stwierdzono przypadki niedotrzymania określonego art. 85 ust. 2 ustawy o systemie oświaty sześciomiesięcznego terminu, na sprawdzenie, czy szkoły niepubliczne, które rozpoczęły działalność, spełniają warunki określone w art. 7 ust. 3 tejże ustawy.

2.2 Metodyka badania efektów kształcenia

W badaniach kontrolnych wykorzystano wskaźniki tzw. edukacyjnej wartości dodanej (EWD) opracowane przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie w odniesieniu do skontrolowanych szkół. Pozwoliły one oszacować efektywność kształcenia, czyli wkład danej szkoły w końcowy poziom wiedzy uczniów na danym etapie nauczania. Uzyskiwane przez szkoły i uczniów efekty kształcenia mogą być oceniane różnymi metodami. Centralna Komisja Egzaminacyjna corocznie publikuje sprawozdania z wyników egzaminów zewnętrznych wraz z analizą stopnia opanowania wiedzy i nabytych przez uczniów umiejętności, a Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie prowadzi i publikuje wyniki badań w zakresie EWD.

W ujęciu globalnym jakość edukacji jest oceniana w ramach Programu Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów (PISA)¹⁵, który jest przeprowadzany w cyklu trzyletnim przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) w kilkudziesięciu krajach na świecie. Polska uczestniczy w tym Programie od 2000 r. Wymaga podkreślenia, że Program PISA posiada własną koncepcję badania umiejętności i wiadomości uczniów, nie powiązaną z krajowymi systemami egzaminów zewnętrznych, które sprawdzają osiągnięcia uczniów uzyskane po zakończeniu kolejnych etapów edukacji. Koncepcja ta zakłada, że w badaniu mierzyć się będzie przyswojenie wiadomości i opanowanie umiejętności – określanych wspólnym terminem *literacy* („biegłość”, „rozumowanie”) – niezbędnych uczniom w życiu dorosłym, na rynku pracy i do w pełni swobodnego funkcjonowania w społeczeństwie. Badanie PISA testuje zatem umiejętności uczniów w oderwaniu od konkretnych programów szkolnych¹⁶.

Wyniki międzynarodowych badań umiejętności piętnastolatków PISA przeprowadzonych w 2012 r. potwierdzają, że polscy uczniowie (po zakończeniu cyklu kształcenia w szkole podstawowej oraz w trakcie nauki w gimnazjum)¹⁷ znacznie poprawili swoje rezultaty w stosunku do wyników tego badania z 2009 r.¹⁸ Sytuują one Polskę na pierwszym miejscu w Unii Europejskiej w zakresie

¹⁵ *Programme for International Student Assessment*.

¹⁶ R. Dolata, M. Jakubowski, A. Pokropek, *Ewaluacja w edukacji, koncepcje, metody, perspektywy*, Kraków 2011., str. 50.

¹⁷ W większości przypadków, 15-latkowie objęci badaniem PISA uczęszczali do obecnej szkoły zaledwie od dwóch do trzech lat, co oznacza, że ich proces kształcenia przebiegał wcześniej, w innych szkołach. *PISA 2012 Results: What makes schools successful? Resources, Policies, Practices*, Volume IV, str. 30. Polska wersja: Program Międzynarodowej Oceny umiejętności Uczniów OECD *PISA Programme for International Student Assessment*, Wyniki badania 2012 w Polsce, Ministerstwo Edukacji Narodowej.

¹⁸ *PISA 2012 Results: What Students Know and Can Do Student Performance in Mathematics, Reading and Science*, Volume I, str. 19, 65 i dalsze.

umiejętności matematycznych (na równi z uczniami Holandii, Estonii i Finlandii) oraz czytania i interpretacji (podobnie jak uczniów z Finlandii i Irlandii). W badaniu umiejętności rozumowania w naukach przyrodniczych polscy uczniowie osiągnęli wyniki plasujące ich na trzeciej pozycji (za uczniami z Finlandii i Estonii, a przed Niemcami, Holandią, Wielką Brytanią, Austrią i Belgią). Z badania PISA wynika jednak również, że polscy uczniowie gimnazjum wykazują niekorzystne postawy wobec szkoły. Cechuje ich słabe poczucie przynależności do określonego środowiska szkolnego oraz niska motywacja do poszerzania wiedzy w zakresie matematyki (wynik poniżej przeciętnej w krajach OECD)¹⁹. W stosunku do wyników badania PISA z 2003 r. odsetek gimnazjalistów, którzy uważają szkołę za „stratę czasu” wzrósł o ponad 10%²⁰. Jest to ważna informacja dla organizatorów procesu dydaktycznego.

2.3 Uwagi i wnioski

W badaniu ankietowym przeprowadzonym przez NIK²¹ zdecydowana większość nauczycieli (82% w szkołach publicznych i 67% w niepublicznych) przyznała, iż realizując program nauczania koncentruje się przede wszystkim na treściach i umiejętnościach niezbędnych uczniom podczas egzaminów zewnętrznych. W związku z tym należy zwrócić uwagę na ryzyko dążenia uczestników procesu kształcenia do osiągnięcia jak najwyższej skuteczności egzaminacyjnej z pominięciem innych ważnych aspektów pracy dydaktycznej i wychowawczej szkoły. Ponadto, opinia powyższa może wskazywać na uleganie „pokusie łatwego zysku” polegającej na zwiększaniu w procesie dydaktycznym udziału ćwiczenia umiejętności możliwych do opanowania małym kosztem, a przynoszących duży zysk podczas egzaminu zewnętrznego w formie testu. Należy zaznaczyć, iż wyniki uzyskiwane przez uczniów podczas egzaminów zewnętrznych są tylko jednym ze wskaźników oceny efektów kształcenia. Pełnią w życiu każdej szkoły rolę zarówno diagnostyczną, jak i informacyjną. Wskazują, jaki jest końcowy poziom osiągnięć uczniów w zakresie mierzonym testem egzaminacyjnym. Nie stanowią jednak pełnej informacji o uczniu i o wkładzie szkoły w jego edukację i wychowanie, a w szczególności nie sprawdzają poziomu nabytych kompetencji społecznych (np. umiejętności pracy zespołowej), nie oceniają zaangażowania w aktywność społeczną czy sportową. Sprawdzenie efektów kształcenia obejmujących wyżej wymienione umiejętności i postawy należy przede wszystkim do zadań nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez dyrektorów szkół. Każdy proces nauczania przebiega w zróżnicowanych warunkach, które powinny być uwzględniane podczas interpretacji wyników egzaminów zewnętrznych. Warunki te to m.in. cechy indywidualne uczniów (np.: ich inteligencję, ambicje i aspiracje, czas poświęcany na odrabianie lekcji), środowisko szkolne (np.: zaangażowanie rodziców w kształcenie uczniów, aspiracje rodziców) oraz warunki funkcjonowania szkoły (np.: wielkość szkoły, koła zainteresowań dla uczniów, wyposażenie szkoły w środki dydaktyczne, udział uczniów w konkursach i olimpiadach).

Szkoła realizuje zarówno zadania dydaktyczne, jak i wychowawczo-opiekuńcze. Ważnym celem kształcenia ogólnego na wszystkich etapach edukacji w szkole podstawowej, gimnazjum oraz

¹⁹ Raport PISA, op. cit., str. 82.

²⁰ PISA 2012 Results: Ready to Learn Students' Engagement, Drive and Self-Beliefs, Volume III, str. 50.

²¹ Badanie ankietowe objęło 2 879 uczniów (2 091 – w szkołach publicznych i 788 – w szkołach niepublicznych), 1 309 nauczycieli (793 w szkołach publicznych i 516 w szkołach niepublicznych) oraz 2 261 rodziców (1 676 w szkołach publicznych i 585 w szkołach niepublicznych). Jego celem było uzyskanie informacji na temat postrzegania pracy szkoły przez uczestników procesu dydaktycznego.

w szkole ponadgimnazjalnej jest kształtowanie postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie²². Szkoła powinna kształtować u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, m.in. takie jak: uczciwość, odpowiedzialność, wytrwałość, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji.

Dokonując porównania efektów kształcenia w skontrolowanych szkołach publicznych i niepublicznych należy mieć na uwadze odmienne uwarunkowania prawne i organizacyjne, w jakich funkcjonują te dwie grupy szkół. Dla przykładu szkoły publiczne mają obowiązek przyjmowania wszystkich uczniów zamieszkałych w ich obwodzie, zaś szkoły niepubliczne mają możliwość ich selekcjonowania. Szkoły niepubliczne pracują też na ogół w lepszych warunkach, np. mniej liczne klasy, czy też mniejsza liczba uczniów przypadająca na jednego nauczyciela.

Na jednego nauczyciela w zbadanych szkołach podstawowych o statusie szkół niepublicznych przypadało 19 uczniów, w gimnazjach – 10 uczniów, a w szkołach ponadgimnazjalnych – 14 uczniów. Sytuacja ta sprzyja większej indywidualizacji kształcenia, umożliwia bardziej skuteczną pracę wychowawczą. W publicznych szkołach podstawowych na jednego nauczyciela przypadało 23 uczniów, w gimnazjach – 30 (tj. trzykrotnie więcej niż w szkołach publicznych), a w szkołach ponadgimnazjalnych – 32 uczniów (tj. ponad dwukrotnie więcej). W opinii jednej trzeciej rodziców dzieci i młodzieży uczących się w szkołach publicznych liczba uczniów w klasie jest zbyt duża. Odmiennego zdania jest 91% rodziców posyłających dzieci do szkół niepublicznych, dla których liczba uczniów w klasach zorganizowanych w tych szkołach jest odpowiednia. Zdecydowana większość rodziców uczniów ze szkół niepublicznych uważa, że nauczyciele rozwijają potencjał intelektualny ich dzieci (67%) i dbają o przestrzeganie zasad dobrego wychowania wśród uczniów i ich bezpieczeństwo (85%). W szkołach publicznych uważa tak odpowiednio 34,5% i 61% rodziców. Zaledwie co piąty rodzic (20%) ucznia ze szkoły publicznej oraz prawie co drugi (41%) ze szkoły niepublicznej uważa, że w szkole, do której uczęszcza ich dziecko indywidualizuje się pracę.

Badanie ankietowe wykazało również, iż zdecydowana większość nauczycieli szkół niepublicznych (64%) była zatrudniona w niepełnym wymiarze czasu pracy, w przeciwieństwie do szkół publicznych, w których większość stanowili nauczyciele zatrudnieni w pełnym wymiarze czasu pracy (65%). W obydwu wyżej wymienionych rodzajach szkół, zdecydowana większość nauczycieli posiadała najwyższe stopnie awansu zawodowego, tj. stopień nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego.

Prawie wszyscy nauczyciele szkół publicznych i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych – uczestniczący w badaniu ankietowym przeprowadzonym przez NIK – stwierdzili, iż wyposażenie ich placówek w pomoce dydaktyczne jest wystarczające dla realizacji treści nauczania zawartych w podstawie programowej. Jednak zaledwie 14% ankietowanych nauczycieli szkół publicznych uznało to wyposażenie za nowoczesne, podczas gdy w szkołach niepublicznych podobnego zdania było aż 92% nauczycieli. Jedna trzecia uczniów szkół publicznych (34%) i niepublicznych (29%) wskazała, że tylko niektórzy nauczyciele w czasie zajęć lekcyjnych korzystają z pomocy multimedialnych dostępnych w szkole.

²² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Wydatki bieżące ponoszone na kształcenie jednego ucznia w szkole podstawowej (publicznej i niepublicznych) były podobne i wynosiły w 2012 r. – 8,5 tys. zł. Najniższe wydatki poniesiono w liceach ogólnokształcących (średnio 6 tys. zł), a wyższe w gimnazjach (7,5 tys. zł) i w szkołach zawodowych (7,8 tys. zł)²³.

W celu osiągnięcia satysfakcjonujących efektów kształcenia w szkołach publicznych i niepublicznych, konieczne jest podjęcie odpowiednich działań przez następujące podmioty:

Minister Edukacji Narodowej:

- 1) uwzględnianie w każdym roku szkolnym w zadaniach z zakresu nadzoru pedagogicznego przeprowadzanie ewaluacji w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych.**

Kuratorzy oświaty:

- 1) wspomaganie szkół we wdrażaniu i wykorzystywaniu wyników metody edukacyjnej wartości dodanej (EWD) jako narzędzia służącego ocenie efektywności pracy szkoły;**
- 2) uwzględnianie w planach nadzoru pedagogicznego przeprowadzania ewaluacji w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych, w szczególności w zakresie uzyskiwanych przez te szkoły efektów kształcenia.**

Dyrektorzy szkół:

- 1) wykorzystywanie metody edukacyjnej wartości dodanej (EWD) w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego;**
- 2) opracowanie programu poprawy efektywności kształcenia w przypadku pogorszenia się wyników uzyskanych przez uczniów na egzaminach zewnętrznych;**
- 3) wzmocnienie działań zachęcających uczniów szkół ponadgimnazjalnych do udziału w egzaminach maturalnych;**
- 4) dążenie w szkołach zawodowych (technikach i zasadniczych szkołach zawodowych) do zwiększenia liczby uczniów przystępujących do egzaminów potwierdzających uzyskanie kwalifikacji zawodowych;**
- 5) stałe zachęcanie uczniów do udziału w różnych formach współzawodnictwa szkolnego.**

²³ Szczegółowe dane dotyczące wydatków bieżących przypadających na jednego ucznia w szkołach publicznych i niepublicznych przedstawiono w załączniku 5.5. Informacji.

3.1 Proces dydaktyczny

Organizacja i przebieg procesów dydaktycznych pozytywnie wpłynęły, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, na uzyskane efekty kształcenia w skontrolowanych szkołach publicznych i niepublicznych. Efektywność kształcenia, w latach szkolnych 2009/2010 – 2012/2013, była jednak zróżnicowana w zależności od etapu edukacji i typu szkoły. W gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych niska motywacja uczniów do uczestnictwa w zajęciach szkolnych oraz problemy wychowawcze pogarszały wyniki uczniów. Ankietowani przez NIK uczniowie przyznali, że mogliby osiągać lepsze wyniki w nauce, gdyby nauczyciele potrafili zaciekać ich swoim przedmiotem.

Zarówno w szkołach publicznych jak i niepublicznych zapewniono warunki niezbędne (kadra pedagogiczna, warunki lokalowe, pomoce dydaktyczne) do właściwej realizacji procesów nauczania, a ich przebieg był poprawnie zorganizowany. We wszystkich szkołach organizowano zajęcia wpierające rozwój uczniów, zarówno uzdolnionych jak i mających trudności w nauce. Wspieranie to odbywało się poprzez zajęcia pozalekcyjne (dodatkowe) oraz pomoc psychologiczno-pedagogiczną. Szkoły umożliwiały uczniom uczestnictwo we współzawodnictwie szkolnym poprzez organizowanie na swoim terenie turniejów, konkursów i olimpiad przedmiotowych.

W 19 skontrolowanych szkołach publicznych oraz w 13 szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych wystąpiły nieprawidłowości w obszarze organizacji i realizacji procesu dydaktycznego, które mogą również mieć wpływ na jego skuteczność.

W szkołach publicznych nieprawidłowości polegały m.in. na:

- naruszeniu w 12 (57%) szkołach przepisów regulujących dopuszczanie do użytku szkolnego programów nauczania i zaopatrzenie uczniów w podręczniki,
- niezrealizowaniu w pięciu szkołach (24%) minimalnego wymiaru obowiązkowych zajęć edukacyjnych dla danego cyklu kształcenia oraz treści nauczania zawartych w podstawie programowej,
- przekroczeniu w dziesięciu szkołach (48%) dopuszczalnego tygodniowego wymiaru zajęć dla ucznia,
- przekroczeniu w 12 szkołach (57%) dopuszczalnej liczebności uczniów w oddziałach i grupach zajęciowych na zajęciach m.in. z języka obcego, informatyki, wychowania fizycznego, dydaktyczno-wyrównawczych, korekcyjno-kompensacyjnych i logopedycznych.

Najwyższa Izba Kontroli sformułowała wobec dyrektorów szkół publicznych 20 uwag dotyczących organizacji i przebiegu procesu dydaktycznego. W szczególności zwrócono uwagę na: wysoki odsetek niezrealizowanych zajęć dydaktycznych (powyżej 10%) w dziesięciu szkołach (47,6%), uchybienia w realizacji przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie w czterech szkołach (19%), nieprzestrzeganiu w trzech szkołach (14,3%) zalecanej liczebności oddziałów.

Nieprawidłowości w organizacji i realizacji procesu dydaktycznego w szkołach niepublicznych polegały w szczególności na:

- niedostosowaniu statutów trzech szkół²⁴ (11%) do obowiązujących zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów,

²⁴ Gimnazjum nr 4 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku, 21 Liceum Ogólnokształcące im. J. Grotowskiego w Warszawie, I Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Króla Kana III Sobieskiego w Bydgoszczy.

- braku zaopiniowania przez radę pedagogiczną w trzech szkołach (dwóch liceów ogólnokształcących i gimnazjum) szkolnych zestawów programów nauczania,
- niezapewnieniu uczniom w dwóch szkołach (szkoła podstawowa i liceum ogólnokształcące) zajęć z wychowania fizycznego w sali gimnastycznej,
- niezrealizowaniu dwóch szkół (gimnazjum) minimalnego wymiaru obowiązkowych zajęć edukacyjnych.

Kwalifikacje nauczycieli

Zarówno w szkołach publicznych jak i niepublicznych zatrudniano wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną²⁵. W szkołach niepublicznych nauczyciele pracowali w korzystniejszych warunkach organizacyjnych, ponieważ na jednego nauczyciela zatrudnionego w szkołach podstawowych przypadało 19 uczniów, w gimnazjach 10 uczniów, a w ponadgimnazjalnych 14 uczniów. W publicznych szkołach podstawowych na jednego nauczyciela przypadało 23 uczniów, w gimnazjach 30, a w ponadgimnazjalnych 32 uczniów. Zdecydowana większość nauczycieli szkół niepublicznych (62,7%) zatrudniona była w niepełnym wymiarze czasu pracy, w przeciwieństwie do szkół publicznych, w których większość stanowili nauczyciele zatrudnieni w pełnym wymiarze czasu pracy (64,2%). Większość nauczycieli szkół (publicznych i niepublicznych) legitymowała się najwyższymi stopniami awansu zawodowego tj. stopniem nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego. Większość nauczycieli szkół publicznych (73%) wskazała w badaniu ankietowym, że uczestniczyła (w roku szkolnym 2011/2012) w zewnętrznych formach doskonalenia zawodowego, a 25% z nich przyznało, że uczestniczyło w takim doskonaleniu tylko na terenie szkoły (rady pedagogiczne, lekcje otwarte). Wyniki badania ankietowego potwierdzają ustalenia kontroli „Organizacja i finansowanie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli” przeprowadzonej przez NIK w 2011 r. W jej wyniku stwierdzono m.in., że dyrektorzy szkół nie monitorowali i nie zapewniali nauczycielom wystarczającej pomocy w doskonaleniu zawodowym, a przez to w nabywaniu umiejętności rozwiązywania bieżących problemów wychowawczych i dydaktycznych. W efekcie jedna trzecia nauczycieli skontrolowanych szkół nie uczestniczyła w żadnej z zewnętrznych form doskonalenia zawodowego w okresie wdrażania nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego oraz była pozbawiona właściwego wsparcia w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych, wychowawczych oraz podnoszeniu jakości i efektów kształcenia. Niezadawalająca aktywność nauczycieli skontrolowanych szkół w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego była w znacznym stopniu spowodowana osiągnięciem przez nich wysokich stopni awansu zawodowego²⁶.

Strukturę kwalifikacji nauczycieli skontrolowanych szkół wg stopni awansu zawodowego przedstawiono w tabeli poniżej.

²⁵ Szczegółowe warunki kwalifikacyjne wymagane od nauczycieli zatrudnionych w szkołach zostały uregulowane w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. z 2013 r., poz. 1207).

²⁶ Informacja o wynikach kontroli „Organizacja i finansowanie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli” (KNO-4101-03-00/2011; 50/2011/P11073/KNO). Kontrolą objęto m.in. 23 szkoły publiczne (14 zespołów szkół, cztery szkoły podstawowe, dwa gimnazja i trzy lice ogólnokształcące), w których uczyło ok. 1 400 nauczycieli. W wyniku tej kontroli NIK oceniła negatywnie realizację przez organy prowadzące oraz wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli i szkoły publiczne zadań w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Tabela nr 1

Nauczyciele szkół publicznych i niepublicznych wg stopni awansu zawodowego

Stopień awansu zawodowego	Szkoly publiczne		Szkoly niepubliczne	
	liczba nauczycieli	%	liczba nauczycieli	%
stażysta	27	2,7	25	4
kontraktowy	178	17,8	132	20,9
mianowany	305	30,5	219	34,7
dplomowany	488	48,8	236	37,3
bez stopnia awansu	3	0,3	35	5,5
Razem	1 001	100	647	100
w tym: w pełnym wymiarze czasu pracy	643	64,2	241	37,3
w niepełnym wymiarze czasu pracy	358	35,8	406	62,7

Źródło: Opracowanie własne

Nieprawidłowości w zakresie powierzania zajęć nauczycielowi nie posiadającemu wymaganych kwalifikacji stwierdzono w dwóch szkołach publicznych²⁷. W czterech szkołach niepublicznych²⁸ zatrudniano pięciu nauczycieli (0,8%), którzy nie spełniali wymagań kwalifikacyjnych do prowadzenia zajęć z uczniami. Na przykład:

- w publicznej Szkole Podstawowej nr 2 w Milanówku jeden nauczyciel nie posiadał wymaganych kwalifikacji do nauczania matematyki, a w publicznym Gimnazjum nr 1 w Markach jeden nauczyciel nie posiadał wymaganych kwalifikacji do nauczania fizyki i astronomii;
- w niepublicznym Gimnazjum Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Szczecinie nauczyciel języka angielskiego nie posiadał przygotowania pedagogicznego. W Katolickiej Szkole Podstawowej w Szczecinie nauczyciel prowadził zajęcia korekcyjno-kompensacyjne pomimo, że nie posiadał przygotowania z zakresu terapii pedagogicznej.

Realizacja programów nauczania

Szkoly publiczne

W ośmiu szkołach publicznych (czterech ponadgimnazjalnych²⁹, trzech podstawowych³⁰ i jednym gimnazjum³¹) realizowano kształcenie na podstawie programów nauczania, które zostały dopuszczane przez dyrektorów szkół do użytku szkolnego z naruszeniem przepisów art. 22a ust. 2 u.s.o. oraz § 2 i 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników³². Stwierdzone nieprawidłowości polegały na braku w pięciu szkołach, wymaganej art. 22a ust. 2 u.s.o. opinii rady pedagogicznej

²⁷ W Szkole Podstawowej nr 2 w Milanówku i Gimnazjum nr 1 w Markach.

²⁸ W Gimnazjum Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Szczecinie, Katolickiej Szkole Podstawowej p.w. Świętej Rodziny w Szczecinie, Społecznej Szkole Podstawowej im. S.F. Klonowica w Lublinie i 21 Społecznym Liceum Ogólnokształcącym im. J. Grotowskiego w Warszawie.

²⁹ Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki w Pruszkowie, V Liceum Ogólnokształcące im. R. Traugutta w Radomiu, Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Ostrołęce, Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Skierniewicach.

³⁰ Szkoła Podstawowa w Bieniewicach, Szkoła Podstawowa nr 2 w Milanówku i Szkoła Podstawowa w Dębem Wielkim.

³¹ Gimnazjum nr 1 w Markach.

³² Dz. U. Nr 89, poz. 730; uchylone z dniem 18 lipca 2012 r.

o realizowanym programie nauczania. W siedmiu szkołach, programy nauczania zostały dopuszczane przez dyrektora szkoły do użytku szkolnego pomimo braku pisemnych wniosków nauczycieli, a przyjęte programy nauczania nie zostały dostosowane do potrzeb i możliwości uczniów. Na przykład:

- w V Liceum Ogólnokształcącym im. R. Traugutta w Radomiu, w programach nauczania z: matematyki, wiedzy o społeczeństwie, chemii, fizyki, podstaw przedsiębiorczości oraz informatyki brak było szczegółowych celów kształcenia i wychowania, wymaganych przepisem § 4 ust. 1 pkt 2 lit. a rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników³³. W programach z: matematyki, wiedzy o społeczeństwie, chemii w zakresie podstawowym, fizyki (w zakresie podstawowym i rozszerzonym), podstaw przedsiębiorczości oraz informatyki nie określono zgodnie § 4 ust. 1 pkt 2 lit. c tego rozporządzenia, sposobów osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany. W programach z: historii, matematyki, wiedzy o społeczeństwie, chemii (zakres rozszerzony), biologii, podstaw przedsiębiorczości oraz informatyki brak było opisu założonych osiągnięć ucznia wymaganych przepisem § 4 ust. 1 pkt 2 lit. d przywołanego rozporządzenia.

W dwóch szkołach³⁴ nie zrealizowano wszystkich treści nauczania określonych w załączniku nr 4 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół³⁵.

W dwóch szkołach podstawowych³⁶ nie w pełni realizowano oraz dokumentowano ścieżki edukacyjne określone w załączniku Nr 2 do rozporządzenia z 2002 r. w sprawie podstawy programowej oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji³⁷.

W czterech szkołach³⁸ nie podawano do publicznej wiadomości zestawów podręczników, które miały obowiązywać od początku następnego roku szkolnego.

Szkoły niepubliczne

W trzech szkołach³⁹ przyjmowano programy nauczania bez zasięgnięcia opinii rady pedagogicznej lub przyjęty program nie został ujęty w szkolnym zestawie programów nauczania. Na przykład:

- w 21 Społecznym Liceum Ogólnokształcącym w Warszawie rada pedagogiczna szkoły nie opiniowała w kontrolowanym okresie szkolnych zestawów programów nauczania. Według dyrektora tej szkoły, w latach szkolnych 2009/2010 – 2010/2011 nauczyciele wskazywali podręcznik do nauczanego przedmiotu oraz numer programu nauczania zatwierdzony przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Od roku szkolnego 2011/2012 nauczyciel wskazuje przyjęty do nauczania podręcznik, w którym jednocześnie wskazany jest numer obowiązującego programu nauczania. Na lata szkolne 2011/2012 – 2012/2013 zostały zatwierdzone przez radę pedagogiczną podręczniki szkolne zamiast zestawu programów nauczania.

³³ Dz. U. z 2012 r. Nr 752.

³⁴ Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki w Pruszkowie, Technikum w Zespole Szkół nr 1 w Żyrardowie.

³⁵ Dz. U. Nr 51, poz. 458 ze zm., uchylone z dniem 30 stycznia 2009 r. zwane dalej rozporządzeniem z 2002 r. w sprawie podstawy programowej.

³⁶ Szkoła Podstawowa nr 4 w Siedlcach i Szkoła Podstawowa w Dębem Wielkim.

³⁷ Dz. U. Nr 23, poz. 225 ze zm., zwane dalej: rozporządzeniem w sprawie dokumentacji przebiegu nauczania. W dziennikach lekcyjnych nie dokumentowano zajęć prowadzonych w ramach ścieżek edukacyjnych.

³⁸ Szkoła Podstawowa w Dębem Wielkim, LO im. T. Kościuszki w Pruszkowie, II LO w Skarżysku-Kamiennym, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Łowiczu.

³⁹ 21 Liceum Ogólnokształcące im. J. Grotowskiego, I Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Króla Jana III Sobieskiego w Bydgoszczy i Gimnazjum Łódzkiego Stowarzyszenia na rzecz Porozumienia z Europą w Łodzi.

Realizacja zajęć obowiązkowych

Szkoły publiczne

W trzech gimnazjach⁴⁰ nie zrealizowano w latach szkolnych 2009/2010-2011/2012 minimalnej liczby obowiązkowych zajęć edukacyjnych z przedmiotów ogólnokształcących, określonej w załączniku nr 6a do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych⁴¹ oraz w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych⁴².

Na przykład:

- w Gimnazjum nr 46 w Warszawie – nie zrealizowano minimalnej liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z dziewięciu przedmiotów (języka polskiego, matematyki, języka obcego, geografii, fizyki, historii, wiedzy o społeczeństwie, biologii i chemii). W ciągu trzech lat szkolnych 2009/2010 – 2011/2012 nie zrealizowano ogółem 352 godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych, tj. o 6% mniej, niż wymiar określony w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania. Np.: z wiedzy o społeczeństwie nie zrealizowano ogółem 22% zaplanowanych godzin, a z języka polskiego 14%;
- w Gimnazjum nr 6 w Płocku – nie zrealizowano minimalnej liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z ośmiu przedmiotów (języka polskiego, matematyki, języka obcego, geografii, fizyki, historii, wiedzy o społeczeństwie i biologii). Łącznie nie zrealizowano 562 lekcji (5%). Z wiedzy o społeczeństwie nie zrealizowano 11% godzin, a z biologii 10%.

W 13 szkołach⁴³ stwierdzono niepełną realizację (ponad 10%) planowanych obowiązkowych zajęć lekcyjnych. Na przykład w V Liceum Ogólnokształcącym im. R. Traugutta w Radomiu w latach szkolnych 2009/2010-2011/2012 nie zrealizowano 25% zajęć lekcyjnych z historii, 26% zajęć lekcyjnych z biologii i chemii oraz 27% zajęć lekcyjnych z fizyki i astronomii. NIK zwraca uwagę na potrzebę podjęcia działań na rzecz ograniczenia liczby niezrealizowanych lekcji, gdyż jest to czynnik, który negatywnie wpływa na oczekiwany poziom wiedzy i umiejętności uczniów.

W dziesięciu szkołach⁴⁴ niewłaściwie planowano w poszczególnych latach szkolnych tygodniowy wymiar obowiązkowych zajęć edukacyjnych dla uczniów, co powodowało przekroczenie dopuszczalnego tygodniowego wymiaru zajęć dla uczniów oraz naruszało przepis § 7 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania z 2002 r. Na przykład:

- w Gimnazjum nr 6 w Płocku w latach szkolnych 2009/2010 – 2011/2012 w 17 oddziałach przekroczono dopuszczalny tygodniowy wymiar zajęć dla uczniów o 0,5 godziny, a w dwóch oddziałach o jedną godzinę;
- w Gimnazjum nr 1 w Łomży m.in. w siedmiu oddziałach przekroczono maksymalny tygodniowy wymiar lekcji o dwie godziny lekcyjne, w 19 o jedną godzinę, a w trzech oddziałach o pół godziny.

W siedmiu szkołach⁴⁵ realizowano zajęcia edukacyjne (np. z języka obcego, informatyki i technologii informacyjnej, chemii, fizyki i astronomii) bez podziału na grupy uczniowskie, pomimo że podział

⁴⁰ Gimnazjum w Jabłonie, Gimnazjum nr 6 w Płocku i Gimnazjum nr 46 w Warszawie.

⁴¹ Dz. U. Nr. 15, poz. 142 ze zm., uchylone z dniem 1 września 2012 r., zwane dalej: *rozporządzeniem w sprawie ramowych planów nauczania z 2002 r.*

⁴² Dz. U. z 2012 r., poz. 204.

⁴³ Szkoła Podstawowa w Bieniewicach Szkoła Podstawowa nr 2 w Milanówku i Szkoła Podstawowa w Dębem Wielkim, Szkoła Podstawowa nr 4 w Siedlcach, Gimnazjum nr 6 w Płocku, Gimnazjum nr 46 w Warszawie, V LO w Radomiu, II LO w Skarżysku-Kamiennie, Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Działdowie, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Łowiczu, Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Ostrołęce, Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Skierniewicach, Zespół Szkół nr 1 w Żyrardowie.

⁴⁴ Szkoła Podstawowa nr 4 w Siedlcach, Szkoła Podstawowa nr 2 w Milanówku, Szkoła Podstawowa w Dębem Wielkim, Szkoła Podstawowa nr 210 w Warszawie, Gimnazjum nr 1 w Łomży, Gimnazjum nr 6 w Płocku, IX LO w Warszawie, LO im. T. Kościuszki w Pruszkowie, Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Działdowie, Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Skierniewicach.

⁴⁵ Szkoła Podstawowa w Dębem Wielkim, Szkoła Podstawowa nr 4 w Siedlcach, Szkoła Podstawowa w Bieniewicach, Gimnazjum nr 1 w Markach, II LO w Skarżysku-Kamiennie, Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Działdowie, Zespół Szkół nr 1 w Żyrardowie.

ten był wymagany przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych⁴⁶.

- w Zespole Szkół nr 1 w Żyrardowie nie przestrzegano limitów liczby uczniów (w 6 grupach) na zajęciach z wychowania fizycznego oraz obowiązku prowadzenia zajęć z tego przedmiotu oddzielnie dla dziewcząt i chłopców (w 8 grupach), co było niezgodne z § 6 ust. 5 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania z 2002 r. i § 7 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania z 2012 r.;
- w Szkole Podstawowej nr 4 w Siedlcach nie dochowano zalecenia dotyczącego liczebności klas na etapie edukacji wczesnoszkolnej oraz powierzania prowadzenia edukacji w klasach I-III jednemu nauczycielowi. W dwóch oddziałach liczba uczniów wynosiła 28 i 27 osób, a w 6 oddziałach prowadzenie edukacji wczesnoszkolnej powierzone zostało 2 lub 3 nauczycielom. Zgodnie z pkt. 4 i 6 Zalecanych warunków i sposobu realizacji podstawy programowej z 2008 r. na tym etapie edukacji, określonych w załączniku Nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół⁴⁷, wskazane jest, aby edukacja w klasach I-III szkoły podstawowej odbywała się w zespołach rówieśniczych liczących nie więcej niż 26 osób, a jej prowadzenie było powierzone jednemu nauczycielowi.

W dwóch szkołach⁴⁸ przekroczono dopuszczalną liczbę uczniów na zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych, korekcyjno-kompensacyjnych i logopedycznych. W zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych uczestniczyło po 22 uczniów w grupie, podczas gdy zgodnie z § 6 ust. 1 oraz § 7 ust. 1 pkt 1 i 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach⁴⁹ oraz § 9, 10 i 11 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach⁵⁰, grupa taka może liczyć maksymalnie ośmiu uczniów. W zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych i logopedycznych uczestniczyło po sześciu uczniów, podczas, gdy ww. przepisy dopuszczają maksymalnie grupy pięcioosobowe (zajęć korekcyjno-kompensacyjne) oraz czteroosobowe (logopedyczne).

W pięciu szkołach⁵¹ nie dochowano wymogu realizacji zajęć z wychowania do życia w rodzinie z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców określonego w § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego⁵².

Szkoły niepubliczne

W dwóch szkołach⁵³ wystąpiły przypadki niezrealizowania minimalnej liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych określonych w rozporządzeniu w sprawie ramowych planów nauczania z 2002 r. W pozostałych szkołach stwierdzono realizację zajęć w prawidłowym wymiarze lub znacznie przekraczającym wymiar wymagany przepisami prawa. Na przykład:

⁴⁶ Dz. U. z 2012 r., poz. 204, dalej: rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania z 2012 r.

⁴⁷ Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17, dalej: rozporządzenie w sprawie podstawy programowej z 2008 r.

⁴⁸ Szkoła Podstawowa w Dębem Wielkim i Szkoła Podstawowa nr 4 w Siedlcach.

⁴⁹ Dz. U. Nr 11, poz. 114.

⁵⁰ Dz. U. Nr 228, poz. 1487.

⁵¹ Szkoła Podstawowa w Bieniewicach, Szkoła Podstawowa nr 2 w Milanówku, Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Skierniewicach, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Łowiczu, Zespół Szkół nr 1 w Żyrardowie.

⁵² Dz. U. Nr 67, poz. 756 ze zm.

⁵³ Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie i Społecznym Liceum Ogólnokształcącym im. A. Asnyka w Lublinie.

- w Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie w dwóch oddziałach szkolnych (w I semestrze roku szkolnego 2010/2011 i w całym roku szkolnym 2011/2012) nie realizowano zajęć z wychowania fizycznego w wymiarze czterech godzin lekcyjnych tygodniowo oraz w wymiarze 12 godzin w cyklu kształcenia zgodnie z załącznikiem nr 4 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania i szkolnym planem nauczania;
- w Społecznym Gimnazjum nr 4 STO w Białymstoku, zrealizowano w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 zajęcia w wymiarze wyższym od minimalnego z: języka polskiego (o 8,9% więcej), matematyki (o 4,2%), języków obcych (o 81,1%), historii (o 5,3%), chemii (o 4,6%), geografii (o 20%) oraz fizyki (o 27,7%).

Warunki nauczania

Zarówno szkoły publiczne jak i niepubliczne dysponowały warunkami (sale lekcyjne i pomoce dydaktyczne) niezbędnymi do realizacji programów nauczania i celów statutowych szkoły. Nieprawidłowości w zakresie spełniania wszystkich koniecznych warunków nauczania stwierdzono w czterech szkołach (dwóch publicznych⁵⁴ i dwóch niepublicznych⁵⁵). Jednocześnie NIK zwraca uwagę, że w kontroli „Przygotowanie gmin i szkół do objęcia dzieci sześciolletnich obowiązkiem szkolnym”, w której sprawdzano warunki nauczania dla dzieci najmłodszych, stwierdzono występowanie różnych nieprawidłowości m.in. część szkół nie spełniała zalecanych wymagań dotyczącej sali lekcyjnej, opieki świetlicowej lub nie posiadała placu zabaw⁵⁶.

Szkoły publiczne

W szkołach publicznych nieprawidłowości polegały na:

- niezapewnieniu uczniom Gimnazjum nr 1 w Markach możliwości korzystania ze świetlicy, do czego zobowiązuje art. 67 ust. 1 pkt 3 u.s.o.;
- niezapewnieniu uczniom Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Łowiczu możliwości pozostawiania części podręczników i przyborów szkolnych, do czego zobowiązuje § 4a rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach⁵⁷.

Szkoły niepubliczne

W szkołach niepublicznych nieprawidłowości polegały nie zapewnieniu odpowiednich sal do prowadzenia zajęć. Na przykład:

- w niepublicznej Katolickiej Szkole Podstawowej im. F. Blachnickiego w Białymstoku zajęcia z wychowania fizycznego w klasach IV-VI prowadzone były w świetlicy szkolnej. Szkoła wynajmowała salę gimnastyczną, ale w okresie od listopada do kwietnia (w każdym roku szkolnym) w soboty na 1,5 godziny zegarowej;
- w Liceum Ogólnokształcącym im. B. Jańskiego w Łomży w latach szkolnych 2011/2012 – 2012/2013 zajęcia z wychowania fizycznego prowadzone były np. na małej sali rekreacyjnej, w auli szkolnej i na korytarzu szkolnym.

⁵⁴ Gimnazjum nr 1 w Markach i Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Łowiczu.

⁵⁵ Katolicka Szkoła Podstawowa im. F. Blachnickiego w Białymstoku i Liceum Ogólnokształcące im. B. Jańskiego w Łomży.

⁵⁶ Informacja o wynikach kontroli „Przygotowanie gmin i szkół do objęcia dzieci sześciolletnich obowiązkiem szkolnym” (KNO-4101-09-00/2012; 158/2013/P12068/KNO). W roku 2012 i 2013 Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła kontrolę „Przygotowanie gmin i szkół do objęcia dzieci sześciolletnich obowiązkiem szkolnym”, której celem była ocena stopnia przygotowania gmin i prowadzonych przez nie szkół podstawowych do objęcia dzieci sześciolletnich obowiązkiem szkolnym. W wyniku tej kontroli NIK oceniła, że szkoły podstawowe nie są wystarczająco przygotowane do objęcia nauką dzieci sześciolletnich.

⁵⁷ Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69 ze zm.

Wspieranie zainteresowań uczniów

Wszystkie skontrolowane szkoły (publiczne i niepubliczne) dysponowały bogatą ofertą zajęć pozalekcyjnych mających na celu rozwój zainteresowań i zagospodarowanie czasu wolnego uczniów.

Szkoły publiczne

Szkoły oferowały wiele form różnego rodzaju zajęć pozalekcyjnych dla uczniów. Wszystkie zajęcia były organizowane w godzinach umożliwiającym udział w nich uczniów, dla których były organizowane, tj. przed lub po obowiązkowych zajęciach lekcyjnych oraz w soboty. Udział w nich był ogólnodostępny i bezpłatny. Grupy zajęciowe były otwarte dla wszystkich chętnych, a ich liczebność różna, w zależności od zainteresowania danym rodzajem zajęć, wahała się od kilku do kilkudziesięciu uczniów (nawet 50 uczniów). Były to zajęcia: rozwoju kulturalnego uczniów, pogłębienia świadomości historycznej i poczucia patriotyzmu uczniów, kształtowania zainteresowań: muzycznych, artystycznych, sportowych, turystyczno-krajoznawcze (wycieczki i rajdy) oraz poszerzające wiedzę i umiejętności z przedmiotów ogólnokształcących i języków obcych.

Szkoły niepubliczne

W szkołach niepublicznych oferta zajęć pozalekcyjnych była również bogata. Liczba tych zajęć wahała się od kilku (głównie w szkołach ponadgimnazjalnych) do kilkudziesięciu (57), głównie w szkołach podstawowych. Oprócz zajęć bezpłatnych w pięciu szkołach oferowano również zajęcia odpłatne. Liczebność grup zajęciowych była różna i wahała się od kilku do kilkudziesięciu uczniów. Na przykład:

- w Społecznej Szkole Podstawowej Katolickiego Towarzystwa Kulturalnego w Bielsku-Białej w roku szkolnym 2012/2013 oferowano uczniom 57 różnych rodzajów zajęć pozalekcyjnych (52 bezpłatnych i 5 płatnych). Uczestniczyło w nich łącznie 606 uczniów.

Wsparcie uczniów uzdolnionych

Wszystkie skontrolowane szkoły (publiczne i niepubliczne) prowadziły działalność w zakresie wspierania uczniów uzdolnionych.

Szkoły publiczne

W szkołach podstawowych działalność ta przejawiała się poprzez m.in. uczestnictwo szkół w różnego rodzaju projektach edukacyjnych⁵⁸ (w tym finansowanych z budżetu Unii Europejskiej) i organizację zajęć celowo organizowanych dla tej grupy uczniów. W liceach ogólnokształcących wsparcie to polegało na rozpoznaniu indywidualnych potrzeb i możliwości uczniów oraz stworzeniu dodatkowej oferty edukacyjnej. Natomiast w szkołach zawodowych (technikach, liceach zawodowych i zasadniczych szkołach zawodowych) nie koncentrowano wysiłku dydaktycznego w kierunku tej grupy uczniów, o czym świadczy niewielka liczba zdiagnozowana uczniów zdolnych oraz skromna oferta zajęć organizowanych jako celowe dla rozwoju uczniów najzdolniejszych.

⁵⁸ Wśród nich m.in.: *Certyfikat Szkoły Wspierającej Uzdolnionych „Wars i Sawa”, Indywidualizacja nauczania i wychowania klas I-III w Gminie Milanówek*, „Mały ale jary” – rozwijanie kompetencji przyrodniczych, „Robowakacje” – zajęcia z zakresu technik informatycznych i robotyki, zajęcia psychoedukacyjne *Trening twórczości*, *Szkoła odkrywców talentów* – projekt organizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, *Wsparcie indywidualizacji procesu nauczania i wychowania uczniów klas I-III szkół podstawowych w Siedlcach*, *Comenius Partnerskie Projekty Szkół* – międzynarodowy program wspierający naukę języków obcych, *Lokalnym programie wspierania edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży będących mieszkańcami Miasta Siedlce* – *Stypendium Prezydenta Miasta Siedlce*, *Stypendia naukowe w Gminie Błonie*.

Szkoły niepubliczne

Spośród 27 skontrolowanych szkół niepublicznych w 24 (89%) organizowano zajęcia celowe dla uczniów uzdolnionych. Nie zorganizowano tego typu zajęć w trzech skontrolowanych szkołach⁵⁹. W szkołach podstawowych liczba tych zajęć wahała się od 4 do 10, a liczba uczniów w nich uczestniczących wynosiła od 16 do 230. W gimnazjach liczba prowadzonych zajęć wahała się od 1 do 10, a liczba uczniów w nich uczestniczących od 1 do 184. W siedmiu szkołach ponadgimnazjalnych liczba zajęć dla tych uczniów wynosiła od 1 do 7, a liczba uczestników wynosiła od 3 do 25.

Na przykład:

- w Katolickiej Szkole Podstawowej im. Księdza F. Blachnickiego w Białymstoku w roku szkolnym 2012/2013 zorganizowano siedem rodzajów zajęć pozalekcyjnych dla uczniów najzdolniejszych, w których uczestniczyło 20 uczniów. Ww. roku szkolnym 24 uczniów tej szkoły wzięło udział w eliminacjach do pięciu konkursów przedmiotowych, a jeden uczeń został laureatem konkursu;
- w niepublicznym Gimnazjum nr 40 Fundacji „Nauka i Wiedza” w Warszawie w roku szkolnym 2012/2013 zorganizowano dziesięć różnego rodzaju zajęć skierowanych do uczniów uzdolnionych (m.in. warsztaty plastyczne, modelarskie, koło dziennikarskie, fakultety przedmiotowe, klub filmowy). Na terenie szkoły w tym roku szkolnym zorganizowano dziewięć różnych konkursów przedmiotowych, a statystyczny uczeń tej szkoły uczestniczył średnio w dwóch konkursach;
- w Społecznym Liceum Ogólnokształcącym im. A. Asnyka w Lublinie w roku szkolnym 2012/2013 nie organizowano zajęć rozwijających uzdolnienia uczniów. Z wyjaśnień dyrektora szkoły wynika, że „szkoła oferuje pomoc uczniom najzdolniejszym, ale na przestrzeni kilku ostatnich lat była mała liczba takich uczniów (1-2 osoby) i mimo oferowanej pomocy nie chcieli z niej skorzystać”.

Udział uczniów w konkursach i olimpiadach przedmiotowych

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia aktywność skontrolowanych szkół w różnych formach współzawodnictwa szkolnego, pomimo że w gimnazjach oraz w szkołach ponadgimnazjalnych aktywność szkół w tym zakresie była mniejsza.

Szkoły publiczne

Z roku na rok spada liczba uczniów szkół podstawowych biorących udział w konkursach przedmiotowych, interdyscyplinarnych i tematycznych⁶⁰. Na przykład:

- w Szkole Podstawowej w Bieniewicach w latach szkolnych 2009/2010, 2010/2011 i 2011/2012 liczba uczniów biorących udział w konkursach wynosiła odpowiednio 32, 20 i 13 uczniów;
- w Szkole Podstawowej w Dębem Wielkim, w każdym kolejnym roku szkolnym liczba uczniów w konkursach organizowanych przez Mazowieckiego Kuratora Oświaty spadała i wynosiła odpowiednio: 34, 30 i 22 osoby. Z każdym rokiem szkolnym liczba konkursów, w których startowali uczniowie tej szkoły spadała i wynosiła odpowiednio 8, 7 i 6 konkursów;
- w Szkole Podstawowej w Milanówku w roku szkolnym 2011/2012 liczba uczniów biorących udział we współzawodnictwie pozasportowym zmniejszyła się z 302 do 253 uczniów, tj. o 16%, pomimo że ogólna liczba uczniów w Szkole wzrosła o 5%.

W trzech skontrolowanych gimnazjach⁶¹ udział uczniów w konkursach przedmiotowych organizowanych przez właściwego kuratora oświaty ograniczył się jedynie do eliminacji szkolnych

⁵⁹ Gimnazjum Niepubliczne z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie, Społeczne Liceum Ogólnokształcące im. A. Asnyka w Lublinie i Liceum Ogólnokształcące Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku z siedzibą w Giżycku.

⁶⁰ Zmniejszenie liczby uczestników w różnego rodzaju konkursów przedmiotowych odnotowano w czterech skontrolowanych szkołach podstawowych: w Bieniewicach, w Dębem Wielkim, nr 2 w Milanówku i nr 4 w Siedlcach.

⁶¹ Gimnazjum: w Jabłonnej, Markach i Warszawie.

(za wyjątkiem ucznia Gimnazjum nr 46 w Warszawie, który zakwalifikował się do eliminacji rejonowych konkursu matematycznego), a żaden uczeń z tych gimnazjów nie został finalistą ani laureatem konkursu. Tytuły finalisty lub laureata zdobywali natomiast uczniowie Gimnazjum nr 1 w Łomży i Gimnazjum nr 6 w Płocku, którzy w latach szkolnych 2009/2010-2011/2012 uzyskali odpowiednio: 34, 32 i 39 oraz 3, 13 i 7 takich tytułów.

We wszystkich skontrolowanych liceach ogólnokształcących odnotowano aktywne uczestnictwo uczniów w konkursach i olimpiadach przedmiotowych. Zdecydowanie niższą aktywność wykazywali natomiast uczniowie techników⁶². Na przykład:

- w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Łowiczu liczba uczniów biorących udział w jakimkolwiek współzawodnictwie międzyszkolnym malała: z 236 uczniów w roku szkolnym 2009/2010, poprzez 176 (w 2010/2011) do 94 w roku szkolnym 2011/2012;
- uczniowie dwóch zespołów szkół⁶³ uczestniczyli w olimpiadach związanych z kształceniem zawodowym, tj.: Olimpiadzie Wiedzy Technicznej, Olimpiadzie Wiedzy i Umiejętności Rolniczych i Olimpiadzie Wiedzy i Umiejętności Budowlanych.

Szkoły niepubliczne

W szkołach podstawowych niepublicznych organizowano corocznie na ich terenie od trzech do 41 różnego rodzaju konkursów przedmiotowych. W jednej szkole odnotowano spadek liczby organizowanych konkursów, w trzech wzrost liczby konkursów, a w pięciu, liczba organizowanych konkursów pozostawała na stałym poziomie. Spośród tych szkół, w dwóch szkołach⁶⁴ odnotowano w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 niewielki spadek liczby uczniów uczestniczących w konkursach. Uczniowie ośmiu (90%) szkół uzyskali tytuł laureata. Na przykład:

- w Katolickiej Szkole Podstawowej p.w. Św. Rodziny w Szczecinie w latach szkolnych 2010/2011 – 2011/2012 zorganizowano łącznie 30 konkursów, w których uczestniczyło ogółem 2 173 uczniów. Tytuł laureata uzyskało łącznie 101 uczniów tej szkoły;
- w Społecznej Szkole Podstawowej 101 w Olsztynie, każdy statystyczny uczeń (362) uczestniczył w eliminacjach szkolnych do 15 konkurów przedmiotowych, a tytuł finalisty lub laureata konkursu uzyskało 29 uczniów (8% uczniów biorących udział w eliminacjach szkolnych).

W ośmiu gimnazjach liczba zorganizowanych konkursów przedmiotowych wynosiła od jednego do 29, a w jednym gimnazjum w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 nie zorganizowano ani jednego konkursu przedmiotowego⁶⁵. Odsetek uczniów uczestniczących w eliminacjach szkolnych do konkursów wynosił od 0,8% do 212%. Na przykład:

- w Gimnazjum Niepublicznym nr 40 Fundacji „Nauka i Wiedza” w Warszawie zorganizowano w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 – 29 różnego rodzaju konkursów przedmiotowych, w których uczestniczyło łącznie 355 uczniów (212%) na 167 uczęszczających w ww. latach szkolnych. Pięciu uczniów zostało finalistami konkursów, a jeden laureatem; w Społecznym Gimnazjum nr 4 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku w zorganizowano 24 różnego rodzaju konkursy przedmiotowe, w których uczestniczyło 139 uczniów (na 110 zapisanych do szkoły). Finalistami zostało 59 (42 % uczestniczących), a laureatami 55 (39%);

⁶² Np.: z Zespołu Szkół Zawodowych nr 1 w Działdowie żaden z uczniów nie uczestniczył w olimpiadzie na szczeblu krajowym w okresie objętym kontrolą, w Zespole Szkół Poligraficznych w Warszawie uczniowie brali udział tylko w jednej olimpiadzie i trzech konkursach.

⁶³ Były to: Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Skierniewicach (ze zdobytym jednym tytułem finalisty) i Zespół Szkół nr 1 w Żyrardowie.

⁶⁴ W Katolickiej Szkole Podstawowej im. Księdza F. Blachnickiego w Białymstoku odsetek uczniów biorących udział w konkursach przedmiotowych spadł z 43% w roku szkolnym 2010/2011 do 37,5% w roku szkolnym 2012/2013. W Społecznej Szkole Podstawowej nr 101 w Olsztynie odsetek ten spadł z 88,6% (w roku szkolnym 2010/2011) do 86,5% (w roku szkolnym 2012/2013).

⁶⁵ Gimnazjum Niepubliczne z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie.

- w Gimnazjum Łódzkiego Stowarzyszenia na rzecz Porozumienia z Europą w Łodzi w latach szkolnych 2010/2011-2012/2012 zorganizowano eliminacje szkolne do jednego konkursu, w których wziął udział jeden uczeń.

W czterech⁶⁶ (45%) skontrolowanych szkołach ponadgimnazjalnych uczniowie nie brali udziału w olimpiadach przedmiotowych. W pozostałych szkołach udział uczniów w tych olimpiadach wynosił od dwóch do 36. Spośród 88 uczniów biorących udział w eliminacjach szkolnych, 25 (28%) z nich uzyskało tytuł finalisty, a dwóch tytuł laureata. Na przykład:

- w 21 Społecznym Liceum Ogólnokształcącym im J. Grotowskiego w Warszawie m.in. w olimpiadach: historycznej, filozoficznej, z języka łacińskiego, języka hiszpańskiego wzięło udział 36 uczniów, spośród których 13 zostało finalistami, a jeden laureatem;
- w I Prywatnym Liceum Ogólnokształcącym w Szczecinie nie zorganizowano w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 żadnej olimpiady przedmiotowej, ponieważ zdaniem dyrektora tego liceum „program moich szkół akceptuje rolę współpracy – nie zaś rywalizacji. Każdy uczeń może oczywiście, jeżeli ma taką potrzebę, współpracować z nauczycielem w celu przygotowania do różnych olimpiad przedmiotowych”.

Wspieranie uczniów z trudnościami w nauce

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, organizację i udzielane wsparcia uczniom mającym trudności w nauce.

Szkoły publiczne

W roku szkolnym 2011/2012 w czterech szkołach⁶⁷ 108 uczniom (39,5% ze 276) nie udzielono zalecanych im form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a tym samym nie zapewniono im możliwości wyrównania szans edukacyjnych. Na przykład:

- w Szkole Podstawowej w Dębem Wielkim w roku szkolnym 2011/2012 nie zorganizowano zajęć korekcyjno-kompensacyjnych dla 31 uczniów oraz zajęć socjoterapeutycznych dla jednego ucznia, pomimo że w opiniach publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych zalecono objęcie tych uczniów ww. formami pomocy;
- w Szkole Podstawowej nr 4 w Siedlcach w roku szkolnym 2011/2012 nie objęto pomocą 21 uczniów tej szkoły, wobec których zalecono prowadzenie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, socjoterapeutycznych oraz terapii logopedycznej;
- w Gimnazjum nr 1 w Markach (w latach szkolnych 2011/2012, 2012/2013) dla 31 uczniów zorganizowano zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, pomimo że w opiniach publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych zalecaną im formą pomocy były zajęcia korekcyjno-kompensacyjne;
- w Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 w Skierniewicach w roku szkolnym 2011/2012 nie objęto żadną formą pomocy psychologiczno-pedagogicznej 25 uczniów z niepowodzeniami szkolnymi (powtarzających klasę lub promowanych dopiero w wyniku zdanego egzaminu poprawkowego).

W jednej szkole⁶⁸ nierzetelnie prowadzono dokumentację związaną z udzielaną pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Na przykład:

- w roku szkolnym 2011/2012 w przypadku 37 uczniów (66%) nie poinformowano na piśmie rodziców uczniów o formie, okresach udzielania oraz wymiarze godzin poszczególnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej ustalonej dla ucznia w związku z zaleceniami ujętymi w opiniach publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych;
- w przypadku 14 uczniów (39%) objętych zajęciami dydaktyczno-wyrównawczymi w roku szkolnym 2011/2012 nie dokonano oceny efektywności udzielonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej;

⁶⁶ Technikum Fryzjerskie w Częstochowie Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Katowicach, Liceum Ogólnokształcące im. A. Asnyka w Lublinie, Liceum i Technikum w Giżycku Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku i I Prywatne Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie.

⁶⁷ Szkoła Podstawowa w Dębem Wielkim, Szkoła Podstawowa nr 4 w Siedlcach, Gimnazjum nr 1 w Markach oraz Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Skierniewicach.

⁶⁸ Gimnazjum nr 1 w Markach.

- *niezetelnie prowadzono karty indywidualnych potrzeb ucznia ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się, objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną w roku szkolnym 2011/2012 i 2012/2013. W przypadku 34 (94,4%) uczniów w indywidualnych kartach potrzeb nie określono m.in. wymiaru udzielanej pomocy, form zajęć oraz daty dokonania wpisu.*

W 2012 r. NIK przeprowadziła kontrolę „Kształcenie uczniów z niepełnosprawnościami o specjalnych potrzebach edukacyjnych”, której wyniki potwierdzają, iż warunki kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami w szkołach prowadzonych przez skontrolowane organy prowadzące poprawiły się. Niemniej jednak zarówno organy prowadzące jak i szkoły publiczne nadal nie w pełni zaspakajały szczególne potrzeby edukacyjne uczniów określone w przepisach prawnych i orzeczeniach publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych⁶⁹. Wnioski skierowane przez Izbę do dyrektorów szkół dotyczyły w szczególności: przestrzegania ustalonego czasu trwania zajęć specjalistycznych oraz liczby uczniów w oddziale integracyjnym, rozpoznawania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów z niepełnosprawnościami oraz zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów szkolnych.

Szkoły niepubliczne

W roku szkolnym 2012/2013 w skontrolowanych szkołach ogółem 439 uczniów (15%) posiadało opinię publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej z zaleceniami odnoszącymi się do organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego (z tego: 205 uczniów szkół podstawowych, 146 uczniów gimnazjów i 88 uczniów szkół ponadgimnazjalnych). W przypadku wszystkich uczniów posiadających takie opinie, szkoły udzieliły tym uczniom pomocy w celu eliminowania stwierdzonych przez poradnie deficytów. Na przykład:

- *w Katolickiej Szkole Podstawowej w Szczecinie w roku szkolnym 2012/2013 pomocą psychologiczno-pedagogiczną w formie zajęć wyrównawczych i korekcyjno-kompensacyjnych objęto 44 uczniów, tj. 26% spośród 167 uczęszczających do szkoły w tym roku szkolnym.*

3.2 Efekty kształcenia w szkołach

Uczniowie skontrolowanych szkół podstawowych publicznych i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych osiągnęli na sprawdzianie szóstoklasisty bardzo dobre wyniki, plasujące ich na wysokim a nawet najwyższym poziomie (szkoły niepubliczne) w dziewięciostopniowej skali.⁷⁰ Dobre efekty osiągnięto również w gimnazjach, gdzie wyniki z egzaminów gimnazjalnych były na poziomie 7. – wysoki (szkoły publiczne) lub 6. – wyżej średni (szkoły niepubliczne). W szkołach ponadgimnazjalnych dobre efekty uzyskano w publicznych liceach ogólnokształcących – średnio 99% absolwentów uzyskało maturę, natomiast w skontrolowanych liceach niepublicznych poziom ten był niższy i wyniósł 70%. Słabsze wyniki osiągnięto w technikach, gdzie połowa absolwentów nie uzyskała dyplomu potwierdzającego posiadanie teoretycznych i praktycznych umiejętności do wykonywania zawodu, a egzamin maturalny w technikach publicznych zdawano na poziomie 65%, a w niepublicznych – 42%⁷¹.

⁶⁹ Informacja o wynikach kontroli „Kształcenie uczniów z niepełnosprawnościami o specjalnych potrzebach edukacyjnych” (KNO-4101-01-00/2012; 173/2012/P/12/057/KNO). Kontrolą objęto m.in. 40 szkół publicznych, w tym 22 szkoły specjalne i 18 szkół ogólnodostępnych.

⁷⁰ Mowa jest tutaj o skali staninowej stosowanej przez Centralną Komisję Egzaminacyjną i komisje okręgowe, przeprowadzające zewnętrzne egzaminy w oświacie. Por. *Wykaz stosowanych skrótów i pojęć*.

⁷¹ Wyniki sprawdzianu oraz egzaminów wskazują na poziom opanowania przez uczniów wiedzy i umiejętności określonych w obowiązującej podstawie programowej oraz w programach nauczania.

Jednocześnie NIK zwraca uwagę, że w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych nie wykorzystuje się wszystkich potencjalnych możliwości uczniów. W ramach pomiaru efektów kształcenia za pomocą EWD (edukacyjnej wartości dodanej)⁷² stwierdzono, że w połowie skontrolowanych gimnazjów oraz w trzech czwartych szkół ponadgimnazjalnych, uczniowie nie uzyskali oczekiwanego przyrostu wiedzy i umiejętności po zakończeniu kolejnego etapu kształcenia. W latach 2010–2012 wskaźniki EWD w tych szkołach były ujemne. Należy zaznaczyć, że podczas egzaminu gimnazjalnego uczniowie szkół niepublicznych osiągnęli niższe wyniki niż ich rówieśnicy ze szkół publicznych, pomimo lepszych warunków organizacyjnych w niepublicznych gimnazjach. Zdaniem dyrektorów skontrolowanych szkół⁷³ przyczynami niskich wyników nauczania są m.in.: wysoka absencja uczniów na zajęciach lekcyjnych, niska motywacja do zdobywania wiedzy i wykształcenia, brak chęci do uczestniczenia w zajęciach dodatkowych, niski poziom wiedzy ucznia z poprzedniego etapu edukacji, przyjmowanie uczniów (z powodu niżu demograficznego) bez względu na wyniki egzaminu gimnazjalnego i ich możliwości intelektualne, niedostosowanie społeczne uczniów, problemy rodzinne oraz zmiany w egzaminach i podręcznikach szkolnych.

Promocja do następnych klas

W skontrolowanych szkołach podstawowych (publicznych i niepublicznych) oraz gimnazjach publicznych spada liczba uczniów powtarzających klasę (drugorocznych).

Szkoły publiczne

W kontrolowanym okresie liczba uczniów drugorocznych w szkołach podstawowych zmniejszyła się o 30%, a w gimnazjach o 46%. Promocji do następnej klasy nie uzyskało średnio 1% uczniów szkół podstawowych, co oznacza, iż średnio trzech uczniów szkoły publicznej powtarzało klasę w następnym roku szkolnym. Dobre wyniki w tym zakresie osiągnęły również publiczne gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne, w których promocji nie uzyskało po 3% uczniów.

W szkołach podstawowych odnotowano duży odsetek uczniów uzyskujących na koniec roku szkolnego średnią wyników nauczania powyżej 4,75. Promocję z wyróżnieniem uzyskał w tym typie szkół średnio prawie co trzeci uczeń (28%) natomiast w gimnazjach – co siódmy uczeń (13%), a w szkołach ponadgimnazjalnych – zaledwie 3,3% uczniów.

⁷² EWD jest miarą przyrostu umiejętności ucznia. Porównuje ona wyniki egzaminu jaki uczniowie zdają na wejściu do danego typu szkoły. Jeżeli uczeń otrzymał wynik powyżej określonego na poziomie wejściowym, uznaje się, że szkoła rozwinęła jego potencjał, wówczas EWD ma wartość dodatnią. Jeżeli wynik egzaminu jest niższy, to przyjmuje się, że szkoła nie wykorzystwała potencjału ucznia, a wartość EWD jest wtedy ujemna.

⁷³ Na podstawie wyjaśnień dyrektorów szkół publicznych (Szkoły Podstawowej nr 4 im. A. Mickiewicza w Siedlcach, Gimnazjum nr 1 w Markach, Gimnazjum nr 6 im. Prof. W. Szafera w Płocku, Gimnazjum nr 46 im. Szarych Szeregów w Warszawie, V Liceum Ogólnokształcącego im. R. Traugutta w Radomiu, II Liceum Ogólnokształcącego im. A. Mickiewicza w Skarżysku-Kamiennej, Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. 10 Pułku Piechoty w Łowiczu i Zespołu Szkół Zawodowych nr 1 im. Marszałka J. Piłsudskiego w Skierniewicach) oraz szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych (Szkoły Podstawowej im. J. Słowackiego w Radomiu, Katolickiej Szkoły Podstawowej im. Ks. F. Blachnickiego w Białymstoku, Społecznej Szkoły Podstawowej im. S. F. Klonowica w Lublinie, Prywatnego Gimnazjum im. M. Skłodowskiej-Curie w Dąbrowie Górniczej, Niepublicznego Gimnazjum z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie, Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie, Gimnazjum Łódzkiego Stowarzyszenia na Rzecz Porozumienia z Europą Łodzi, Gimnazjum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Olsztynku, Gimnazjum Szczecińskiej Fundacji „Talent-Promocja-Postęp” w Szczecinie, 21 Społecznego Liceum Ogólnokształcącego im. J. Grotowskiego w Warszawie, Liceum Ogólnokształcącego im. B. Jańskiego w Łomży, Technikum Fryzjerskiego w Częstochowie Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Katowicach, Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego im. Ks. M. Popiela w Ostrowcu Świętokrzyskim, Społecznego Liceum Ogólnokształcącego im. A. Asnyka w Lublinie, Społecznego Liceum Ogólnokształcącego Lykeion w Łodzi, Liceum i Technikum Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Giżycku o I Prywatnego Liceum Ogólnokształcącego w Szczecinie).

Szkoły niepubliczne

W szkołach podstawowych promocji nie uzyskało zaledwie 0,1% uczniów, a w gimnazjach co szósty uczeń (16%). W szkołach ponadgimnazjalnych promocji nie uzyskało 5% uczniów.

Co szósty uczeń gimnazjum powtarzał klasę w kolejnym roku szkolnym. Liczba uczniów drugorocznych zmniejszyła się w kontrolowanym okresie o 12%. Tak wysoki odsetek uczniów powtarzających klasę, może świadczyć o niewłaściwej pracy wychowawczej lub dydaktycznej prowadzonej w szkole. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w gimnazjach niepublicznych nie występuje zjawisko „przepełnienia oddziałów”. Średnia liczba uczniów w jednym oddziale w skontrolowanych gimnazjach publicznych wynosiła 27 uczniów, podczas gdy w skontrolowanych gimnazjach niepublicznych 17 uczniów. Wobec powyższego nauczyciele z gimnazjów niepublicznych mogli więcej czasu, w ramach zajęć lekcyjnych poświęcić jednemu uczniowi. Znaczący odsetek uczniów drugorocznych wystąpił w dwóch skontrolowanych gimnazjach:

- w Gimnazjum Niepublicznym z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 powtarzało klasę 94 uczniów. Z ustaleń kontroli wynika, że do tego gimnazjum uczęszcza młodzież „wywodząca się ze środowisk zaniedbanych społecznie, mająca za sobą co najmniej jedno lub dwa niepowodzenia szkolne w innych placówkach. Uczniowie ci uczą się w oddziałach przysposabiających do pracy (trzy dni w tygodniu uczęszczają na lekcje, a dwa dni w tygodniu na zajęcia praktyczne u pracodawców). Są zapisywani do szkoły w trakcie trwania roku szkolnego (często po I półroczu)”;
- w Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie w latach szkolnych objętych kontrolą „tylko 27,6% uczniów klas trzecich (13 z 47) pobierało naukę od pierwszej do trzeciej klasy Gimnazjum. Pozostali uczniowie zapisywali się do szkoły w trakcie kształcenia, większość z nich dołączyła w trzeciej klasie”.

W szkołach podstawowych odnotowano wysoki odsetek (61%) uczniów uzyskujących na koniec roku szkolnego średnią wyników nauczania powyżej 4,75. W gimnazjach świadectwo z wyróżnieniem otrzymał co szósty uczeń (15,3%), a w szkołach ponadgimnazjalnych – co dziesiąty uczeń (10,5%). Na przykład:

- w Społecznej Szkole Podstawowej 101 w Olsztynie w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 - 172 uczniów uzyskało świadectwo z wyróżnieniem (95% statystycznych uczniów klas IV-VI), a w Szkole Podstawowej im. J. Słowackiego Radomiu świadectwo z wyróżnieniem otrzymał co szósty (16,4%) uczeń klas IV-VI. W publicznej Szkole Podstawowej nr 2 w Milanówku świadectwo z wyróżnieniem otrzymał statystycznie co trzeci uczeń (35%) klas IV-VI.

Efekty pracy dydaktycznej szkół oceniane są w systemie egzaminów zewnętrznych, które obejmują: sprawdzian na zakończenie szkoły podstawowej, egzamin na zakończenie gimnazjum, egzamin maturalny dla absolwentów szkół ponadgimnazjalnych kończących się maturą, egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe dla absolwentów szkół kończących się egzaminem zawodowym. System egzaminów zewnętrznych koordynuje Centralna Komisja Egzaminacyjna w Warszawie (CKE), a poszczególne egzaminy zewnętrzne przeprowadzają okręgowe komisje egzaminacyjne. Obecny system sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych nie przewiduje sprawdzianu na zakończenie I etapu edukacyjnego (klas I-III).

Sprawdzenie na zakończenie szkoły podstawowej

Sprawdzian szóstoklasisty to powszechny i obowiązkowy egzamin zewnętrzny dla uczniów VI klasy szkoły podstawowej. Sprawdzian trwa 60 minut i uczeń może uzyskać maksymalnie 40 punktów. Przystąpienie do sprawdzianu jest jednym z warunków ukończenia szkoły, ale nie można go nie zdać. Wynik sprawdzianu ma znaczenie informacyjne i pozwala badać i oceniać poziom osiągnięć uczniów w zakresie pięciu obszarów umiejętności: czytania, pisania, rozumowania, korzystania z informacji oraz wykorzystania wiedzy w praktyce.

Szkoły publiczne

Uczniowie skontrolowanych szkół publicznych osiągnęli na sprawdzianie szóstoklasisty bardzo dobre wyniki. Osiągnięcia uczniów szkół publicznych uzyskane w 2012 r. plasują ich w staninie 7 (wysoki) w 9-cio stopniowej skali staninowej. W stosunku do wyników ze sprawdzianu z 2010 r., w roku 2012 wyniki trzech szkół publicznych (w Bieniewicach, nr 2 w Milanówku i nr 210 w Warszawie) uległy poprawie, a jednej (nr 4 w Siedlcach) uległy pogorszeniu (ze staninu 6 – *wyżej średni* do 4 – *niżej średni*). W jednej szkole (w Dębem Wielkim) pozostały na niezmiennym poziomie.

W 2010 r. uczniowie skontrolowanych szkół publicznych uzyskali średni wynik wyższy o 1,44 pkt. od średniego wyniku wszystkich uczniów w kraju (24,56 pkt.), lecz niższy (o 3,11 pkt.) od średniego wyniku uzyskanego przez uczniów skontrolowanych szkół niepublicznych (29,11 pkt.).

Szkoły niepubliczne

Wyniki uzyskane przez uczniów skontrolowanych szkół niepublicznych na sprawdzianie szóstoklasisty w latach 2011–2013 były bardzo wysokie i odpowiadają pozycji 9 – *najwyższy* w dziewięciostopniowej skali staninowej. W szkołach podstawowych niepublicznych w stosunku do 2011 r., w 2013 r. wyniki uczniów w jednej szkole uległy obniżeniu (z poziomu 9 – *najwyższy* do poziomu 8 – *bardzo wysoki*). Spośród dziewięciu szkół, siedem uzyskało wyniki na poziomie 9 (*najwyższy*).

Spośród dziewięciu skontrolowanych niepublicznych szkół podstawowych, uczniowie ośmiu szkół uzyskiwali na sprawdzianie na zakończenie klas VI wyniki wyższe od wyników ich rówieśników uczęszczających do szkół publicznych, a uczniowie jednej szkoły⁷⁴ wyniki niższe. W latach 2011–2012 uczniowie skontrolowanych szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych uzyskali średnie wyniki wyższe o 5,46 pkt. i o 7,24 pkt. od średniego wyniku wszystkich uczniów w kraju, a w 2013 r. o 7,62 pkt. więcej niż przeciętny wynik wszystkich uczniów w kraju przystępujących do tego egzaminu.

Tabela nr 2

Charakterystyka wyników sprawdzianu szóstoklasisty w skontrolowanych szkołach publicznych i niepublicznych na tle wyników w kraju⁷⁵

Rok	Kraj		Skontrolowane szkoły publiczne		Skontrolowane szkoły niepubliczne		Pozycja skontrolowanych szkół na 9-stopniowej skali staninowej	
	Liczba uczniów	Średni wynik	Liczba uczniów	Średni wynik	Liczba uczniów	Średni wynik	publiczne	niepubliczne
2010	383 628	24,56 pkt.	216	26,0 pkt.	-	-	6	-
2011	367 158	25,27 pkt.	198	28,06 pkt.	232	30,73 pkt.	7	9
2012	355 285	22,75%	251	24,85 %	237	29,99%	7	9
2013	350 614	24,03%	-	-	267	31,65%	-	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

⁷⁴ Niepubliczna Szkoła Podstawowa im. J. Słowackiego w Radomiu.

⁷⁵ Zestawienie opracowano na podstawie sprawozdań Centralnej Komisji Egzaminacyjnej ze sprawdzianów przeprowadzonych w latach 2010–2013.

Egzamin gimnazjalny

Na zakończenie gimnazjum uczniowie klas III podchodzą do obowiązkowego egzaminu zewnętrznego, który składa się z trzech części. W latach 2011–2012 składał się z części humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej oraz językowej. Od roku 2012 egzamin obowiązuje w nowej formule. W części humanistycznej sprawdzana jest wiedza i umiejętności uczniów z języka polskiego oraz z historii i wiedzy o społeczeństwie; w części matematyczno-przyrodniczej uczniowie wykazują się wiedzą z zakresu matematyki oraz przedmiotów przyrodniczych, a na egzaminie z języka obcego uczniowie wykazują się wiedzą z języka nowożytnego. Przystąpienie do egzaminu jest warunkiem ukończenia gimnazjum, ale nie określa się minimalnego wyniku, jaki powinien osiągnąć uczeń. Egzaminu tego nie można nie zdać. Wyniki egzaminu są wykorzystywane przy naborze do szkół ponadgimnazjalnych.

Szkoły publiczne

W latach 2010–2011 uczniowie skontrolowanych publicznych gimnazjów uzyskali na egzaminie z części humanistycznej wyniki wyższe od średnich wyników ich rówieśników w kraju i uplasowały te szkoły na pozycji 7 (wysoki) w 9-cio stopniowej skali staninowej. W przypadku dwóch gimnazjów odnotowano poprawę wyników egzaminu w stosunku do roku poprzedniego, w dwóch przypadkach wyniki uległy pogorszeniu, a w jednym przypadku wynik nie uległ zmianie. Na przykład:

- w roku 2011 uczniowie Gimnazjum w Jabłonnej uzyskali z części humanistycznej średni wynik plasujący ich w staninie 6 (wyżej średni), podczas gdy w roku 2010 uczniowie tej szkoły osiągnęli wynik w staninie 8 (bardzo wysoki). Uczniowie Gimnazjum nr 1 w Markach uzyskali w roku 2010 wynik plasujący ich w staninie 5 (średni), a w roku 2011 uzyskali wynik w staninie 6 (wyżej średni). W 2010 r. uczniowie Gimnazjum nr 46 w Warszawie osiągnęli wynik w staninie 6 (wyżej średni), a w 2011 r. wynik w staninie 7 (wysoki).

W latach 2010–2011 na egzaminie w części matematyczno-przyrodniczej, uczniowie (1 560 zdających) z publicznych gimnazjów uzyskali średnie wyniki wyższe od średnich wyniku w kraju i uplasowały te wyniki w staninie 7 (wysoki). Również z tej części, dwie szkoły odnotowały poprawę wyników, dwa gimnazja uzyskały gorsze wyniki, a wyniki jednego gimnazjum pozostały na nie zmienionym poziomie. Na przykład:

- w Gimnazjum w Jabłonnej średni wynik uzyskany w 2011 r. z części matematyczno-przyrodniczej uplasował szkołę w staninie 5 (średni), podczas gdy w 2010 r. znajdował się w staninie 6 (wyżej średni). Wynik uczniów Gimnazjum nr 1 w Markach uzyskany w 2011 r. uplasował szkołę na pozycji 4 (niżej średni), a w roku poprzednim wynik plasował szkołę na pozycji 5 (średni). W dwóch gimnazjach: Nr 1 w Łomży i nr 6 w Płocku uczniowie poprawili wyniki w stosunku do wyników z roku poprzedniego (z pozycji 7 – wysoki w roku 2010 do pozycji 8 – bardzo wysoki w roku 2011).

W roku 2012 uczniowie skontrolowanych gimnazjów publicznych uzyskali z języka polskiego, z historii i wiedzy o społeczeństwie wyniki wyższe od przeciętnego wyniku w kraju o odpowiednio: o 0,6 pkt. procentowego i 3,2 pkt., co odpowiadało odpowiednio: 5 (średni) i 6 (wyżej średni) pozycji w skali staninowej. W części matematyczno-przyrodniczej uczniowie tych szkół uzyskali: z matematyki wynik na poziomie 48,8%, tj. wyższy o 1,8 pkt. procentowego od średniego wyniku w kraju oraz z przedmiotów przyrodniczych wynik 51,7%, tj. wyższy o 1,7 pkt. od średniego wyniku w kraju, co odpowiadało pozycji 6 (wyżej średni) na skali staninowej.

Szkoły niepubliczne

Średni wynik (21,61 pkt) uczniów dziewięciu skontrolowanych gimnazjów z egzaminu w części humanistycznej w 2011 r. był niższy o 3,7 pkt. od średniego wyniku w kraju. Spośród tych szkół uczniowie trzech gimnazjów (33%) uzyskali wyniki wyższe od ich rówieśników w kraju, a uczniowie

sześciu (66%) wyniki niższe⁷⁶. Średni wynik wszystkich uczniów skontrolowanych szkół uplasował ich na pozycji 3 (*niski*) w skali staninowej. Z części matematyczno-przyrodniczej średni wynik 202 uczniów wyniósł 20,24 pkt. i był niższy o 2,39 pkt. od średniego wyniku w kraju. Wynik ten odpowiadał pozycji 3 (*niski*) w skali staninowej.

W 2012 r – 198 uczniów na egzaminie: z języka polskiego i historii i wiedzy o społeczeństwie, matematyki oraz przedmiotów przyrodniczych uzyskało średnie wyniki niższe od wyników ich rówieśników w kraju. Wyniki te odpowiadały pozycji 3 (*niskie*) z części humanistycznej i 4 (*niżej średni*) z części matematyczno-przyrodniczej w 9-cio stopniowej skali staninowej. Niższe od przeciętnych wyników w kraju uzyskano z: języka polskiego o 7,4 pkt. procentowych; z historii i wiedzy o społeczeństwie o 6,6 pkt. procentowych; z matematyki o 6,7 pkt. procentowych, a z przedmiotów przyrodniczych o 4,1 pkt. procentowego. Na przykład:

- wyniki wyższe od przeciętnych (ze wszystkich części egzaminu) uzyskało 62 uczniów (31,3% wszystkich zdających) w trzech skontrolowanych gimnazjach niepublicznych: Gimnazjum Niepublicznym nr 40 Fundacji „Nauka i Wiedza” w Warszawie, Gimnazjum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Olsztynku oraz Społecznym Gimnazjum nr 4 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku. Wyniki niższe (we wszystkich częściach egzaminu) uzyskało ogółem 52 (26,3% zdających) uczniów w dwóch gimnazjach: Gimnazjum Niepublicznym z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie oraz w Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie. W pozostałych czterech skontrolowanych gimnazjach uczniowie (42,4%) uzyskiwali w poszczególnych częściach egzaminu zarówno wyniki wyższe, jak i niższe od ich rówieśników w kraju.

W roku 2013 w dziewięciu skontrolowanych gimnazjach niepublicznych do egzaminu przystąpiło łącznie 177 uczniów. Przeciętne wyniki uczniów były wyższe zarówno w części humanistycznej jak i matematyczno-przyrodniczej od wyników w kraju. Uzyskane wyniki odpowiadały pozycji: 6 (*wyżej średni*) z języka polskiego, 7 (*wysoki*) z historii i wiedzy o społeczeństwie, 5 (*średni*) z matematyki oraz 7 (*wysoki*) z przedmiotów przyrodniczych w 9-cio stopniowej skali staninowej. Wyniki wyższe odnotowano z: języka polskiego (o 3,6 pkt. procentowego), historii i wiedzy o społeczeństwie (o 3,3 pkt.) oraz z przedmiotów przyrodniczych (o 6 pkt. procentowych). Z matematyki wynik był równy przeciętnemu wynikowi w kraju (48%). Na przykład:

- wyniki wyższe od średnich wyników krajowych we wszystkich częściach egzaminu uzyskało łącznie 37 uczniów (21% wszystkich uczniów skontrolowanych szkół) w dwóch gimnazjach: w Gimnazjum Niepublicznym Nr 40 Fundacji „Nauka i Wiedza” w Warszawie oraz w Społecznym Gimnazjum nr 4 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku. Wyniki niższe od średnich wyników w kraju uzyskało we wszystkich częściach egzaminu łącznie 104 uczniów (58,7%) w czterech gimnazjach: Gimnazjum Łódzkiego Stowarzyszenia na rzecz Porozumienia z Europą w Łodzi, Gimnazjum Niepublicznym z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie, im. Św. Teresy w Lublinie oraz Prywatnym Gimnazjum im. M. Skłodowskiej-Curie w Dąbrowie Górniczej. W pozostałych trzech skontrolowanych gimnazjach (Gimnazjum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Olsztynku, Gimnazjum Innowacji Pedagogicznej w Bydgoszczy oraz Gimnazjum Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Szczecinie) uczniowie uzyskali w poszczególnych częściach egzaminu wyniki wyższe lub niższe od średnich wyników w kraju.

Spośród dziewięciu skontrolowanych gimnazjów niepublicznych w przypadku tylko jednego (Gimnazjum Edukacji Innowacyjnej w Bydgoszczy) wynik z języka polskiego (umieszczony na 9-stopniowej skali staninowej) w 2013 r. uległ poprawie w stosunku do wyniku z tej części

⁷⁶ W 2011 r. uczniowie trzech gimnazjów niepublicznych: Gimnazjum nr 40 Fundacji „Nauka i Wiedza” w Warszawie, Gimnazjum Innowacji Edukacyjnej w Bydgoszczy oraz Społecznym Gimnazjum nr 4 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku osiągnęli wyniki wyższe od średniego wyniku w kraju o 5,30 pkt., a uczniowie pozostałych sześciu skontrolowanych gimnazjów wyniki niższe od średniego wyniku w kraju (Prywatne Gimnazjum im. M. Skłodowskiej-Curie w Dąbrowie Górniczej, Gimnazjum Niepubliczne z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie, Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie, Gimnazjum Łódzkiego Stowarzyszenia na rzecz Porozumienia z Europą w Łodzi, Niepubliczne Gimnazjum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Olsztynku i Gimnazjum Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Szczecinie).

egzaminu w 2012 r. W przypadku pięciu gimnazjów (56%) wyniki z języka polskiego uległy pogorszeniu, a w trzech gimnazjach pozostały na tym samym poziomie. Z egzaminu z historii i wiedzy o społeczeństwie wyniki trzech (33%) obniżyły się w stosunku do 2012 r., jednego (11%) uległy poprawie, a w pięciu pozostały na takim samym poziomie. Z egzaminu z matematyki w jednym gimnazjum wynik uległ pogorszeniu, w jednym uległ poprawie, a w pozostałych siedmiu pozostał na niezmiennym poziomie. Z przedmiotów przyrodniczych w większości gimnazjów (56%) odnotowano spadek wyników z egzaminu, a w przypadku czterech (44%) wynik z tej części nie uległ zmianie. Na przykład:

- *Gimnazjum Stowarzyszenia Szkół Katolickich w Olsztynku w 2013 r. osiągnęło z języka polskiego oraz historii i wiedzy o społeczeństwie wyniki niższe w stosunku do wyników z 2012 r. Z języka polskiego średni wynik usytuował szkołę w stanie 5 (średni) podczas, gdy w 2012 r. szkoła osiągnęła wynik w stanie 7 (wysoki). Z historii i wiedzy o społeczeństwie również nastąpił spadek wyników o dwa poziomy: z poziomu wyżej średni (6 stanin w 2012 r.) do poziomu niżej średni (4 stanin w 2013 r.). Duży spadek wyników egzaminu z języka polskiego odnotowano w Gimnazjum im. M. Skłodowskiej-Curie w Dąbrowie Górniczej, w którym nastąpił spadek wyników z pozycji staninu 6 (wyżej średni) w 2012 r. do staninu 3 (niski).*

Egzamin maturalny

W trakcie tego egzaminu dokonuje się oceny poziomu wykształcenia ogólnego, sprawdzenia wiadomości i umiejętności przewidzianych w odpowiedniej podstawie programowej. Do egzaminu mogą przystąpić absolwenci szkół ponadgimnazjalnych: liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, uzupełniających liceów i techników. Świadectwo dojrzałości otrzymuje się po zdaniu egzaminów pisemnych na poziomie podstawowym z trzech przedmiotów obowiązkowych: języka polskiego, języka obcego nowożytnego i z matematyki oraz egzaminów ustnych z języka polskiego i języka obcego nowożytnego. Egzamin maturalny uznaje się za zdany w przypadku uzyskania co najmniej 30% maksymalnej liczby punktów. Uczniowie szkół z językiem nauczania mniejszości narodowych musieli zdawać egzamin ze swojego języka narodowego jako czwartego przedmiotu obowiązkowego⁷⁷.

Szkoły publiczne

Co dziesiąty (10,7%) absolwent skontrolowanej publicznej szkoły ponadgimnazjalnej nie uzyskał w latach szkolnych 2009/2010-2011/2012 matury. Spośród ogółem 4 439 absolwentów skontrolowanych szkół do matury przystąpiło 97,5% z nich, a maturę uzyskało 89,3%. Spośród 3 145 absolwentów skontrolowanych liceów ogólnokształcących, maturę uzyskali niemal wszyscy (99,4%). Gorsze wyniki osiągnęli uczniowie skontrolowanych techników. Na 1 294 absolwentów tych szkół do matury przystąpiło 1 190 (92%), a maturę uzyskało niewiele ponad połowa z nich (64,8%). Łącznie 456 absolwentów techników nie uzyskało matury uprawniającej do kontynuacji nauki na studiach wyższych. Na przykład:

- *w Liceum Ogólnokształcącym w Łukowie maturę zdało 98,9% absolwentów z lat szkolnych 2009/2010-2011/2012; spośród 98 absolwentów Zespołu Szkół nr 1 w Żyrardowie do matury przystąpiło 66,3% z nich, a maturę uzyskało 46 (46,9%).*

Szkoły niepubliczne

Ponad jedna trzecia absolwentów (35,8%) niepublicznych szkół ponadgimnazjalnych nie uzyskała w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 matury będącej podsumowaniem wieloletniego

⁷⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562 ze zm.).

cyklu kształcenia. Spośród 748 absolwentów tych szkół z lat szkolnych 2011/2012 – 2012/2013 – 640 z nich, tj. 85,6% przystąpiło do zdawania egzaminu maturalnego, a zaledwie 480 (64,2%) absolwentów uzyskało maturę. W kontrolowanych liceach ogólnokształcących odsetek absolwentów przystępujących do matury wyniósł 88,1%, a uzyskujących maturę 67,9%. Jeszcze niższe wskaźniki osiągnęli absolwenci skontrolowanych techników, z których zaledwie 70% przystąpiło do matury, a 42% uzyskało świadectwo maturalne. Łącznie 268 absolwentów skontrolowanych ponadgimnazjalnych szkół niepublicznych nie uzyskało prawa do kontynuowania nauki na studiach wyższych. Na przykład:

- w Liceum Ogólnokształcącym im. B. Jańskiego w Łomży spośród 56 absolwentów z lat szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 do egzaminu maturalnego przystąpiło łącznie 34 (60,7%) absolwentów, a maturę uzyskało 27 (48,2%); w Społecznym Liceum Ogólnokształcącym im. A. Asnyka Stowarzyszenia „Szansa” w Lublinie na 142 absolwentów do egzaminu maturalnego przystąpiło 122 (78,2%), a maturę uzyskało 46 (32,4%); w Technikum Fryzjerskim w Częstochowie prowadzonym przez Zakład Doskonalenia Zawodowego z siedzibą w Katowicach na 100 absolwentów do egzaminu tego przystąpiło 70 (70%), a maturę uzyskało 43 (43%).

Egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe

Egzamin ten ocenia poziom opanowania wiadomości i umiejętności z zakresu danego zawodu, ustalonych w standardach wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. Egzamin zawodowy zastąpił egzamin z nauki zawodu i egzamin z przygotowania zawodowego i przeprowadzany jest dla absolwentów: zasadniczych szkół zawodowych, techników, techników uzupełniających, szkół policealnych.

Szkoły publiczne

Spośród 1 294 absolwentów, którzy ukończyli publiczne technikum w latach szkolnych 2009/2010 – 2011/2012 dyplom potwierdzający uzyskanie kwalifikacji zawodowych uzyskało zaledwie 608 absolwentów (47%). Natomiast odsetek absolwentów techników publicznych przystępujących do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe wynosił 83,2%. Znaczenie lepsze wyniki w zakresie kształcenia zawodowego osiągnięto w zasadniczych szkołach zawodowych, bowiem na 755 absolwentów szkół publicznych tego typu z lat szkolnych 2009/2010 – 2011/2012 kwalifikacje zawodowe potwierdzone dyplomem uzyskało $\frac{3}{4}$ uczniów (560). Bardzo niska zdawalność tych egzaminów w technikach może świadczyć o niskiej jakości pracy szkół tego typu, których podstawowym zadaniem jest przygotowanie młodzieży do podjęcia pracy w wyuczonym zawodzie. Na przykład:

- w publicznym Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Łowiczu do egzaminu potwierdzającego zdobycie kwalifikacji zawodowych w latach szkolnych 2009/2010 – 2011/2012 przystąpiło 80% absolwentów technikum, a uzyskało dyplom w zawodzie zaledwie 30% absolwentów. W Zespole Szkół Zawodowych nr 1 w Ostrołęce do egzaminu zawodowego przystąpiło 80% absolwentów technikum, a dyplom uzyskało 36,6% z nich. W tej samej szkole zaledwie 61% absolwentów zasadniczej szkoły zawodowej złożyło pozytywnie egzaminy na zakończenie nauki w tego typu szkoły. W niepublicznym Technikum Fryzjerskim w Częstochowie Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Katowicach spośród 100 absolwentów technikum z lat szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 – 85% z nich przystąpiło do zdawania egzaminu zawodowego, a 63% złożyło ten egzamin z wynikiem pozytywnym.

Szkoły niepubliczne

W technikach niepublicznych ze 107 absolwentów z lat szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 dyplom potwierdzający uzyskanie kwalifikacji zawodowych uzyskało zaledwie 64 (59,8%). Odsetek absolwentów techników przystępujących do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe

był na poziomie zbliżonym do szkół publicznych tego typu i wynosił 84,1%. Niska zdawalność tych egzaminów w technikach może świadczyć o niskiej jakości pracy szkół tego typu, których podstawowym zadaniem jest przygotowanie młodzieży do podjęcia pracy w wyuczonym zawodzie.

Na przykład:

- w niepublicznym Technikum Fryzjerskim w Częstochowie Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Katowicach spośród 100 absolwentów technikum z lat szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 – 85% z nich przystąpiło do zdawania egzaminu zawodowego, a 63% złożyło ten egzamin z wynikiem pozytywnym.

Edukacyjna Wartość Dodana – EWD

Skontrolowane gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne (publiczne i niepubliczne) nie wykorzystują wszystkich możliwości (wiedzy i umiejętności) swoich uczniów uzyskanych przez nich w poprzednim etapie edukacji szkolnej. Świadczą o tym trzyletnie wskaźniki edukacyjnej wartości dodanej (EWD) opracowane przez Instytut Badań Edukacyjnych dla skontrolowanych szkół za lata 2010–2012.

Szkoły publiczne

Spośród ogółem 2 177 uczniów szkół publicznych zdających w latach 2010–2012 egzamin gimnazjalny⁷⁸ dodatnie wskaźniki EWD (przyrost wiedzy i umiejętności) uzyskało z przedmiotów humanistycznych 67,8% z nich. Z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych dodatnie wskaźniki przyrostu wiedzy osiągnęło 58,2% uczniów, natomiast ujemne – 27,65%.

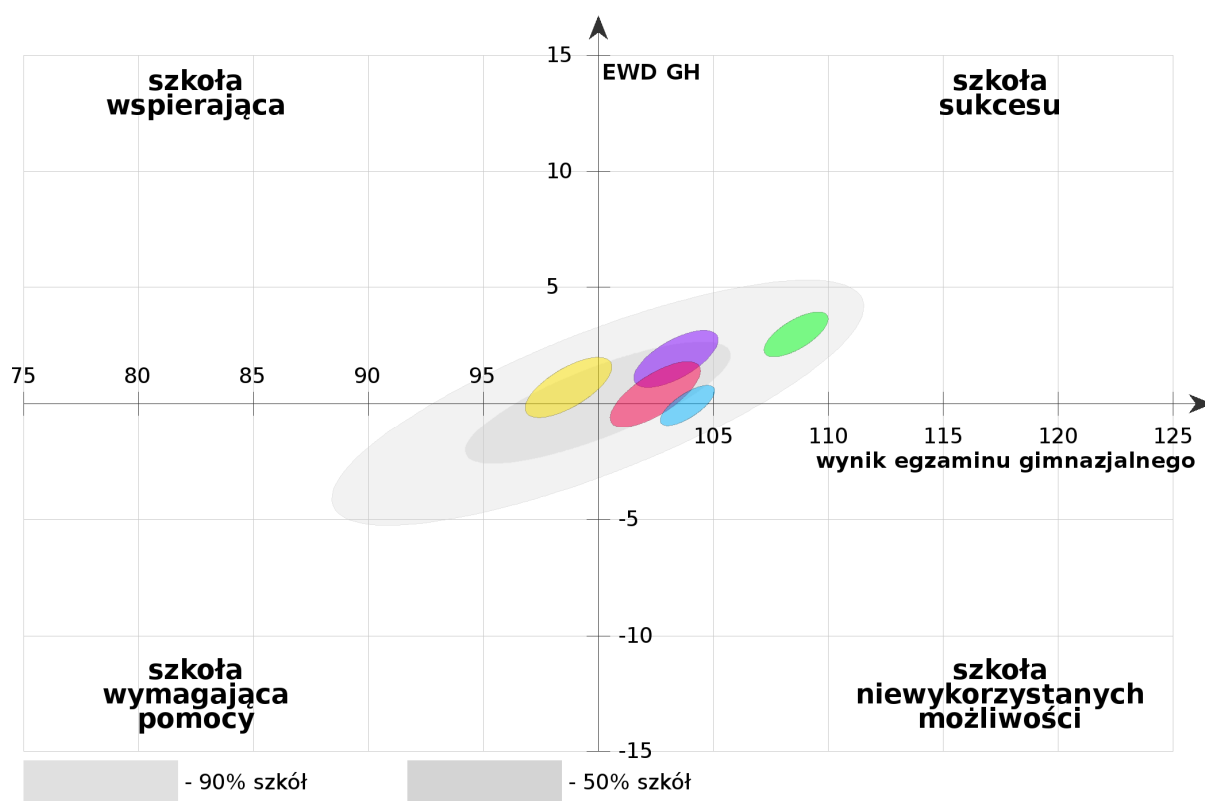
Na przykład:

- w publicznym Gimnazjum nr 6 w Płocku uczniowie uzyskali wskaźniki wynoszące + 3 (z przedmiotów humanistycznych) i + 1 (z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych).

W skontrolowanych liceach publicznych na 3 028 absolwentów dodatnie wskaźniki EWD z obu części egzaminów maturalnych uzyskało 60% uczniów, a ujemne i dodatnie z obu części 40% uczniów.

⁷⁸ Na podstawie danych Instytutu Badań Edukacyjnych.

Wykres nr 1

Wskaźnik EWD⁷⁹ w skontrolowanych gimnazjach publicznych z części humanistycznej za lata 2010–2012

Publiczne Gimnazjum im. Orła Białego w Jabłonie

Gimnazjum nr 46 im. Szarych Szeregów w Warszawie

Gimnazjum nr 1 w Zespole Szkół nr 1 im. Jana Pawła II w Markach

Gimnazjum nr 6 im. prof. Wł. Szafera w Płocku

Publiczne Gimnazjum nr 1 im. Noblistów Polskich w Łomży

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Badań Edukacyjnych

W skontrolowanych liceach publicznych na 3 028 absolwentów dodatkowo wskaźniki EWD z obu części egzaminów maturalnych uzyskało 60% uczniów, a ujemne i dodatnie z obu części 40% uczniów.

Szkoły niepubliczne

Spośród ogółem 452 uczniów gimnazjów niepublicznych, zdających w latach 2010-2012 egzamin gimnazjalny, dodatnie wskaźniki EWD (przyrost wiedzy i umiejętności) uzyskało z przedmiotów humanistycznych 30% uczniów. W szkołach tego typu 43,8% uczniów uzyskało ujemne wskaźniki EWD świadczące o niewykorzystaniu przez szkołę wszystkich możliwości uczniów. Z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych dodatnie wskaźniki przyrostu wiedzy osiągnęło 32% uczniów, a ujemne wskaźniki z tych przedmiotów uzyskało 60,6% uczniów.

⁷⁹ Wykres graficzny wskaźników EWD został sporządzony na podstawie wyników badań opracowanych przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie. Wyniki tych badań są dostępne na stronie internetowej: www.ewd.edu.pl

Na przykład:

- W Gimnazjum Niepublicznym nr 40 Fundacji „Nauka i Wiedza” w Warszawie oraz Społecznym Gimnazjum nr 4 STO w Białymstoku uczniowie uzyskali z obu części egzaminów dodatnie wskaźniki EWD wynoszące odpowiednio: 1 i 1 oraz 4,5 i 7.

Spośród 483 absolwentów niepublicznych liceów ogólnokształcących ujemne wskaźniki EWD w latach 2010-2012 uzyskało zarówno z przedmiotów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych 70% uczniów, a dodatnie 30%. Pozostali uczniowie z tych liceów (38%) uzyskali zarówno dodatnie jaki i ujemne wskaźniki z tych części egzaminów maturalnych. W skontrolowanych liceach publicznych dodatnie wskaźniki z obu części egzaminów maturalnych uzyskało 60% uczniów, a ujemne i dodatnie z obu części 40% uczniów. Na przykład:

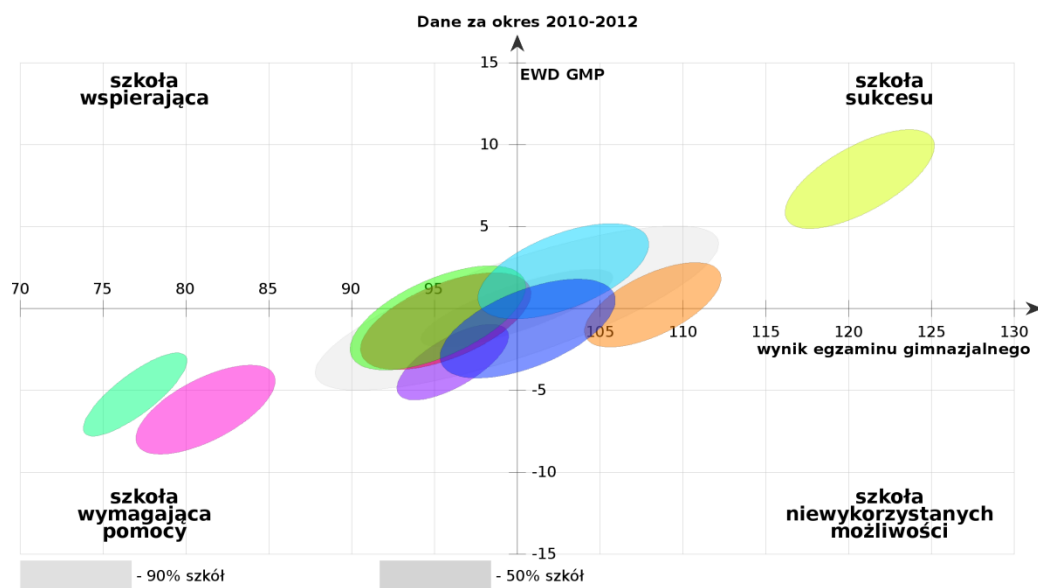
- ujemne wskaźniki EWD z części humanistycznej i matematyczno-przyrodniczej uzyskali uczniowie liceów niepublicznych w: Zakładzie Doskonalenia Zawodowego w Giżycku (-10, -6) Społecznym Liceum Ogólnokształcącym Lykeion w Łodzi (-6, -3), Społecznym Liceum Ogólnokształcącym im. A. Asnyka w Lublinie (-7, -11) i Katolickim Liceum Ogólnokształcącym im. ks. M. Popiela w Ostrowcu Świętokrzyskim (4, -2,5). Dodatnie wskaźniki osiągnęło I Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Króla Jana III Sobieskiego Bydgoszczy (0,5, 1). Spośród liceów publicznych dodatnie wskaźniki uzyskali uczniowie w: I Liceum Ogólnokształcącego im. T. Kościuszki w Łukowie (0,5 i 1,5), Liceum im. T. Kościuszki w Pruszkowie (4, 6) oraz IX Liceum Ogólnokształcącego im. K. Hofmanowej w Warszawie (5 i 6).

W skontrolowanych technikach (publicznych i niepublicznych) z przedmiotów humanistycznych – 79,4% uczniów uzyskało dodatnie wskaźniki EWD (od 1 do 3), a 20,6% uzyskało ujemne wskaźniki (-3,5, do -7). Z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych nie odnotowano w żadnej szkole dodatnich wskaźników EWD. Na przykład:

- w niepublicznym Technikum Fryzjerskim w Częstochowie Zakładzie Doskonalenia Zawodowego w Katowicach z przedmiotów humanistycznych uczniowie uzyskali dodatni przyrost wiedzy i umiejętności (+2), a z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych ujemny (-5). W Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Łowiczu uczniowie technikum z przedmiotów humanistycznych uzyskali ujemny wskaźnik (-7), a z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych wskaźnik „0”. W Zespole Szkół Poligraficznych w Warszawie uczniowie technikum uzyskali zarówno z przedmiotów humanistycznych jaki i matematyczno-przyrodniczych ujemne wskaźniki EWD (-3,5 i -2).

Wykres nr 2

Wskaźnik EWD⁸⁰ w skontrolowanych gimnazjach niepublicznych z części matematyczno-przyrodniczej za lata 2010–2012

 Gimnazjum Edukacji Innowacyjnej w Bydgoszczy

 Gimnazjum Katolickie im. św. Teresy w Lublinie

 Gimnazjum Łódzkiego Stowarzyszenia na Rzecz Porozumienia z Europą w Łodzi

 Gimnazjum Niepubliczne Fundacji "Nauka i Wiedza" w Warszawie

 Społeczne Gimnazjum nr 4 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku

 Prywatne Gimnazjum im. Marii Skłodowskiej-Curie w Dąbrowie Górniczej

 Gimnazjum Niepubliczne z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie

 Gimnazjum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Olsztynie⁸¹

 Gimnazjum Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Zespole Szkół Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Szczecinie

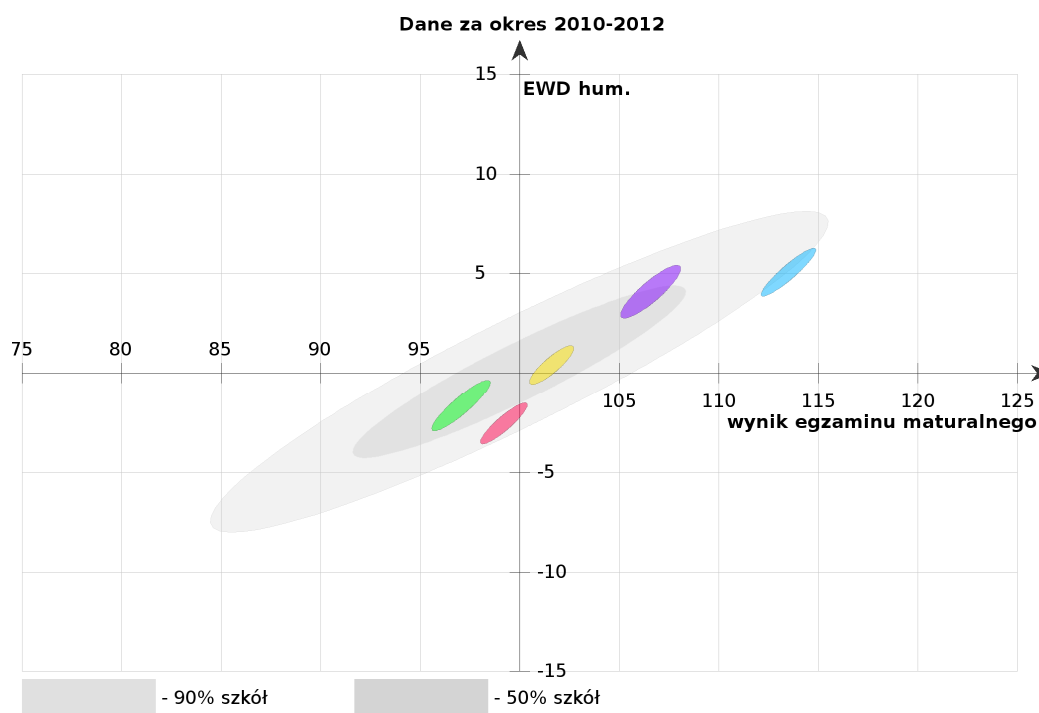
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Badań Edukacyjnych

⁸⁰ Wykres graficzny wskaźników EWD został sporządzony na podstawie wyników badań opracowanych przez Instytutu Badań Edukacyjnych w Warszawie. Wyniki tych badań są dostępne na stronie internetowej: www.ewd.edu.pl

⁸¹ W bazie IBE brakuje wyników egzaminu gimnazjalnego i sprawdzianu po szkole podstawowej dla tego gimnazjum (dostępne są wyniki tylko dla 2 lat). W związku z tym wyznaczenie pozycji szkoły na wykresie może być mniej precyzyjne.

Wykres nr 3

Wskaźnik EWD⁸² w skontrolowanych publicznych liceach ogólnokształcących z części humanistycznej za lata 2010–2012

- Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki w Pruszkowie
- I Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki w Łukowie
- II Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza w Skarżysku-Kamiennym⁸³
- IX Liceum Ogólnokształcące im. Klementyny Hoffmanowej w Warszawie
- V Liceum Ogólnokształcące im. Romualda Traugutta w Radomiu

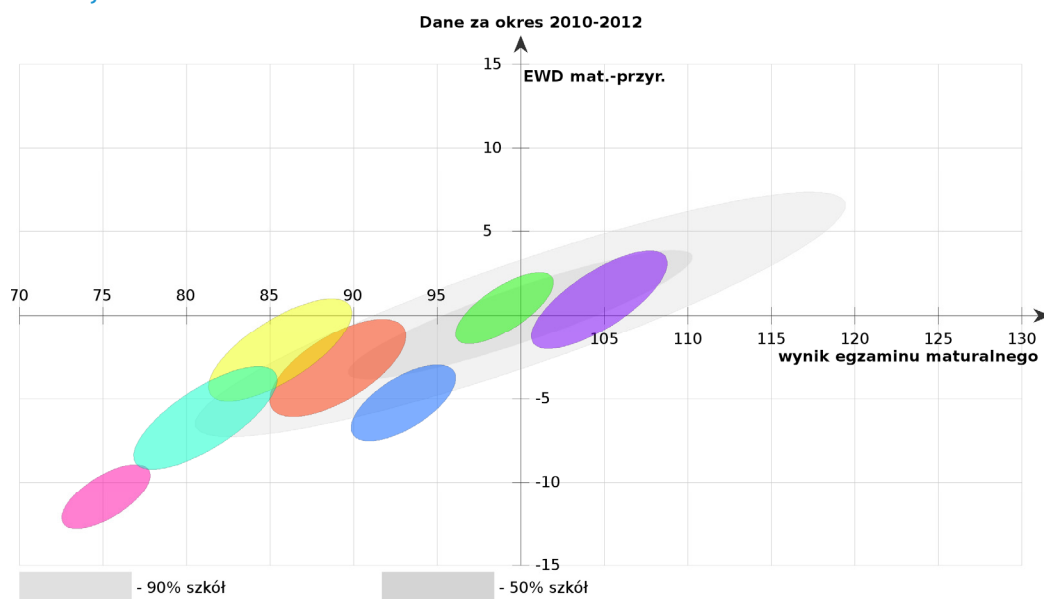
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Badań Edukacyjnych

⁸² Wykres graficzny wskaźników EWD został sporządzony na podstawie wyników badań opracowanych przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie. Wyniki tych badań są dostępne na stronie internetowej: www.ewd.edu.pl

⁸³ W bazie IBE brakuje ponad 10% danych dot. wyników matury i egzaminu gimnazjalnego dla tej szkoły.

Wykres nr 4

Wskaźnik EWD⁸⁴ w skontrolowanych niepublicznych liceach ogólnokształcących z części matematyczno-przyrodniczej za lata 2010–2012

I Katolickie Liceum Ogólnokształcące w Bydgoszczy

Spółeczne Liceum Ogólnokształcące im. Adama Asnyka w Lublinie

Spółeczne Liceum Ogólnokształcące Lykeion w Łodzi

Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. ks. Marcina Popiela w Ostrowcu Świętokrzyskim

I Prywatne Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie

Liceum Ogólnokształcące Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku z siedzibą w Giżycku⁸⁵

21 Spółeczne Liceum Ogólnokształcące im. Jerzego Grotowskiego w Warszawie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Badań Edukacyjnych

3.3 Nadzór pedagogiczny sprawowany przez kuratorów oświaty

Nadzór pedagogiczny prowadzony w szkołach przez kuratorów oświaty w niewielkim stopniu oceniał efekty kształcenia koncentrując się na kontroli przestrzegania przepisów prawa. W niewielkim zakresie wykorzystywano wskaźniki EWD uzyskane przez skontrolowane szkoły. W przypadku szkół niepublicznych, nadzorem tym obejmowano nieznaczną liczbę szkół.

W 2011 r. w wyniku kontroli „Nadzór pedagogiczny sprawowany przez kuratorów oświaty i dyrektorów szkół publicznych” NIK również wskazała na nieprawidłowości w funkcjonowaniu nadzoru pedagogicznego oceniając, iż nie był on dostatecznie sprawny i efektywny. Raporty z ewaluacji zewnętrznych w niewielkim stopniu realizowały cele nadzoru pedagogicznego,

⁸⁴ Wykres graficzny wskaźników EWD został sporządzony na podstawie wyników badań opracowanych przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie. Wyniki tych badań są dostępne na stronie internetowej: www.ewd.edu.pl

⁸⁵ W bazie IBE brakuje ponad 10% danych dot. wyników matury i egzaminu gimnazjalnego dla tej szkoły. Może to być wynikiem problemów z połączeniem wyników matury i egzaminu gimnazjalnego. W związku z tym wyznaczenie pozycji szkoły na wykresie może być mniej precyzyjne.

dotyczące oceny jakości pracy szkół i kreowania programów ich rozwoju. Stanowiły one jedynie ogólny opis szkół, oparty o wewnątrzśrodowiskowe opinie o ich pracy, bez ocen jakości pracy szkół, wskazania mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń w ich funkcjonowaniu⁸⁶.

W okresie czterech lat szkolnych (2009/2010-2012/2013) w 16 kuratoriach oświaty w ramach nadzoru pedagogicznego podejmowano następujące działania: ewaluacje, kontrole i monitorowanie. Ewaluacjami dotyczącymi różnych obszarów działalności szkół objęto: 7 256 (27,7%) szkół publicznych i 204 (9,8%) szkół niepublicznych dla dzieci i młodzieży. Natomiast kontrole przeprowadzono w 56 311 (215%) szkołach publicznych i w 1 539 (73,8%) szkołach niepublicznych. W trzech latach szkolnych (2009/2010-2011/2012) we wszystkich 16 kuratoriach oświaty, przeprowadzono łącznie 2 662 ewaluacji w obszarze „Efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły”, z tego 2 590 w szkołach publicznych i 72 w niepublicznych (dla dzieci i młodzieży).

Tabela nr 3

Liczba szkół publicznych i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych (dla dzieci i młodzieży) poddanych przez kuratorów oświaty ewaluacji, kontroli i monitorowaniu w latach szkolnych 2009/2010 – 2012/2013⁸⁷

Kurator Oświaty	Średnia liczba nadzorowanych szkół		Liczba nadzorowanych szkół, które w latach szkolnych 2009/2010 – 2012/2013 objęto:		
			ewaluacją	kontrolą	Monitorowaniem
Dolnośląski	Publicznych	1 644	555	2 747	2 981
	Niepublicznych	137	28	66	147
Kujawsko-Pomorski	Publicznych	1 448	601	3 906	1 098
	Niepublicznych	115	6	90	65
Lubelski	Publicznych	1 879	528	4 569	1 011
	Niepublicznych	129	15	70	33
Lubuski	Publicznych	680	276	1 123	37
	Niepublicznych	54	6	38	8
Łódzki	Publicznych	1 623	659	4 067	1 190
	Niepublicznych	129	0	122	52
Małopolski	Publicznych	2 626	599	6 537	2 124
	Niepublicznych	181	35	147	50
Mazowiecki	Publicznych	3 237	824	7 066	2 727
	Niepublicznych	410	25	149	251
Opolski	Publicznych	714	260	1 764	791
	Niepublicznych	37	13	77	0

⁸⁶ Informacja o wynikach kontroli „Nadzór pedagogiczny sprawowany przez kuratorów oświaty i dyrektorów szkół publicznych” (KNO-4101-01-00/2011; 153/2011/P11071/KNO). W 2011 r. Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła kontrolę w Ministerstwie Edukacji Narodowej, w dziewięciu kuratoriach oświaty i 51 szkołach publicznych. Celem tej kontroli była ocena funkcjonowania nadzoru pedagogicznego w systemie oświaty.

⁸⁷ Dane z Ministerstwa Edukacji Narodowej. Pismo z dnia 30 października 2013 r. nr BKA-WKI-AN-0701-10-2/13.

Kurator Oświaty	Średnia liczba nadzorowanych szkół		Liczba nadzorowanych szkół, które w latach szkolnych 2009/2010 – 2012/2013 objęto:		
			ewaluacją	kontrolą	Monitorowaniem
Podkarpacki	Publicznych	2 037	465	4 068	1 362
	niepublicznych	70	6	105	18
Podlaski	Publicznych	817	337	1 602	649
	Niepublicznych	71	9	58	15
Pomorski	Publicznych	1 369	454	2 615	1 594
	Niepublicznych	144	1	71	105
Śląski	Publicznych	2 580	664	5 281	1 384
	Niepublicznych	208	38	115	49
Świętokrzyski	Publicznych	1 025	286	2 008	98
	Niepublicznych	68	2	153	17
Warmińsko-Mazurski	Publicznych	1 069	310	1 982	455
	niepublicznych	67	10	45	35
Wielkopolski	Publicznych	2 385	354	4 365	1 315
	Niepublicznych	152	10	159	124
Zachodniopomorski	Publicznych	1 063	84	2 611	873
	niepublicznych	113	0	74	64
Razem	Publicznych	26 196	7 256	56 311	19 689
	niepublicznych	2 085	204	1 539	1 033

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Edukacji Narodowej

Szkoły publiczne

W latach szkolnych 2009/2010 – 2011/2012 w 21 skontrolowanych szkołach publicznych wizytatorzy kuratoriów oświaty przeprowadzili ogółem 10 kontroli przestrzegania przepisów prawa w siedmiu szkołach oraz osiem ewaluacji problemowych w ośmiu szkołach. Spośród tych ewaluacji zaledwie jedna dotyczyła obszaru „Efekty działalności dydaktycznej wychowawczej i opiekuńczej”. W raporcie z tej ewaluacji wykorzystano wskaźniki EWD do oceny jakości pracy szkoły. Na przykład:

- W raporcie z ewaluacji przeprowadzonej w publicznym Technikum w Zespole Szkół nr 1 w Żyrardowie w obszarze „Efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej” w roku szkolnym 2011/2012 wizytatorzy ocenili m. in., że: w szkole analizuje się wyniki egzaminu maturalnego oraz egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, a wnioski z tych analiz są wdrażane w celu poprawy wyników egzaminów. Jednak potencjał intelektualny i możliwości uczniów oraz zaniedbania z poprzednich etapów edukacji powodują, że podejmowane przez nauczycieli działania nie zawsze przynoszą oczekiwane efekty. Wynik dwuletniego EWD pokazuje jednak, że uczniowie uzyskali więcej, niż to by wynikało z osiągnięć, z którymi przyszli do tej szkoły, co wskazuje na znaczącą efektywność nauczania⁸⁸.

⁸⁸ Raport z ewaluacji problemowej: Efekty. Technikum w Żyrardowie. Kuratorium Oświaty w Warszawie; www.npseo.pl.

Szkoły niepubliczne

W latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 w 27 skontrolowanych szkołach niepublicznych pracownicy kuratoriów oświaty przeprowadzili pięć kontroli w trzech szkołach oraz ewaluację w jednej szkole. Na przykład:

- w raporcie z ewaluacji całościowej przeprowadzonej w niepublicznym Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie w roku szkolnym 2012/2013, wizytatorzy sformułowali m. in. następujące wnioski odnoszące się do uzyskanych w szkole efektów kształcenia: Trzyletnie wskaźniki EWD nie potwierdzają wzrostu efektywności kształcenia w ostatnich latach. Przyjęta przez szkołę forma placówki („jako jedynej bądź ostatniej szansy dla uczniów, bycia w systemie edukacji”) zaspokaja potrzebę społeczności lokalnej (rodziców i uczniów) w zakresie obowiązku szkolnego.

Ponadto nadzór pedagogiczny nad szkołami niepublicznymi o uprawnieniach szkół publicznych, wykonywany przez kuratorów oświaty kierujących skontrolowanymi kuratoriami, nie umożliwiał dokonania pełnej oceny efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej tychże szkół. W okresie objętym kontrolą ewaluacją objęto znikomy odsetek (2,3%) szkół prowadzonych przez podmioty niepubliczne.

W latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 w dziewięciu skontrolowanych kuratoriach oświaty w nadzorze pedagogicznym pozostawało odpowiednio: 1 315, 1 407 i 1 599 szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych dla dzieci i młodzieży. Ewaluacją w tym okresie objęto zaledwie 2,3% (101) tych szkół, w tym: w roku szkolnym 2010/2011 – 0,5% (6 szkół), w roku szkolnym 2011/2012 – 2,9% (41) oraz w roku szkolnym 2012/2013 – 3,4% (54 szkoły). W tym samym okresie przeprowadzono w 546 szkołach (12,6%) kontrole przestrzegania przez te szkoły przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej i innej działalności statutowej. Monitorowaniem (różnych aspektów funkcjonowania szkół) objęto łącznie w kontrolowanym okresie 410 szkół (9,3% wszystkich nadzorowanych szkół). Na przykład:

- pracownicy kuratorium oświaty w Białymstoku przeprowadzili ewaluacje w szkołach niepublicznych dopiero w roku szkolnym 2012/2013 w dziewięciu szkołach (10,6%) spośród 85 nadzorowanych w tym roku szkolnym. W latach szkolnych 2010/2011 – 2011/2012 nie przeprowadzono żadnej ewaluacji w szkołach niepublicznych. Pracownicy kuratorium oświaty w Kielcach przeprowadzili w kontrolowanym okresie ewaluacje tylko w dwóch szkołach (1%) na 85 szkół niepublicznych (średnio) działających na terenie województwa świętokrzyskiego. Pracownicy kuratoriów oświaty w Łodzi i Szczecinie nie przeprowadzili żadnej ewaluacji w szkołach niepublicznych, pomimo że na terenie województwa łódzkiego funkcjonowało w każdym roku szkolnym średnio 137 szkół niepublicznych, a na terenie województwa zachodniopomorskiego 120 szkół.

W czterech (44%) skontrolowanych kuratoriach oświaty⁸⁹ stwierdzono przypadki niedotrzymania sześciomiesięcznego terminu określonego przepisem art. 85 ust. 2 u.s.o., tj. nie sprawdzono w ww. terminie, czy szkoła niepubliczna, która otrzymała uprawnienia szkoły publicznej spełniała warunki określone przepisami art. 7 ust. 3 u.s.o. Na przykład:

- na terenie działania kuratorium oświaty w Białymstoku w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013 rozpoczęło działalność 20 szkół niepublicznych. W terminie sześciu miesięcy od dnia rozpoczęcia działalności skontrolowano spełnianie warunków art. 7 ust. 3 u.s.o. w 17 szkołach. Do rozpoczęcia kontroli przez NIK nie skontrolowano trzech szkół. W trakcie kontroli NIK skontrolowano dwie szkoły;
- w kuratorium oświaty w Lublinie w przypadku 15 szkół niepublicznych dla dzieci i młodzieży nie dopełniono obowiązku sprawdzenia warunków określonych w art. 7 ust. 3 u.s.o. Kontrole spełniania tych warunków przeprowadzono w 11 z 15 szkół dopiero w trakcie kontroli NIK, z opóźnieniem wynoszącym od 123 do 491 dni (średnio 223 dni), względem 6-miesięcznego terminu określonego art. 85 ust. 2 u.s.o.

⁸⁹ W Warszawie, Białymstoku, Lublinie i Olsztynie.

4.1 Przygotowanie kontroli

Kontrolę planową „Efekty kształcenia w szkołach podstawowych i średnich” poprzedziły kontrole doraźne (rozpoznawcze) przeprowadzone w I i II kwartale 2012 r. w Szkole Podstawowej w Ruścu (gm. Nadarzyn, pow. pruszkowski, woj. mazowieckie), w Gimnazjum nr 2 w Konstancinie-Jeziornie (pow. piaseczyński, woj. mazowieckie) i w LII Liceum Ogólnokształcącym w Warszawie. Drugą kontrolę planową „Efekty kształcenia w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych”, której wyniki zawiera niniejsza informacja, poprzedzono trzema kontrolami rozpoznawczymi przeprowadzonymi w II kwartale 2013 r. w Gimnazjum Stowarzyszenia Wspierania Edukacji i Rynku Pracy w Łomży, w Społecznej Szkole Podstawowej nr 4 Podlaskiego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku oraz w Katolickim Liceum Ogólnokształcącym im. K. K. Baczyńskiego w Łodzi.

W wyniku tych kontroli stwierdzono m.in. zatrudnienie nauczyciela bez wymaganych kwalifikacji, niezgodność szkolnych planów nauczania z planami ramowymi, niewłaściwą realizację podstawy programowej kształcenia ogólnego, nierzetelne prowadzenie księgi ewidencji dzieci i młodzieży, nierzetelność szkolnej bazy Systemu Informacji Oświatowej (SIO), niski udział nauczycieli w zewnętrznych formach kształcenia i doskonalenia zawodowego i brak odpowiednich do potrzeb jednej ze szkół warunków lokalowych, m.in. boiska szkolnego oraz niezbędnych pomieszczeń biurowych i administracyjnych.

Na podstawie przeprowadzonych kontroli doraźnych i analiz przedkontrolnych ustalono katalog nieprawidłowości mających istotne znaczenie dla oceny kontrolowanej działalności. Umożliwiło to ukierunkowanie badań kontrolnych i zapewniło porównywalność ocen stosowanych w wystąpieniach pokontrolnych kierowanych do dyrektorów kontrolowanych szkół. Do możliwych nieprawidłowości o istotnym znaczeniu zaliczono:

- 1) zatrudnianie nauczycieli bez wymaganych kwalifikacji;
- 2) niskie (ujemne) wartości wskaźnika EWD;
- 3) wysoki odsetek niepowodzeń szkolnych;
- 4) brak dostosowania do zalecanych warunków i sposobu realizacji podstawy programowej;
- 5) wysoki wskaźnik nieodbytych obowiązkowych zajęć edukacyjnych;
- 6) niezgodność stanu organizacyjnego: np. niezgodność szkolnych planów nauczania z planami ramowymi, niezgodność arkuszy organizacyjnych z planami szkolnymi, niezgodność faktycznie realizowanych w szkole zajęć z zajęciami zatwierdzonymi w arkuszach organizacyjnych;
- 7) brak realizacji minimalnej liczby godzin przewidzianej dla danego typu zajęć w cyklu trzyletnim;
- 8) braki w organizowaniu i udzielaniu przez szkołę zaleconych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- 9) niedostateczne wsparcie uczniów mających trudności w nauce oraz uczeniu się;
- 10) brak wsparcia dla uczniów szczególnie uzdolnionych;
- 11) ograniczona dostępność dla uczniów zajęć pozalekcyjnych umożliwiających im rozwój zainteresowań i zagospodarowanie czasu wolnego;
- 12) nierzetelne prowadzenie w szkole dokumentacji przebiegu nauczania;
- 13) brak zapewnienia pełnego bezpieczeństwa i higieny w szkole dla przebywających w niej osób.

W trakcie kontroli, zarówno w szkołach publicznych jak i w szkołach niepublicznych z uprawnieniami szkół publicznych, przeprowadzono anonimową i dobrowolną ankietę wśród uczniów, ich rodziców i nauczycieli szkół. W związku z prowadzonymi kontrolami w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK zasięgnięto informacji w Ministerstwie Edukacji Narodowej.

W ocenach kontrolowanej działalności, zawartych w wystąpieniach pokontrolnych, przyjęto standardowo stosowaną przez NIK trzystopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

4.2 Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

Przy dokonywaniu ocen efektów kształcenia w kontrolowanych szkołach posługiwano się, pochodzącymi z okręgowych komisji egzaminacyjnych, danymi dotyczącymi wyników osiągniętych przez jednostki kontrolowane na sprawdzianach i egzaminach organizowanych przez CKE oraz publikowanymi z nich sprawozdaniami, a w szczególności danymi tabelarycznymi dotyczącymi rozkładów na skali staninowej wyników egzaminacyjnych uczniów i szkół. Skorzystano również z wyznaczonych przez Zespół EWD przy Instytucie Badań Edukacyjnych trzyletnich wskaźników EWD dla gimnazjów, liceów ogólnokształcących i techników z lat 2010–2012.

W 21 wystąpieniach pokontrolnych do dyrektorów szkół publicznych sformułowano 34 uwagi dotyczące badanej działalności oraz 62 wnioski pokontrolne. W szczególności wnioskowano o:

- 1) przestrzeganie liczebności oddziałów szkolnych i grup zajęciowych oraz konieczności stosowania podziału na grupy podczas zajęć lekcyjnych w przypadkach, gdy podział ten jest obowiązkowy (13 wniosków);
- 2) planowanie organizacji pracy szkoły z zachowaniem dopuszczalnego tygodniowego wymiaru zajęć dla ucznia (10 wniosków);
- 3) przestrzeganie procedury dopuszczania do użytku w szkole programów nauczania oraz ich weryfikację w aspekcie spełniania przez nie wszystkich wymogów określonych w przepisach prawa (9 wniosków);
- 4) zapewnianie wszystkim uczniom zalecanych im form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, oraz przestrzeganie określonych prawem procedur w procesie udzielania tej pomocy (5 wniosków);
- 5) zapewnienie realizacji minimalnej liczby godzin zajęć edukacyjnych przewidzianych dla każdego przedmiotu w cyklu kształcenia gimnazjalnego oraz ograniczenie liczby niezrealizowanych obowiązkowych zajęć lekcyjnych (5 wniosków);
- 6) przestrzeganie obowiązku pełnej realizacji treści nauczania zawartych w podstawie programowej (2 wnioski);
- 7) zapewnienie prowadzenia zajęć z przedmiotów egzaminacyjnych przez nauczycieli posiadających wymagane kwalifikacje do ich prowadzenia (2 wnioski).

Według stanu na dzień 31 stycznia 2014 r. zostało zrealizowanych 14 wniosków, 45 było w trakcie realizacji, a 3 wniosków nie zostało zrealizowanych.

W 27 wystąpieniach pokontrolnych do dyrektorów skontrolowanych szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych skierowano 25 uwag dotyczących badanej działalności oraz 33 wnioski pokontrolne. W szczególności wnioskowano o:

- 1) podjęcie działań mających na celu poprawę efektów dydaktycznych (4 wnioski);
- 2) zatrudnianie nauczycieli posiadających wymagane prawem kwalifikacje (4 wnioski);
- 3) podjęcie działań zmierzających do zwiększenia udziału uczniów w konkursach i olimpiadach przedmiotowych (3 wnioski);
- 4) dostosowanie wewnętrznych zasad oceniania do przepisów prawa (2 wnioski);
- 5) zatwierdzanie zmian w statucie szkoły przez organ prowadzący (2 wnioski);
- 6) informowanie organu prowadzącego ewidencję szkół niepublicznych o zmianach dokonanych w statucie (2 wnioski);
- 7) dopuszczanie do realizacji w szkole programów nauczania po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej (2 wnioski);
- 8) podjęcie działań umożliwiających uczniom odbywanie zajęć z wychowania fizycznego na sali gimnastycznej (2 wnioski).

Dyrektorzy skontrolowanych szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych nie złożyli zastrzeżeń do wystąpień pokontrolnych.

Według stanu na dzień 31 stycznia 2014 r. zostało zrealizowanych 16 wniosków, dziewięć było w trakcie realizacji, a osiem wniosków nie zostało zrealizowanych.

W wystąpieniach pokontrolnych do dziewięciu kuratorów oświaty skierowano osiem uwag dotyczących badanej działalności oraz 16 wniosków pokontrolnych. W szczególności wnioskowano o:

- 1) obejmowanie ewaluacjami większej niż dotychczas liczby szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych (6 wniosków);
- 2) przestrzeganie sześciomiesięcznego terminu określonego w art. 85 ust. 2 u.s.o. na sprawdzenie spełniania przez szkołę niepubliczną o uprawnieniach szkoły publicznej warunków określonych w art. 7 ust. 3 tej ustawy (4 wnioski);
- 3) przekazywanie planów nadzoru pedagogicznego do publicznej wiadomości w wymaganym terminie (1 wniosek);
- 4) określenie w regulaminie organizacyjnym wykazu szkół i placówek podlegających nadzorowi pedagogicznemu kuratora oświaty (1 wniosek).

Kuratorzy oświaty nie złożyli zastrzeżeń do wystąpień pokontrolnych.

Według stanu na dzień 3 stycznia 2014 r. zostało zrealizowanych 10 wniosków, a w trakcie realizacji było sześć.

5.1. Charakterystyka stanu prawnego

Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty system oświaty zapewnia w szczególności m.in.:

- realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju (art. pkt 1 u.s.o.),
- możliwość zakładania i prowadzenia szkół i placówek przez różne podmioty (art. 1 ust. 1 pkt 3 u.s.o.),
- dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej (art. 1 pkt 4 u.s.o.),
- możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami (art. 1 pkt 5 u.s.o.),
- opiekę nad uczniami szczególnie uzdolnionymi poprzez umożliwianie realizowania indywidualnych programów nauczania oraz ukończenia szkoły każdego typu w skróconym czasie (art. 1. pkt 6 u.s.o.),
- utrzymywanie bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach i placówkach (art. 1. pkt 10 u.s.o.),
- przygotowywanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia (art. 1 pkt 14 u.s.o.),
- warunki do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego (art. 1 pkt 15 u.s.o.).

Szkoły i placówki, zgodnie art. 5 ust. 1 i 2 u. s. o., mogą być publiczne albo niepubliczne. Prawo założenia i prowadzenia szkoły mają jednostki samorządu terytorialnego, inne osoby prawne lub osoby fizyczne. Przy czym jak stanowi art. 5 ust. 3. u.s.o., jednostki samorządu terytorialnego mogą zakładać i prowadzić jedynie szkoły i placówki publiczne.

Zasady funkcjonowania szkół niepublicznych w systemie oświaty określają przepisy rozdziału 8 u.s.o. Artykuł 82 ust. 1 u.s.o. stanowi, iż osoby prawne i fizyczne mogą zakładać szkoły i placówki niepubliczne po uzyskaniu wpisu do ewidencji prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego obowiązującą do prowadzenia odpowiedniego typu publicznych szkół i placówek. W art. 82 ust. 2 u.s.o. określono obligatoryjne dokumenty i informacje, które musi zawierać zgłoszenie do ewidencji.

W myśl art. 84 ust. 1 u.s.o. szkoła lub placówka niepubliczna działa na podstawie statutu nadanego przez osobę prowadzącą. Zgodnie z art. 84 ust. 2 statut szkoły lub placówki powinien określać: nazwę, typ szkoły lub cel placówki oraz ich zadania, osobę prowadzącą szkołę lub placówkę, organy szkoły lub placówki oraz zakres ich zadań, organizację szkoły lub placówki, prawa i obowiązki pracowników oraz uczniów szkoły lub placówki, w tym przypadki, w których uczeń może zostać skreślony z listy uczniów szkoły lub placówki, sposób uzyskiwania środków finansowych na działalność szkoły lub placówki, zasady przyjmowania uczniów do szkoły lub placówki. Ustawa o systemie oświaty nie ogranicza jednostkom oświaty niepublicznej możliwości pozyskiwania środków na działalność z opłat za naukę (czesnego), gdyż standard konstytucyjny nieodpłatności

za naukę dotyczy wyłącznie szkół publicznych (art. 70 ust. 2 zdanie pierwsze Konstytucji⁹⁰). Przepisy statutu winny w związku z tym, regulować m.in. katalog usług edukacyjnych, które szkoła świadczy odpłatnie, a także zasady ustalania i tryb zmiany wysokości czesnego i innych opłat⁹¹.

Cechą szkół publicznych stosownie do art. 7 ust. 2 u.s.o., jest to, że umożliwiają uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych.

Przepis art. 7 ust. 3 u.s.o. stanowi, że szkoła niepubliczna może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej wymienione w ust. 2 jeżeli:

- 1) realizuje programy nauczania uwzględniające podstawy programowe wymienione w ust. 1 pkt 4 lit. a;
- 2) realizuje zajęcia edukacyjne w cyklu nie krótszym oraz w wymiarze nie niższym niż łączny wymiar obowiązkowych zajęć edukacyjnych określony w ramowym planie nauczania szkoły publicznej danego typu;
- 3) stosuje zasady klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów, o których mowa w ust. 1 pkt 5, z wyjątkiem egzaminów wstępnych;
- 4) prowadzi dokumentację przebiegu nauczania ustaloną dla szkół publicznych;
- 5) w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe – kształci w zawodach określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, o której mowa w art. 24 ust. 1, a w przypadku liceum profilowanego – kształci w profilach kształcenia ogólnozawodowego, o których mowa w art. 24 ust. 6⁹²;
- 6) zatrudnia nauczycieli obowiązkowych zajęć edukacyjnych, o których mowa w pkt 2, posiadających kwalifikacje określone dla nauczycieli szkół publicznych; przepis ust. 1a i 1d stosuje się odpowiednio, z zastrzeżeniem art. 86.

Treść art. 8 u.s.o wskazuje, iż szkoła podstawowa i gimnazjum może być tylko szkołą publiczną lub niepubliczną o uprawnieniach szkoły publicznej.

Zarówno szkoły publiczne jak i niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych realizują zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 4 lit. a programy nauczania uwzględniające podstawę programową kształcenia ogólnego, a w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe – również podstawę programową kształcenia w zawodach.

W okresie objętym kontrolą obowiązywały dwa akty prawne odnoszące się do podstaw programowych kształcenia ogólnego: rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół⁹³ (tzw. „stara podstawa programowa”) oraz w rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach

⁹⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁹¹ M. Pilich, Ustawa o systemie oświaty. Komentarz. ABC Wolters Kluwer business, Warszawa 2012, s. 846.

⁹² Od 1 września 2012 r. art. 7 ust. 5 pkt 5 zmieniony przez art. 1 pkt 5 lit b) ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 205, poz. 1206 ze zm.) zmieniającej niniejszą ustawę z dniem 1 września 2012 r. art. 7 ust. 3 pkt 5 otrzymał brzmienie: „w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe – kształci w zawodach określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, o której mowa w art. 24 ust. 1.

⁹³ Dz. U. Nr 51, poz. 458, ze zm.

szkół⁹⁴ (tzw. „nowa podstawa programowa”). W okresie objętym kontrolą w I, II, III i IV cyklu kształcenia (klasy I – III szkoły podstawowej, klasy IV-VI szkoły podstawowej, gimnazjum oraz w szkołach ponadgimnazjalnych) wprowadzano „nową” podstawę programową. W roku szkolnym 2010/2011 „nową” podstawę programową realizowano w klasach pierwszych i drugich I cyklu kształcenia (nauczenie początkowe) oraz pierwszych i drugich gimnazjum, a w roku szkolnym 2011/2012 była realizowana we wszystkich klasach nauczania początkowego i gimnazjum. Od roku szkolnego 2012/2013 „nowa” podstawa programowa została wprowadzona do klas pierwszych w II cyklu kształcenia (klasy IV) oraz do klas pierwszych szkół ponadgimnazjalnych. Programy nauczania oparte na „starej” podstawie programowej obowiązywały: w roku szkolnym 2010/2011 w klasach IV – VI szkoły podstawowej, w szkołach ponadgimnazjalnych oraz w klasach III szkół podstawowych i gimnazjów. W roku szkolnym 2011/2012 „stara” podstawa programowa obowiązywała w klasach IV – VI szkoły podstawowej i w szkołach ponadgimnazjalnych; w roku szkolnym 2012/2013 „stara” podstawa programowa obowiązywała w klasach V-VI szkoły podstawowej oraz w klasach II i III szkół ponadgimnazjalnych.

Treści zawarte w podstawach programowych realizowane są w procesie edukacyjno-wychowawczym na podstawie dopuszczonych do użytku szkolnego programów nauczania ogólnego i zawodowego. Szczegółowe warunki jakie muszą spełniać te programy oraz tryb dopuszczenia ich do użytku w danej szkole przez dyrektora szkoły określały § 4 i 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie *dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników*⁹⁵ (obowiązującego w kontrolowanych latach szkolnych 2010/2011 – 2011/2012 obecnie obowiązuje § 4 i 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie *dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników*⁹⁶ (obowiązuje od 18 lipca 2012 r.). Dyrektor, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, dopuszcza do użytku szkolnego zaproponowany przez nauczyciela program nauczania (art. 22a ust. 2 u.s.o.). Z uwagi na brak ustawowych ograniczeń, jak również autonomię nauczyciela w zakresie realizacji programu nauczania, program ten może być programem autorskim opracowanym samodzielnie, lub z innymi osobami, programem opracowanym przez wydawnictwa edukacyjne, lub programem innego autora odpowiednio zmodyfikowanym i adaptowanym.

Jedną z przesłanek uzyskania uprawnień szkół publicznych przez szkoły niepubliczne jest zgodnie z art. 7 ust. 3 pkt 3 u.s.o. stosowanie zasad klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów ustalonych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania z wyjątkiem egzaminów wstępnych.

Warunki i sposób oceniania, promowania i klasyfikowania uczniów w szkołach publicznych zostały uregulowane w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie *warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych*⁹⁷.

⁹⁴ Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17. – obowiązywała od 30 stycznia 2009 r. Podstawy programowe z tego rozporządzenia zostały powtórzone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977) – obowiązuje od 1 września 2012 r.

⁹⁵ Dz. U. Nr 89, poz. 730 (uchylone z dniem 18 lipca 2012 r.).

⁹⁶ Dz. U. z 2012 r., poz. 752.

⁹⁷ Dz. U. Nr 83, poz. 562 ze zm.

Kwalifikacje wymagane od nauczycieli uczących w szkołach określono w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. *w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli*⁹⁸. Rozporządzenie określa m.in. poziom i kierunek wykształcenia oraz wymogi w zakresie przygotowania pedagogicznego nauczycieli wymaganego do zatrudnienia w szkole.

Zgodnie z art. 89 u.s.o. nadzór pedagogiczny nad szkołami i placówkami niepublicznymi sprawują właściwi kuratorzy oświaty, a w przypadku szkół i placówek artystycznych oraz placówek, o których mowa w art. 2 pkt 7, dla uczniów szkół artystycznych - również minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Nadzorowi pedagogicznemu podlega w szczególności (art. 33 ust. 2 u.s.o.):

- 1) zgodność zatrudniania nauczycieli w wymaganych kwalifikacjach (art. 33 ust. 2 pkt 1 u.s.o.);
- 2) realizacja podstaw programowych i ramowych planów nauczania (art. 33 ust. 2 pkt 2 u.s.o.);
- 3) przestrzeganie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów, a także przestrzeganie przepisów dotyczących obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki (art. 33 ust. 2 pkt 3 u.s.o.);
- 4) przestrzeganie statutu szkoły lub placówki (art. 33 ust. 2 pkt 4 u.s.o.);
- 5) przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia oraz upowszechnianie wiedzy o tych prawach (art. 33 ust. 2 pkt 6 u.s.o.);
- 6) zapewnienie uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki (art. 33 ust. 2 pkt 7 u.s.o.).

Szczegółowe warunki sprawowania nadzoru pedagogicznego zostały określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. *w sprawie nadzoru pedagogicznego*⁹⁹.

⁹⁸ Dz. U. z 2013 r., poz. 1207.

⁹⁹ Dz. U. Nr 168, poz. 1324 ze zm.

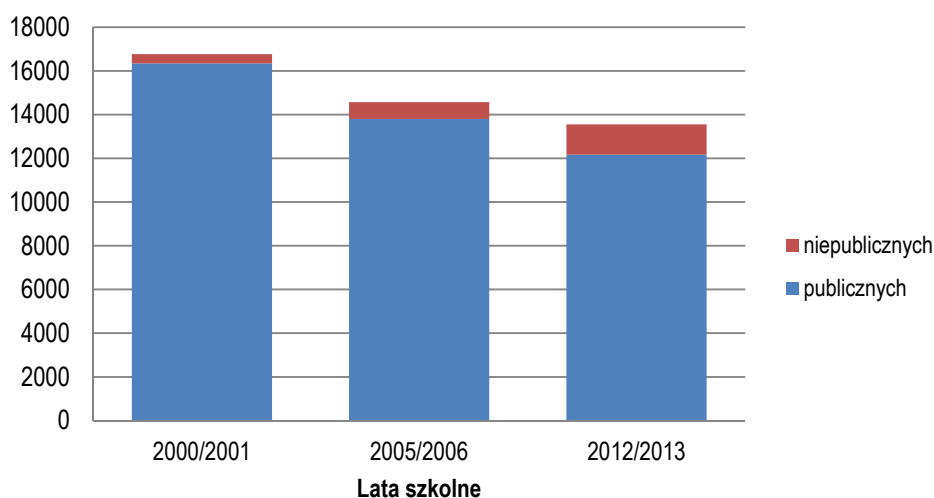
5.2. Charakterystyka uwarunkowań organizacyjnych

System oświaty w Polsce obejmuje szkoły dla dzieci i młodzieży oraz szkoły dla dorosłych następujących typów: szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne (zasadnicze szkoły zawodowe, licea ogólnokształcące, uzupełniające licea ogólnokształcące, licea profilowane, technika, technika uzupełniające, ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz specjalne szkoły przysposabiające do pracy) i szkoły policealne.

W roku szkolnym 2012/2013 funkcjonowało 13 550 szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (łącznie ze specjalnymi) tj. o 1,6% mniej niż w roku szkolnym 2011/2012). Do szkół tych uczęszczało ogółem 2.160,7 tys. uczniów. Jednostki samorządu terytorialnego prowadziły 89,5% szkół podstawowych, jednostki sektora prywatnego 10,2% szkół, zaś jednostki administracji centralnej (rządowej) 0,3%. Kształciło się w nich odpowiednio: 95,7%, i 4,1%, 0,2% uczniów. Udział sektora prywatnego w liczbie szkół podstawowych systematycznie rośnie. W roku szkolnym 2000/2001 działało ich 420 (2,5% wszystkich szkół podstawowych), a w roku szkolnym 2012/2013 – 1 379 (10,2%). W roku szkolnym 2011/2012 szkoły podstawowe ukończyło 363,4 tys. uczniów (o 4,0% mniej niż w roku szkolnym 2010/2011 i o 32% mniej niż w roku szkolnym 2003/2004).

Wykres nr 5

Liczba szkół podstawowych na przestrzeni lat 2000–2013

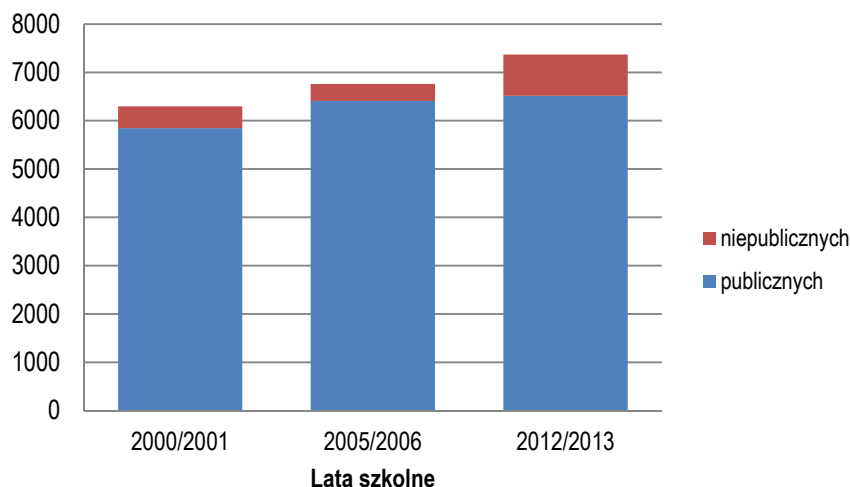

Źródło: Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2013 r.

W roku szkolnym 2012/2013 funkcjonowały 7 371 gimnazjów dla dzieci i młodzieży (łącznie ze specjalnymi), do których uczęszczało 1 161,6 tys. uczniów. Jednostki samorządu terytorialnego prowadziły – 88% gimnazjów, jednostki sektora prywatnego – 11,6%, a jednostki administracji rządowej – 0,4%. Kształciło się w nich odpowiednio: 95%, 4,9% i 0,1% uczniów. Udział gimnazjów prowadzonych przez jednostki sektora prywatnego w ogólnej liczbie gimnazjów był wyższy o 1,4 pkt. proc. niż w przypadku szkół podstawowych. Udział sektora prywatnego w liczbie gimnazjów również rośnie. W roku szkolnym 2000/2001 udział ten wynosił 7,2% (451 gimnazjów), a w roku szkolnym 2012/2013 wzrósł do poziomu 11,6% (856 gimnazjów). W roku szkolnym 2011/2012 gimnazja dla dzieci i młodzieży (łącznie ze specjalnymi) ukończyło 397 tys. uczniów (o 3,7% mniej niż w roku szkolnym 2010/2011 i o 27,5% mniej niż w roku szkolnym 2003/2004).

Wykres nr 6

Liczba gimnazjów na przestrzeni lat 2000–2013

Źródło: Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2013 r.

W roku szkolnym 2012/2013 w Polsce funkcjonowało 6,7 tys. szkół ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych i policealnych), do których uczęszczało 1.326,9 tys. uczniów. Jednostki samorządu terytorialnego prowadziły – 84,2% szkół ponadgimnazjalnych, jednostki sektora prywatnego – 13,1% szkół, a jednostki administracji rządowej – 2,7% tych szkół. Kształciło się w nich odpowiednio: 93,6%, 4,8% i 1,6% uczniów. W stosunku do roku szkolnego 2011/2012 nastąpił spadek liczby tych szkół o 0,9%. W roku szkolnym 2011/2012 odnotowano 478,6 tys. absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, z czego: 54,3% stanowili absolwenci liceów ogólnokształcących (w tym uzupełniających), 27,8% absolwenci techników (w tym uzupełniających), 15,5% absolwenci zasadniczych szkół zawodowych oraz 2,4% absolwenci liceów profilowanych¹⁰⁰.

Raport Komisji Europejskiej z 2012 r. *Kluczowe dane o edukacji europejskiej* wskazuje na następujące trendy w zakresie organizacji i struktury edukacji występujące w państwach Unii Europejskiej:

- 1) reformy systemów kształcenia zmierzają do ograniczenia zjawiska przedwczesnego kończenia edukacji, m.in. poprzez przedłużanie okresu realizacji obowiązku szkolnego;
- 2) w dziedzinie zarządzania zasobami ludzkimi i finansowymi charakterystyczny jest wysoki poziom autonomii szkół i władz lokalnych, na wszystkich poziomach edukacji;
- 3) zdecydowanie rośnie znaczenie czynnika jakości edukacji. Monitorowanie jakości kształcenia odbywa się m.in. poprzez wprowadzanie testów zewnętrznych uczniów oraz procedur ewaluacji szkół;
- 4) kluczowym aspektem staje się doskonalenie zawodowe nauczycieli. W większości państw Europy doskonalenie zawodowe nauczycieli uznaje się za obowiązek lub warunek awansu i wzrostu wynagrodzenia. W niektórych państwach dostrzeżono również problem deficytu wykwalifikowanych nauczycieli podstawowych przedmiotów.

Analogiczne opracowania dotyczące systemu edukacji w Polsce (wydany w 2013 r. przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie *Raport o stanie edukacji 2012 – Liczą się efekty* oraz przygotowane przez GUS opracowanie pn. *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013*) wskazują przede wszystkim na systematyczny spadek liczby uczniów szkół podstawowych i gimnazjach. Od roku

¹⁰⁰ Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2013 r.

W 2001 liczba gimnazjalistów zmniejszyła się o 30,64%, a liczba uczniów szkół podstawowych zmniejszyła się o 31,72%. W okresie 11 lat (od 2000 r. do 2011 r.) liczba szkół podstawowych spadła o 3 tys., a liczba gimnazjów wzrosła o 959. Zmniejszenie liczby szkół podstawowych wynika z likwidacji szkół przez jednostki samorządu terytorialnego. Największy procentowy spadek liczby szkół podstawowych miał miejsce w latach 2000-2004 na terenach gmin miejskich oraz w miastach na prawach powiatu (spadek liczby szkół o niemal 20%). Systematyczny spadek liczby szkół podstawowych miał miejsce w przypadku gmin miejsko-wiejskich. W ostatnich latach w gminach miejsko-wiejskich zaprzestano jednak likwidacji szkół podstawowych. W gminach wiejskich likwidacja szkół podstawowych trwa nadal. W latach 2001–2011 najwięcej szkół zlikwidowano na terenach wiejskich (aż o 1712), a zarazem utworzono tam najwięcej gimnazjów (384). Z likwidacją szkoły wiąże się również zwolnienia nauczycieli jak innych pracowników szkoły. Dlatego niektóre samorządy decydują się na przekazywanie szkół podmiotom prywatnym (np. stowarzyszeniom). Od 2000 r. liczba szkół prowadzonych przez inne niż samorząd i administracja rządowa podmioty systematycznie rośnie. W 2011 r. szkoły podstawowe i gimnazja prowadzone przez podmioty niepubliczne stanowiły odpowiednio 7,82% i 11,23% szkół podstawowych i gimnazjów ogółem. Zazwyczaj nie są to szkoły liczące wielu uczniów. Zarówno w szkołach podstawowych jak i w gimnazjach maleje liczba etatów nauczycielskich. Jest to spowodowane nie tylko zmniejszeniem się liczby nauczycieli, ale również zmniejszeniem wymiaru etatów. W szkołach prowadzonych przez inne niż samorząd i administracja rządowa organy, liczba etatów z roku na rok rośnie. Na jednego nauczyciela przypada coraz mniej uczniów. W 2011 r. w gimnazjach na jeden etat nauczycielski przypadało średnio 12 uczniów. Mniejsze oddziały klasowe oraz mniejsza liczba uczniów przypadająca na jednego nauczyciela mogą sprzyjać procesowi nauczania, jednak pozytywne efekty kształcenia uzależnione są od wielu czynników. W ostatnich latach systematycznie spada liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych (w latach 2005–2011 ich liczba zmalała o 17%), co jest spowodowane zmianami demograficznymi zachodzącymi w tej grupie uczniów. W Polsce na jednego nauczyciela w szkole ponadgimnazjalnej przypadało w 2010 r. średnio 12,1 ucznia, podczas gdy w Finlandii 17,1, a w Portugalii zaledwie 7,2 ucznia¹⁰¹.

Możliwość porównywania efektów kształcenia pojawiła dzięki powstaniu standaryzowanych sprawdzianów i egzaminów ustalanych centralnie i przeprowadzanych na szczeblu krajowym - egzaminów ogólnokrajowych. Raport Eurydice¹⁰² „Ogólnokrajowe egzaminowanie uczniów w Europie” powstał w 2009 roku na wniosek Czech, w ramach prezydencji w Radzie Unii Europejskiej. Dane w nim zawarte są aktualne na rok szkolny 2008/2009. Opracowanie porównuje cele oraz organizację egzaminów ogólnokrajowych w krajach sieci Eurydice oraz pokazuje, w jaki sposób wykorzystuje się wyniki egzaminów w karierze szkolnej poszczególnych uczniów, a także na poziomie szkół i systemów. Egzaminy ogólnokrajowe pojawiły się po II wojnie światowej najwcześniej w Islandii w 1946 roku. Stosunkowo wiele państw zaczęło je organizować w latach 70-ych XX w., w 10 krajach wprowadzono je w latach 90. XX w., zaś 11 krajów w tym Polska rozpoczęło egzaminowanie ogólnokrajowe w latach 1999–2009. W opracowaniu egzaminy ogólnokrajowe występujące w krajach sieci Eurydice zostały podzielone na trzy kategorie:

¹⁰¹ Raport o stanie Edukacji 2012. Liczą się efekty. Instytut Badań Edukacyjnych. Warszawa 2013 r.

¹⁰² EURYDICE, Sieć Informacji o Edukacji w Europie, istnieje od 1980 roku. Sieć składa się z biur krajowych, utworzonych przez ministerstwa edukacji poszczególnych krajów i z biura europejskiego (EACEA P9), utworzonego przez Komisję Europejską (Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury) - www.eurydice.org

- 1) podsumowujące osiągnięcia uczniów na poszczególnych etapach;
- 2) monitorowanie i ewaluacja systemu edukacji;
- 3) służące wspieraniu poszczególnych uczniów w procesie uczenia się dzięki rozpoznawaniu ich konkretnych indywidualnych potrzeb edukacyjnych.

Egzaminy ogólnokrajowe często służą kilku celom z trzech powyższych kategorii. Tak też jest w przypadku Polski. Poszczególne kraje różnią się co do liczby lat nauki po jakiej są przeprowadzane egzaminy ogólnokrajowe. Dla przykładu w Danii, Szkocji (Zjednoczone Królestwo) i na Malcie są one organizowane dla niemal każdego roku kształcenia obowiązkowego. W Belgii (Wspólnota Flamandzka), Niemczech, Hiszpanii, Cyprze, Holandii, Słowacji oraz Irlandii Północnej, jest tylko jeden egzamin ogólnokrajowy na poziomach ISCED¹⁰³ 1 i 2. Jeśli dany kraj organizuje jeden egzamin ogólnokrajowy w trakcie kształcenia obowiązkowego, odbywa się on zwykle w ostatnim roku szkoły podstawowej lub średniej I stopnia. Jeśli chodzi o rok nauki, w którym uczniowie podlegają egzaminom, to w Belgii (Wspólnota Francuska), Danii, we Włoszech i w Norwegii odbywają się one już w drugim roku nauki. Przy czym tylko w dwóch z tych krajów służą one rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb edukacyjnych. Zakres egzaminów krajach należących do sieci Eurydice jest bardzo różny. Dla przykładu w Portugalii, we Francji, Włoszech i Finlandii egzaminy ogólnokrajowe obejmują dwa lub mniej przedmioty. W Norwegii, Estonii, Niemczech i Rumunii zakres egzaminów zawiera trzy przedmioty. W Bułgarii i Hiszpanii, podobnie jak w Polsce, są to więcej niż trzy przedmioty. Są także kraje gdzie liczba przedmiotów objętych egzaminem różni się w zależności od roku i podlega rotacji np. w Irlandii, w Anglii i Szkocji, w Szwecji, na Litwie i na Łotwie¹⁰⁴.

¹⁰³ ISCED Międzynarodowa standardowa klasyfikacja kształcenia (International Standard Classification of Educations) opracowana przez UNESCO na początku lat 70-tych XX w.

¹⁰⁴ Raport Eurydice pt. „Ogólnokrajowe egzaminowanie uczniów w Europie: cele, organizacja i wykorzystanie wyników” – www.eurydice.org.pl

5.3. Wykaz ważniejszych aktów normatywnych dotyczących skontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.).
2. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.).
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562, ze zm.).
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. z 2013 r., poz. 1207.).
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. z 2012 r., poz. 752).
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 228, poz. 1487) – uchylone z dniem 8 maja 2013 r.
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 532).
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 11, poz. 114) – nieobowiązujące (uchylone z dniem 1 lutego 2011 r. ale mające zastosowanie do organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 w szkołach podstawowych i szkołach ponadgimnazjalnych).
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 15, poz. 142 ze zm.) – uchylone z dniem 1 września 2012 r.
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. z 2012 r., poz. 204).
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 51, poz. 458 ze zm.) – nieobowiązujące (uchylone z dniem 30 stycznia 2009 r. ale mające zastosowanie w latach szkolnych 2009/2010, 2010/2011 i 2011/2012 do II i IV etapu edukacji).
12. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r., Nr 4, poz. 17) – uchylona z dniem 1 września 2012 r., ale mające zastosowanie w latach szkolnych 2009/2010–2011/2012.

13. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r., poz. 977).
14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. Nr 89, poz. 730) – nieobowiązujące (uchylone z dniem 18 lipca 2012 r.).
15. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. Nr 23, poz. 225 ze zm.).
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. Nr 67, poz. 756 ze zm.).

5.4. Wykaz jednostek objętych kontrolą i osób kierujących tymi jednostkami oraz ocen skontrolowanej działalności zawartych w wystąpieniach pokontrolnych

L.p.	Jednostka kontrolowana	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena skontrolowanej działalności zawarta w wystąpieniu pokontrolnym NIK	Jednostka organizacyjna NIK, przeprowadzająca kontrolę
1.	Kuratorium Oświaty w Warszawie	Karol Semik	P(n)	Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego
2.	Niepubliczna Szkoła Podstawowa im. J. Słowackiego w Radomiu	Halina Gwiazda	P(n)	
3.	Szkoła Podstawowa w Bieniewicach	Marek Parafiniuk	P(n)	
4.	Szkoła Podstawowa im. Wołyńskiej Brygady Kawalerii w Dębem Wielkim	Krzysztof Rek	P(n)	
5.	Szkoła Podstawowa nr 2 w Milanówku	Marianna Frej	P(n)	
6.	Szkoła Podstawowa nr 4 im. A. Mickiewicza w Siedlcach	Przemysław Anusiewicz	P(n)	
7.	Szkoła Podstawowa nr 210 im. Bohaterów Pawiaka w Warszawie	Marzena Tomaszewska	P	
8.	Gimnazjum nr 1 im. Noblistów Polskich w Łomży	Teresa Kurpiewska	P(n)	
9.	Gimnazjum nr 1 w Markach	Jan Puścian	P(n)	
10.	Gimnazjum nr 6 im. prof. W. Szafera w Płocku	Grażyna Rutkowska	P(n)	
11.	Gimnazjum nr 46 im. Szarych Szeregów w Warszawie	Iwona Lisowska	P(n)	
12.	Gimnazjum Niepubliczne nr 40 Fundacji „Nauka i Wiedza” w Warszawie	Bogdan Wróbel	P	
13.	Publiczne Gimnazjum im. Orła Białego w Jabłonie	Wiesław Kukla	P(n)	
14.	I Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki w Łukowie	Grzegorz Rzymowski	P	
15.	Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki w Pruszkowie	Leszek Skrzypczak	P(n)	
16.	V Liceum Ogólnokształcące im. R. Traugutta w Radomiu	Elżbieta Bartkiewicz	P(n)	
17.	II Liceum Ogólnokształcące im. A. Mickiewicza w Skarżysku-Kamiennej	Krzysztof Zemela	P(n)	
18.	IX Liceum Ogólnokształcące im. K. Hoffmanowej w Warszawie	Zofia Pietrzak	P	
19.	21 Społeczne Liceum Ogólnokształcące im. J. Grotowskiego w Warszawie	Włodzimierz Taboryski	P(n)	
20.	Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Działdowie	Dariusz Chełmiński	P(n)	
21.	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. 10 Pułku Piechoty w Łowiczu	Dariusz Żywicki	P(n)	
22.	Zespół Szkół Zawodowych nr 1 im. J. Psarskiego w Ostrołęce	Tadeusz Olszewski	P(n)	
23.	Zespół Szkół Zawodowych nr 1 im. Marszałka J. Piłsudskiego w Skierniewicach	Irena Czajkowska-Karpińska	P(n)	
24.	Zespół Szkół Poligraficznych im. Marszałka J. Piłsudskiego w Warszawie	Danuta Woluntarska Izabela Grzegorzówka	P	
25.	Zespół Szkół nr 1 w Żyrardowie	Barbara Gruchal	P(n)	

L.p.	Jednostka kontrolowana	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena skontrolowanej działalności zawarta w wystąpieniu pokontrolnym NIK	Jednostka organizacyjna NIK, przeprowadzająca kontrolę
26.	Kuratorium Oświaty w Białymstoku	Jerzy Kiszkiel	P(n)	Delegatura NIK w Białymstoku
27.	Katolicka Szkoła Podstawowa im. Księdza Franciszka Blachnickiego w Białymstoku	Marzanna Maria Oniśko	P(n)	
28.	Społeczne Gimnazjum nr 4 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku	Mariusz Andrzej Łupiński	P	
29.	Liceum Ogólnokształcące im. Bogdana Jańskiego w Łomży	Barbara Aleksandra Turek	P(n)	
30.	Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy	Anna Łukaszewska	P(n)	Delegatura NIK w Bydgoszczy
31.	Szkoła Podstawowa Towarzystwa Salezjańskiego im. Bł. Laury Vicuna w Bydgoszczy	Henryk Kaszycki	P(n)	
32.	Gimnazjum Innowacji Edukacyjnej w Bydgoszczy	Aleksandra Chrzescian-Majcher	P(n)	
33.	I Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Króla Jana III Sobieskiego w Bydgoszczy	Waldemar Różycki	P(n)	
34.	Kuratorium Oświaty w Katowicach	Stanisław Faber	P(n)	Delegatura NIK w Katowicach
35.	Społeczna Szkoła Podstawowa Katolickiego Towarzystwa Kulturalnego w Bielsku-Białej	Beata Markowicz	P	
36.	Prywatne Gimnazjum im. M. Skłodowskiej-Curie w Dąbrowie Górniczej	Aleksandra Malec	P	
37.	Technikum Fryzjerskie w Częstochowie Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Katowicach	Janusz Limbach	P	
38.	Kuratorium Oświaty w Kielcach	Małgorzata Muzoł	P(n)	Delegatura NIK w Kielcach
39.	I Społeczna Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół Społecznych im. M. Reja w Kielcach	Iwona Marynowska-Gruszka	P	
40.	Gimnazjum Niepubliczne z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie	Leszek Kosela	P	
41.	Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Ks. Marcina Popiela w Ostrowcu Świętokrzyskim	Krzysztof Mikulski	P	
42.	Kuratorium Oświaty w Lublinie	Krzysztof Babisz	P(n)	Delegatura NIK w Lublinie
43.	Społeczna Szkoła Podstawowa im. S. F. Klonowica w Lublinie	Eliza Nowikowska	P(n)	
44.	Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie	Joanna Hałoń-Gnutek	P(n)	
45.	Społeczne Liceum Ogólnokształcące im. A. Asnyka Stowarzyszenia „Szansa” w Lublinie	Zenon Chałas	P(n)	

L.p.	Jednostka kontrolowana	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena skontrolowanej działalności zawarta w wystąpieniu pokontrolnym NIK	Jednostka organizacyjna NIK, przeprowadzająca kontrolę
46.	Kuratorium Oświaty w Łodzi	Jan Kamiński	P(n)	Delegatura NIK w Łodzi
47.	Szkoła Podstawowa nr 3 Łódzkiego Stowarzyszenia Społeczno-Oświatowego w Łodzi	Małgorzata Pijanka	P	
48.	Gimnazjum Łódzkiego Stowarzyszenia na rzecz Porozumienia z Europą w Łodzi	Marcin Kuzański	P(n)	
49.	Społeczne Liceum Ogólnokształcące Lykeion w Łodzi	Krystyna Zasada	P	
50.	Kuratorium Oświaty w Olsztynie	Grażyna Przasnyska	P(n)	Delegatura NIK w Olsztynie
51.	Społeczna Szkoła Podstawowa 101 w Olsztynie	Izabela Złotkowska	P	
52.	Niepubliczne Gimnazjum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Olsztynku	Izabela Nowacka	P(n)	
53.	Zakład Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku z siedzibą w Giżycku	Beata Żmijewska	P(n)	
54.	Kuratorium Oświaty w Szczecinie	Maria Borecka	P(n)	Delegatura NIK w Szczecinie
55.	Katolicka Szkoła Podstawowa p.w. Świętej Rodziny w Szczecinie	Dorota Bednarek	P(n)	
56.	Gimnazjum Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Zespole Szkół Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Szczecinie	Izabela Ciesielska	P(n)	
57.	I Prywatne Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie	Leonard Piwoni	P	

* Skala ocen: pozytywna (P); pozytywna, mimo stwierdzonych nieprawidłowości P(n); negatywna (N).

5.5. Tabele i zestawienia liczbowe

Zdawalność egzaminu maturalnego w skontrolowanych szkołach publicznych w latach szkolnych 2009/2010 – 2011/2012

Szkoła/typ	Absolwenci (w osobach)	Absolwenci przystępujący do matury (w osobach)	Absolwenci uzyskujący maturę (w osobach)	Przystępujący do matury [w %]	Zdawalność matury [w %]	Absolwenci z maturą [w %]
Liceum ogólnokształcące						
I LO w Łukowie	838	832	829	99,3	99,6	98,9
LO im. T. Kościuszki w Pruszkowie	457	456	456	99,8	100	99,8
V LO w Radomiu	737	737	731	100	99,2	99,2
II LO w Skarżysku-Kamiennej	559	559	555	100	99,3	99,3
IX LO w Warszawie	554	554	554	100	100	100
Razem liceum ogólnokształcące	3 145	3 138	3 125	99,8	99,6	99,4
Technikum						
Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Dziąldowie	65	64	41	98,5	64,1	63,1
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Łowiczu	166	135	91	81,3	67,4	54,8
Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Ostrołęce	555	549	418	98,9	76,1	75,3
Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Skierniewicach	281	265	165	94,3	62,3	58,7
Zespół Szkół Poligraficznych w Warszawie	129	112	77	86,8	68,8	59,7
Zespół Szkół nr 1 w Żyrardowie	98	65	46	66,3	70,8	46,9
Razem technikum	1 294	1 190	838	92,0	70,4	64,8
Razem liceum ogólnokształcące i technikum	4 439	4 328	3 963	97,5	91,6	89,3

Zdawalność egzaminu maturalnego w skontrolowanych szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013

Szkoła/typ	Absolwenci (w osobach)	Absolwenci przystępujący do matury (w osobach)	Absolwenci uzyskujący maturę (w osobach)	Przystępujący do matury [w %]	Zdawalność matury [w %]	Absolwenci z maturą [w %]
Liceum ogólnokształcące						
21 Społeczne Liceum Ogólnokształcące im. J. Grotowskiego w Warszawie	91	91	88	100	96,7	96,7
Liceum Ogólnokształcące im. Bogdana Jańskiego w Łomży	56	34	27	60,7	79,4	48,2
I Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Króla Jana III Sobieskiego w Bydgoszczy	56	54	54	96,4	100	96,4
Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Ks. Marcina Popieła w Ostrowcu Świętokrzyskim	60	55	47	91,7	85,5	78,3
Społeczne Liceum Ogólnokształcące im. A. Asnyka Stowarzyszenia „Szansa” w Lublinie	142	122	46	85,9	37,7	32,4
Społeczne Liceum Ogólnokształcące Lykeion w Łodzi	83	62	56	74,7	90,3	67,5
Liceum Ogólnokształcące w Giżycku Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku	57	54	25	94,7	46,3	43,9
I Prywatne Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie	96	93	92	96,9	98,9	95,8
Razem liceum ogólnokształcące	641	565	435	88,1	79,35	67,9
Technikum						
Technikum Fryzjerskie w Częstochowie Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Katowicach	100	70	43	70,0	61,4	43,0
Technikum Ekonomiczne w Giżycku Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku	7	5	2	71,4	40,0	28,6
Razem technikum	107	75	45	70,1	60,0	42,1
Razem liceum ogólnokształcące i technikum	748	640	480	85,6	75,0	64,2

Zdawalność egzaminu zawodowego w skontrolowanych szkołach publicznych w latach szkolnych 2009/2010 – 2011/2012

Szkoła/typ	Absolwenci (w osobach)	Absolwenci przystępujący do egzaminu (w osobach)	Absolwenci uzyskujący dyplom zawodowy (w osobach)	Przystępujący do egzaminu zawodowego [w %]	Zdawalność egzaminu zawodowego [w %]	Absolwenci dyplomowani [w %]
Zasadnicza szkoła zawodowa						
Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Działdowie	192	176	160	91,7	90,9	83,3
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Łowiczu	179	154	146	86,0	94,8	81,6
Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Ostrołęce	176	148	107	84,1	72,3	60,8
Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Skierniewicach	91	90	65	98,9	72,2	71,4
Zespół Szkół Poligraficznych w Warszawie	56	47	37	83,9	78,7	66,1
Zespół Szkół nr 1 w Żyrardowie	61	48	45	78,7	93,8	73,8
Razem zasadnicza szkoła zawodowa	755	663	560	87,8	84,5	74,2
Technikum						
Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Działdowie	65	61	47	93,8	77,0	72,3
Zespół Szkół ponadgimnazjalnych nr 1 w Łowiczu	166	132	50	79,5	37,9	30,1
Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Ostrołęce	555	445	203	80,2	45,6	36,6
Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Skierniewicach	281	261	196	92,9	75,1	69,8
Zespół Szkół Poligraficznych w Warszawie	129	113	85	87,6	75,2	65,9
Zespół Szkół nr 1 w Żyrardowie	98	65	27	66,3	41,5	27,6
Razem technikum	1 294	1 077	608	83,2	56,5	47,0
Razem zasadnicza szkoła zawodowa i technikum	2 049	1 740	1 168	84,9	67,1	57,0

Zdawalność egzaminu zawodowego w skontrolowanych szkołach publicznych o uprawnieniach szkół publicznych w latach szkolnych 2010/2011 – 2012/2013

Szkoła/typ	Absolwenci (w osobach)	Absolwenci przystępujący do egzaminu (w osobach)	Absolwenci uzyskujący dyplom zawodowy (w osobach)	Przystępujący do egzaminu zawodowego [w %]	Zdawalność egzaminu zawodowego [w %]	Absolwenci dyplomowani [w %]
Technikum						
Technikum Fryzjerskie w Częstochowie Zakładu Dokształcenia Zawodowego w Katowicach	100	85	63	85,0	74,1	63,0
Technikum Ekonomiczne w Giżycku Zakładu Dokształcenia Zawodowego w Białymstoku	7	5	1	71,4	20,0	14,3
Razem technikum	107	90	64	84,1	71,1	59,8

Wyniki sprawdzianu po VI klasie w skontrolowanych publicznych szkołach podstawowych

Szkoła	2010 r.			2011 r.			2012 r.			Pozycja szkoły na skali staninowej w:		
	Liczba zdających uczniów	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Liczba zdających uczniów	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Liczba zdających uczniów	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	2010 r	2011 r.	2012 r.
Szkoła Podstawowa w Bieniewicach	25	26,28	107	27	25,26	100	27	25,85	114	6	5	7
Szkoła Podstawowa w Dębem Wielkim	53	25,49	104	41	26,41	105	48	23,31	102	6	6	6
Szkoła Podstawowa nr 2 w Milanówku	43	27,56	112	51	31,41	124	68	27,49	121	7	9	8
Szkoła Podstawowa nr 4 w Siedlcach	60	25,31	103	42	25,74	102	45	21,33	94	6	6	4
Szkoła Podstawowa nr 210 w Warszawie	35	25,86	105	37	29,95	119	63	25,25	111	6	8	7
Razem	216	26,00	106	198	28,06	111	251	24,85	109	6	7	7

Wyniki sprawdzianu w kontrolowanych niepublicznych szkołach podstawowych

Szkoła	2011 r.			2012 r.			2013 r.			Pozycja szkoły na skali staninowej w:		
	Liczba zdających uczniów	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Liczba zdających uczniów	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Liczba zdających uczniów	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	2011 r	2012 r.	2013 r.
Niepubliczna Szkoła Podstawowa im. J. Słowackiego w Radomiu	19	22,42	89	23	21,78	96	25	19,96	83	3	5	3
Katolicka Szkoła Podstawowa im. Księdza Franciszka Blachnickiego w Białymstoku	19	31,60	125	16	27,60	121	13	29,20	122	9	8	8
Szkoła Podstawowa Towarzystwa Salezjańskiego im. Bł. Laury Vicuna w Bydgoszczy	37	29,76	118	40	30,20	133	52	31,85	133	8	9	9
Spółeczna Szkoła Podstawowa Katolickiego Towarzystwa Kulturalnego w Bielsku Białej	54	31,53	125	36	30,14	132	54	32,27	134	9	9	9
I Spółeczna Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół Społecznych im. M. Reja w Kielcach	20	32,65	129	26	32,62	143	27	35,11	146	9	9	9
Spółeczna Szkoła Podstawowa im. S. F. Klonowica w Lublinie	20	33,80	134	22	31,90	140	19	34,60	144	9	9	9

Szkoła	2011 r.			2012 r.			2013 r.			Pozycja szkoły na skali staninowej w:		
	Liczba zdających uczniów	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Liczba zdających uczniów	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Liczba zdających uczniów	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	2011 r.	2012 r.	2013 r.
Szkoła Podstawowa Nr 3 Łódzkiego Stowarzyszenia Społeczno-Oświatowego w Łodzi	31	32,68	129	28	31,54	139	23	33,48	140	9	9	9
Społeczna Szkoła Podstawowa Nr 101 w Olsztynie	15	30,80	134	28	30,00	132	24	32,40	135	9	9	9
Katolicka Szkoła Podstawowa p.w. Świętej Rodziny w Szczecinie	17	29,18	115	18	33,22	146	30	33,97	141	8	9	9
Razem	232	30,73	122	237	29,99	132	267	31,65	131,7	9	9	9

Wyniki egzaminu w szkołach publicznych gimnazjów publicznych: część humanistyczna

Szkoła	2010 r.		2011 r.		2012 r.				Liczba uczniów zdających w latach 2010–2012	Pozycja szkoły na skali staninowej w:	
	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Średni wynik szkoły z j. polskiego [w%]	Różnica pomiędzy średnim wynikiem szkoły, a średnim wynikiem w kraju z j. polskiego (w pkt. procent.)	Różnica pomiędzy średnim wynikiem szkoły, a średnim wynikiem w kraju z j. polskiego i wiedzy o społeczeństwie (w pkt. procent.)	Różnica pomiędzy średnim wynikiem szkoły, a średnim wynikiem w kraju z j. polskiego i wiedzy o społeczeństwie (w pkt. procent.)		2010 r.	2011 r.
Publiczne Gimnazjum im. Orła Białego w Jabłonnie	34,71	114	27,23	108	65,8	63,2	+0,8	+2,2	363	8	7
Publiczne Gimnazjum nr 1 im. Noblistów Polskich w Łomży	32,10	105	27,11	107	74,1	70,6	+9,1	+9,6	733	6	7
Gimnazjum nr 6 im. W. Szafera w Płocku	34,81	115	32,08	127	74,6	72,8	+9,6	+11,8	577	8	8
Gimnazjum nr 1 w Markach	29,41	97	21,12	103	63,1	62,0	-1,9	+1,0	328	5	4
Gimnazjum nr 46 im. Szarych Szeregów w Warszawie	32,26	106	28,46	112	27,8	34,1	-37,2	-26,9	262	6	8
Razem	32,73	108	28,46	112	65,6	64,2	+0,6	+3,2	2 263	7	8

Wyniki egzaminu w kontrolowanych gimnazjach publicznych: część matematyczno-przyrodnicza

Szkoła	2010 r.		2011 r.		2012 r.				Liczba uczniów zdających w latach 2010–2012	Pozycja szkoły na skali staninowej w:	
	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Średni wynik szkoły z matematyki [w %]	Średni wynik z przedmiotów przyrodniczych [w%]	Różnica pomiędzy śr. wynikiem a śr. wynikiem w kraju – matematyka (w pkt. procent.)	Różnica pomiędzy śr. wynikiem a śr. wynikiem w kraju – przyrodnicze (w pkt. procent.)		2010 r.	2011 r.
Publiczne Gimnazjum im. Orła Białego w Jabłonie	25,09	105	22,79	96,4	48,5	49,3	+1,5	-0,7	363	6	5
Publiczne Gimnazjum nr 1 im. Noblistów Polskich w Łomży	26,80	112	28,16	119	55,1	57,7	+8,1	+7,7	733	7	8
Gimnazjum nr 6 im. W. Szafera w Płocku	27,51	115	28,66	121	58,0	59,5	+11	+9,5	577	7	8
Gimnazjum nr 1 w Markach	23,66	99	21,11	89	44,2	45,7	-2,8	-4,3	328	5	4
Gimnazjum nr 46 im. Szarych Szeregów w Warszawie	23,26	98	23,52	99,5	18,5	29,5	-28,5	-20,5	262	5	5
Razem	25,78	108	25,99	110	48,8	51,7	+1,8	+1,7	2 263	7	7

Wyniki egzaminu w kontrolowanych gimnazjach niepublicznych: część humanistyczna

Szkoła	2011 r.		2012 r.				2013 r.			
	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Średni wynik szkoły z języka polskiego [w %]	Średni wynik z historii i wiedzy o społeczeństwie [w%]	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z języka polskiego (w pkt. procent.)	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z historii i wiedzy o społeczeństwie (w pkt. procent.)	Średni wynik z języka polskiego [w %]	Średni wynik z historii i wiedzy o społeczeństwie [w%]	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z języka polskiego (w pkt. procent.)	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z historii i wiedzy o społeczeństwie (w pkt. procent.)
Gimnazjum Niepubliczne Nr 40 Fundacji „Nauka i Wiedza” w Warszawie	32,0	126	75,2	74,9	+15,2	+13,9	78,7	67,9	+16,7	+9,9
Spoleczne Gimnazjum nr 4 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku	35,9	142	86,1	85,2	+21,1	+24,2	76,6	75,0	+14,6	+17,0
Gimnazjum Innowacji Edukacyjnej w Bydgoszczy	27,39	108	62,0	58,4	-3,0	-2,6	61,5	57,0	- 0,5	-1,0
Prywatne Gimnazjum im. M. Skłodowskiej-Curie w Dąbrowie Górniczej	24,75	97	67,0	54,0	+2,0	-7,0	54,0	45,0	-8,0	-13,0
Gimnazjum Niepubliczne z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie	8,08	32	27,8	34,1	-37,2	-26,9	29,1	37,1	-32,9,9	-20,9
Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie	13,08	52	37,0	40,0	-28,0	-21,0	32,0	39,0	-30,0	-19,0

Szkoła	2011 r.		2012 r.				2013 r.			
	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Średni wynik szkoły z języka polskiego [w %]	Średni wynik szkoły z historii i wiedzy o społeczeństwie [w%]	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z języka polskiego (w pkt. procent.)	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z historii i wiedzy o społeczeństwie (w pkt. procent.)	Średni wynik szkoły z języka polskiego [w %]	Średni wynik szkoły i wiedzy o społeczeństwie [w%]	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z języka polskiego (w pkt. procent.)	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z historii i wiedzy o społeczeństwie (w pkt. procent.)
Gimnazjum Łódzkiego Stowarzyszenia na rzecz Porozumienia z Europą w Łodzi	21,27	84	59,7	48,8	-5,3	-12,2	53,8	48,5	-8,2	-9,5
Niepubliczne Gimnazjum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Olsztynku	23,40	92	71,0	64,4	+6,0	+3,4	61,3	54,4	-0,7	-3,6
Gimnazjum Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Zespole Szkół Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Szczecinie	22,47	88	59,0	56,0	-6,0	-5,0	47,0	47,0	-15,0	-11,0
Razem	21,61	85	57,6	54,4	-7,4	-6,6	65,6	61,3	+3,6	+3,3

Wyniki egzaminu w szkołach kontrolowanych gimnazjach niepublicznych: część matematyczno-przyrodnicza

Szkoła	2011 r.		2012 r.				2013 r.			
	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Średni wynik szkoły z matematyki [w %]	Średni wynik szkoły z przedmiotów przyrodniczych [w%]	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem z matematyki (w pkt. procent.)	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem z przed. przyrodniczych (w pkt. procent.)	Średni wynik szkoły z matematyki [w %]	Średni wynik szkoły z przedmiotów przyrodniczych [w%]	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem z matematyki (w pkt. procent.)	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z przed. przyrodniczych (w pkt. procent.)
Gimnazjum Niepubliczne Nr 40 Fundacji „Nauka i Wiedza” w Warszawie	29,81	126	68,6	62,2	+15,2	+12,2	70,0	67,3	+22,0	+8,3
Spółeczne Gimnazjum nr 4 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku	35,80	151	83,3	75,7	+36,3	+25,7	75,9	77,7	+27,9	+18,7
Gimnazjum Innowacji Edukacyjnej w Bydgoszczy	21,15	89	41,6	45,2	-5,4	-4,8	40,6	54,1	-7,4	-4,9
Prywatne Gimnazjum im. M. Skłodowskiej- Curie w Dąbrowie Górnicej	21,25	89	36,0	43,0	-11,0	-7,0	34,0	49,0	-14,0	-10,0
Gimnazjum Niepubliczne z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińszowie	9,73	41	18,5	29,5	-28,5	-20,5	24,0	38,0	-24,0	-21,0
Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie	11,20	47	24,0	35,0	-23,0	-15,0	21,0	38,0	-27,0	-21,0

Szkoła	2011 r.		2012 r.				2013 r.			
	Średni wynik szkoły (pkt)	Średni wynik do średniego wyniku w kraju [w%]	Średni wynik szkoły z matematyki [w %]	Średni wynik szkoły z przedmiotów przyrodniczych [w%]	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z matematyki (w pkt. procent.)	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z przed. przyrodniczych (w pkt. procent.)	Średni wynik szkoły z matematyki [w %]	Średni wynik z przedmiotów przyrodniczych [w%]	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z matematyki (w pkt. procent.)	Różnica pomiędzy śr. wynikiem szkoły, a śr. wynikiem w kraju z przed. przyrodniczych (w pkt. procent.)
Gimnazjum Łódzkiego Stowarzyszenia na rzecz Porozumienia z Europą w Łodzi	18,64	78	33,9	44,5	-13,1	-5,5	34,6	47,5	-13,3	-11,5
Niepubliczne Gimnazjum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Olsztynku	26,20	111	52,6	55,0	+5,6	+5,0	56,9	63,2	+8,9	+4,2
Gimnazjum Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Zespole Szkół Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Szczecinie	23,21	98	45,0	50,0	-2,0	0	35,0	49,0	-13,0	-10,0
Razem	20,24	76	40,3	45,9	-6,7	-4,1	47,9	65,0	-0,1	+6,0

Pozycja gimnazjów niepublicznych na skali staninowej w latach 2012–2013: część humanistyczna

Szkoła	Pozycja szkoły na skali staninowej w:			
	2012 r.		2013 r.	
	język polski	historia i wiedza o społeczeństwie	język polski	historia i wiedza o społeczeństwie
Gimnazjum Niepubliczne Nr 40 Fundacji „Nauka i Wiedza” w Warszawie	8	8	8	8
Spółeczne Gimnazjum nr 4 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku	9	9	8	9
Gimnazjum Innowacji Edukacyjnej w Bydgoszczy	4	5	5	5
Prywatne Gimnazjum im. M. Skłodowskiej-Curie w Dąbrowie Górniczej	6	3	3	2
Gimnazjum Niepubliczne z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie	1	1	1	1
Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie	1	2	1	1
Gimnazjum Łódzkiego Stowarzyszenia na rzecz Porozumienia z Europą w Łodzi	4	2	3	3
Niepubliczne Gimnazjum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Olsztynie	7	6	5	4
Gimnazjum Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Zespole Szkół Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Szczecinie	3	4	2	2

Pozycja gimnazjów niepublicznych na skali staninowej w latach 2012–2013: część matematyczno-przyrodnicza

Szkoła	Pozycja szkoły na skali staninowej w:			
	2012 r.		2013 r.	
	matematyka	przedmioty przyrodnicze	matematyka	przedmioty przyrodnicze
Gimnazjum Niepubliczne Nr 40 Fundacji „Nauka i Wiedza” w Warszawie	8	8	8	7
Spoleczne Gimnazjum nr 4 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Białymstoku	9	9	9	9
Gimnazjum Innowacji Edukacyjnej w Bydgoszczy	4	4	4	4
Prywatne Gimnazjum im. M. Skłodowskiej-Curie w Dąbrowie Górniczej	3	3	2	2
Gimnazjum Niepubliczne z Uprawnieniami Szkoły Publicznej w Pińczowie	1	1	1	1
Gimnazjum im. Św. Teresy w Lublinie	1	2	1	1
Gimnazjum Łódzkiego Stowarzyszenia na rzecz Porozumienia z Europą w Łodzi	2	3	2	2
Niepubliczne Gimnazjum Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Olsztynku	7	7	7	7
Gimnazjum Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Zespole Szkół Szczecińskiej Fundacji Talent-Promocja-Postęp w Szczecinie	5	5	3	2

Wydatki na kształcenia uczniów w szkołach publicznych i niepublicznych w latach 2010-2012

	2010 r.		2011 r.		2012 r.	
	publiczne ¹⁰⁶	niepubliczne ¹⁰⁷	publiczne	niepubliczne	publiczne	niepubliczne
szkoły podstawowe	7 358	7 371	7 859	8 051	8 347	8 584
gimnazja	6 836	7 097	7 582	7 768	8 318	6 811
szkoły zawodowe	5 979	7 003	6 536	6 937	7 024	8 535
licea ogólnokształcące	5 404	5 063	5 849	5 307	6 327	5 563

¹⁰⁵ Dane z Ministerstwa Edukacji Narodowej. W tabeli uwzględniono średnie wydatki bieżące ponoszone przez samorządy w odpowiednich rozdziałach klasyfikacji budżetowej (szkoły podstawowe – 80101, gimnazjach – 80110, szkoły zawodowe – 80130, licea ogólnokształcące – 80120). W zestawienie została uwzględniona średnioroczna liczba dzieci w szkołach ogólnodostępnych (bez specjalnych) dla dzieci i młodzieży. Prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. W szkołach zawodowych uwzględniono zasadnicze szkoły zawodowe, technika, technika uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i szkoły policealne. W liceach ogólnokształcących uwzględniono licea ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych.

¹⁰⁶ Dane uzyskane od organów prowadzących skontrolowane szkoły. W przypadku rozdziału - szkoły zawodowe uwzględniono dane dotyczące skontrolowanych techników.

Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Rzecznik Praw Obywatelskich
6. Rzecznik Praw Dziecka
7. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
8. Minister Edukacji Narodowej
9. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
10. Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
11. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
12. Komisja Edukacji, Nauki i Sportu Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
13. Kuratoria Oświaty (wszystkie)
14. Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

Warszawa, 26 maja 2014 r.

DJE.WNP.0701.2.2014

Pan Krzysztof Kwiatkowski
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

Stosownie do treści art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2012 r. poz. 82 ze zm.), przekazuję poniżej stanowisko do *Informacji o wynikach kontroli „Efekty kształcenia w szkołach publicznych i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych”* (pismo z 12 maja 2014 r., znak:KNO-4101-05-00/2012, KNO-4101-02-00/2013,P/12/063,P/13/066).

W przedmiotowej *Informacji* (str. 18) podano, że „nieprawidłowości w zakresie powierzania zajęć nauczycielowi nie posiadającemu wymaganych kwalifikacji stwierdzono w dwóch szkołach publicznych. W czterech szkołach niepublicznych zatrudniano pięciu nauczycieli (0,8%), którzy nie spełniali wymagań kwalifikacyjnych do prowadzenia zajęć z uczniami”. Opisane przypadki nieposiadania przez nauczycieli wymaganych kwalifikacji wymagają komentarza. Zauważyć należy, że przepisy ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2014 r. poz. 191) dopuszczają możliwość zatrudnienia w szkołach publicznych na stanowisku nauczyciela osoby nieposiadającej kwalifikacji, a przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) – możliwość

zatrudnienia w szkołach osoby niebędącej nauczycielem, posiadającej przygotowanie uznane przez dyrektora szkoły za odpowiednie do prowadzenia danych zajęć. Stosownie do art. 10 ust. 9 ww. ustawy – Karta Nauczyciela w przypadku zaistnienia potrzeby wynikającej z organizacji nauczania lub zastępstwa nieobecnego nauczyciela, w tym w trakcie roku szkolnego, jeżeli nie ma możliwości zatrudnienia osoby posiadającej wymagane kwalifikacje, można za zgodą organu sprawującego nadzór pedagogiczny zatrudnić nauczyciela, który nie posiada kwalifikacji wymaganych do zajmowania danego stanowiska. Zgodnie z art. 7 ust. 1a, 1b, 1ba ustawy o systemie oświaty w uzasadnionych przypadkach w szkole publicznej może być, za zgodą kuratora oświaty, zatrudniona osoba niebędąca nauczycielem, posiadająca przygotowanie uznane przez dyrektora szkoły za odpowiednie do prowadzenia danych zajęć. Osobę, o której mowa, zatrudnia się na zasadach określonych w Kodeksie pracy, z tym że do osób tych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć edukacyjnych nauczycieli oraz ustala się wynagrodzenie nie wyższe niż przewidziane dla nauczyciela dyplomowanego. Osoba, o której mowa, może być zatrudniona w szkole, jeżeli spełnia warunki, o których mowa w art. 10 ust. 5 pkt 3 i 4 ustawy – Karta Nauczyciela. Nieodniesienie się w *Informacji* NIK do możliwości zatrudnienia w szkołach publicznych na stanowisku nauczyciela, przy spełnieniu określonych warunków, osoby nieposiadającej kwalifikacji, nie uwzględnia w pełni możliwości zatrudniania nauczycieli w szkole.

Nie można również zgodzić się ze stwierdzeniem zawartym na str. 21 *Informacji*, iż w Szkole Podstawowej nr 4 w Siedlcach nie dochowano zaleceń wynikających z podstawy programowej dotyczących powierzania zajęć w klasach I-III jednemu nauczycielowi i w sześciu oddziałach powierzono je dwóm lub trzem nauczycielom. W *Informacji* nie wskazano jakich zajęć dotyczyła przedstawiona sytuacja. Wyjaśnić należy, że w zaleceniach do podstawy programowej dopuszcza się możliwość powierzenia w klasach I-III niektórych zajęć (z zakresu edukacji muzycznej, plastycznej, wychowania fizycznego,

zajęć komputerowych i języka obcego) innym nauczycielom posiadającym odpowiednie kwalifikacje.

Na str. 31 *Informacji* wskazano, że *„Przystąpienie do egzaminu jest jednym z warunków ukończenia szkoły, ale można go nie zdać.”*

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. (Dz. U. z 2012 r. Nr 256, poz. 2572) o systemie oświaty w sześcioletniej szkole podstawowej w ostatnim roku nauki przeprowadza się sprawdzian. Egzamin - zgodnie z ww. przepisami - jest przeprowadzany w gimnazjum.

Zgodnie natomiast z § 51 ust. 1 *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów w szkołach publicznych* (Dz. U. Nr 83, poz. 562 z późn. zm.) wynik sprawdzianu lub egzaminu gimnazjalnego nie wpływa na ukończenie szkoły.

Użycie sformułowania „można go nie zdać” sugeruje sytuację, która w rzeczywistości nie istnieje, gdyż samo przystąpienie do sprawdzianu, a nie jego wynik, jest warunkiem ukończenia szkoły. Wynik sprawdzianu ma tutaj znaczenie informacyjne.

Prezentowane w informacji o wynikach kontroli „dane dotyczące liczby przeprowadzonych ewaluacji i kontroli (str. 42) obejmują okres czterech lat szkolnych (2009/2010 - 2012/2013). Wyjaśnienia wymagają, wynikające z przedstawionych danych, znaczne dysproporcje pomiędzy liczbą przeprowadzonych w tym okresie kontroli, a liczbą ewaluacji co wynika z faktu, iż był to początkowy okres funkcjonowania nowych przepisów w sprawie nadzoru pedagogicznego. Przepisy te stanowiły m.in. o obowiązku uzyskania przez wizytatorów odpowiedniego przygotowania do prowadzenia nadzoru pedagogicznego w formie ewaluacji. W pierwszym okresie funkcjonowania nowych regulacji realizowano znacznie więcej kontroli, do których wizytatorzy nie musieli uzyskiwać odrębnych uprawnień, niż ewaluacji. Dzięki systematycznie prowadzonym szkoleniom w kolejnych latach wzrastała liczba

osób posiadających odpowiednie uprawnienia i liczba przeprowadzanych ewaluacji.

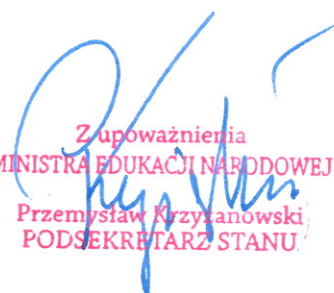
Większa liczba przeprowadzonych kontroli niż ewaluacji związana jest również ze specyfiką tych form nadzoru pedagogicznego. Kontrole planowe przeprowadzane są z wykorzystaniem arkuszy kontroli zatwierdzonych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Do przeprowadzenia kontroli planowej kurator oświaty upoważnia jednego wizytatora. W świetle obowiązujących przepisów rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego kontrola nie powinna trwać dłużej niż 2 dni robocze. Ewaluacja jest formą nadzoru pedagogicznego bardziej pracochłonną. Przepisy prawa stanowią, że czynności ewaluacji zewnętrznej przeprowadzane w szkole lub placówce nie powinny trwać dłużej niż 5 dni roboczych w ciągu kolejnych dwóch tygodni. Ewaluacja jest przeprowadzana przez zespół składający się co najmniej z dwóch wizytatorów.

W związku ze wskazanymi uwarunkowaniami nieuzasadniona jest ocena, iż w nadzorze pedagogicznym w niewielkim zakresie wykorzystywano wskaźniki EWD uzyskane przez skontrolowane szkoły. Kontrole w ramach nadzoru pedagogicznego służą bowiem badaniu przestrzegania przez szkoły przepisów prawa i nie prowadzi się w nich badań jakościowych i badań efektywności kształcenia. Badaniu przebiegających w szkole lub placówce procesów i ich wpływu na osiągnięte efekty służy ewaluacja zewnętrzna. W procesie ewaluacji realizuje się jedno z zadań określonych w przepisach ustawy o systemie oświaty (art. 33 ust. 1 pkt 2) dla nadzoru pedagogicznego, tj. analizuje i oceniania efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek. Badanie w procesie ewaluacji spełniania przez szkołę wymagań dotyczących efektów kształcenia zawsze związane jest z pozyskiwaniem danych na ten temat z dostępnych wizytatorowi źródeł, a w szczególności związane jest z wykorzystaniem wyników egzaminacyjnych danej szkoły i wyników EWD.

W związku z rekomendacjami sformułowanymi na str. 15 *Informacji* plany działań w zakresie nadzoru pedagogicznego na kolejny rok szkolny zostaną przygotowane w taki sposób, aby kuratorzy oświaty w sposób proporcjonalny uwzględniali wśród szkół, w których przeprowadzana będzie ewaluacja, również szkoły niepubliczne.

W związku z rekomendacją NIK skierowaną do dyrektorów szkół, dotyczącą stałego zachęcania uczniów do udziału w różnych formach współzawodnictwa szkolnego pragnę zwrócić uwagę, iż zalecanie takiego działania może doprowadzić do sytuacji nadmiernej rywalizacji, co w opinii ekspertów zajmujących się tą dziedziną jest zjawiskiem niekorzystnym. W ocenie specjalistów polska szkoła powinna w większym stopniu sprzyjać współpracy, przygotowywać odpowiednio do pracy zespołowej i współdziałania.

Z pasowaniem

Z upoważnienia
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ
Przemysław Krzyżanowski
PODSEKRETAŹ STANU

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
KRZYSZTOF KWIATKOWSKI

KNO-4101-05-00/2012
KNO-4101-02-00/2013
P/12/063
P/13/066

Warszawa, 9 czerwca 2014 r.

Opinia
do stanowiska Ministra Edukacji Narodowej w sprawie
Informacji o wynikach kontroli efektów kształcenia w szkołach publicznych i niepublicznych
o uprawnieniach szkół publicznych

Stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.) przedstawiam opinię do stanowiska Ministra Edukacji Narodowej zawartego w piśmie z dnia 26 maja 2014 r. (nr DJE.WNP.0701.2.2014).

Najwyższa Izba Kontroli składa Ministrowi Edukacji Narodowej podziękowania za przedstawienie stanowiska i zawarte w nim komentarze oraz szczegółowe wyjaśnienia dotyczące skontrolowanej problematyki.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli organizacja i przebieg procesów dydaktycznych pozytywnie wpłynęły, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, na uzyskane efekty kształcenia w skontrolowanych szkołach. Zapewniono warunki do właściwej realizacji procesów nauczania. Zarówno w szkołach publicznych, jak i niepublicznych zatrudniano wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną, a przypadki braku odpowiednich kwalifikacji oraz niewłaściwej organizacji procesu kształcenia miały charakter sporadyczny.

Najwyższa Izba Kontroli podtrzymuje ocenę, że nadzór pedagogiczny koncentrował się na kontroli przestrzegania przepisów prawa. W ograniczonym zakresie oceniał efekty kształcenia z wykorzystaniem wskaźnika tzw. *edukacyjnej wartości dodanej* (EWD). Spośród siedmiu ewaluacji zewnętrznych przeprowadzonych przez kuratorów oświaty w skontrolowanych gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, tylko w dwóch przypadkach wykorzystano wskaźniki EWD.

System oświaty w Polsce stwarza warunki prawne do aktywnego współzawodnictwa szkolnego, czego wyrazem jest rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad (Dz. U. Nr 13, poz. 125 ze zm.). Najwyższa Izba Kontroli nie podziela poglądu Ministra, że zachęcanie uczniów do udziału w różnych formach współzawodnictwa szkolnego może doprowadzić do nadmiernej rywalizacji. Wyniki kontroli wskazują bowiem, że w tych szkołach, w których odnotowano wysoką aktywność uczniów we współzawodnictwie szkolnym, zaobserwowano również wysokie wyniki ze sprawdzianu szóstoklasisty lub egzaminu gimnazjalnego.

Jednocześnie NIK wyraża przekonanie, że w ramach sprawowanego przez kuratorów oświaty nadzoru pedagogicznego, szkoły otrzymują wsparcie służące prawidłowej organizacji i realizacji procesów dydaktycznych, a nowa metoda badania efektów kształcenia (EWD) będzie jednym z ważnych elementów wykorzystywanych przez nadzór pedagogiczny do oceny jakości pracy szkoły.